

APOLOGÍA

PLATÓN

de Sócrates

griego, español y griego clásico

ΕΛΛΗΝΙΚΑ, ΙΣΠΑΝΙΚΑ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ESPAÑOL GR

Título:

ΑΠΟΛΟΓΙΑ DE SÓCRATES (Platón) – 396-397 aC

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ (Πλάτων) – 396-397 πΧ

Traducción en español:

nueva-acropolis.es

Diseño:

CA 06.2017, espanol.gr

Imágenes:

- Cubierta *La muerte de Sócrates*, Mark Antokolski, 1875
- p.3 *Sócrates*, Paul Dupont, 1638
- p.4-5 *La muerte de Sócrates*,
Jacques Louis David, 1786
- p.6-7 *La muerte de Sócrates*,
Jacques Philip Joseph de Saint Quentin, 1762
- p.8 Fresco de la antigua Éfeso
- p.73 *La muerte de Sócrates*,
Jacques Louis David, 1764
- p.74 *La muerte de Sócrates*,
Giambattista Cignaroli, 1759
- p.104-105 *La muerte de Sócrates*, Giuseppe Diotti, 1806
- p.107 *Sócrates bebiendo la cicuta*,
Antonio Zucchi, RA, 1767
- p.108 *Conium maculatum L.*, Köhler's Medizinal-Pflanzen, 1883
- p.109 Didier Descouens, 2012
- p.110 *Sócrates*, Mármol pentélico, tipo del herma
de Piazza Venezia, Rome

Esta obra está bajo una licencia:

Creative Commons Atribución – CompartirIgual 4.0 Internacional

Αυτό το έργο χορηγείται με άδεια:

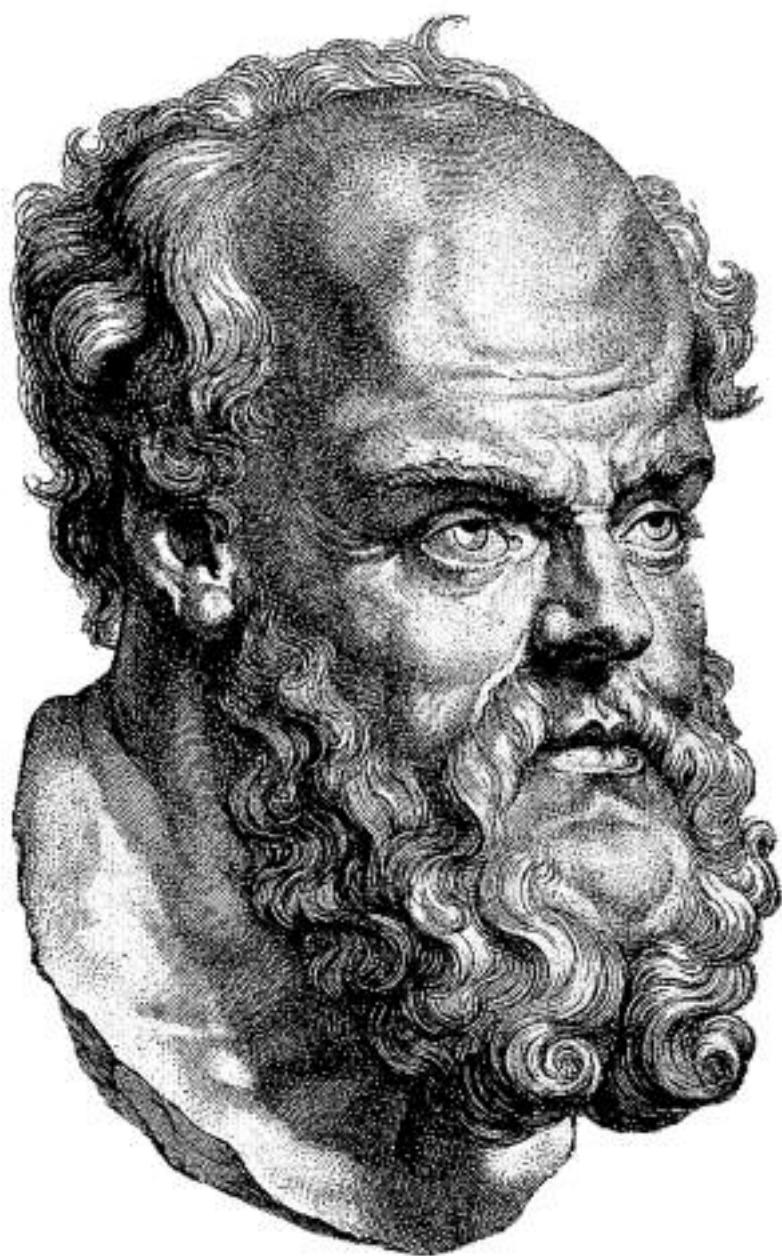
Creative Commons Αναφορά Δημιουργού – Παρόμοια Διανομή 4.0 Διεθνές

APOLOGÍA

PLATÓN

de Sócrates

griego, español y griego clásico

ΕΛΛΗΝΙΚΑ, ΙΣΠΑΝΙΚΑ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΑΠΟΛΟΓΙΑ

PLATÓN

de Sócrates

ΑΠΟΛΟΓΙΑ:

1. **Discurso principal** [17a - 35d] 9
Το πρώτο μέρος της απολογίας

EL VEREDICTO: el jurado, sin embargo, lo encuentra culpable por 281 votos a 221.

Η ΕΤΥΜΗΓΟΡΙΑ: από τους 501 δικαστές, καταδικαστικά ψήφισαν οι 280, ενώ αθωωτικά οι 221.

2. **Después del veredicto** [35e - 38b] 57
Μετά την ετυμηγορία

LA SENTENCIA: 360 vjueces otaron por la sentencia a muerte, y solo 141 votaron en favor de la multa de 3.000 dracmas.

Η ΤΕΛΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ: η καταδίκη σε θάνατο με ψήφους 360 έναντι 141, που πρότειναν χρηματική ποινή των 3.000 δραχμών.

3. **Luego de la sentencia** [35e - 38b] 63
Μετά την καταδικαστική απόφαση

Texto en griego clásico 75
Το κείμενο στα αρχαιοελληνικά

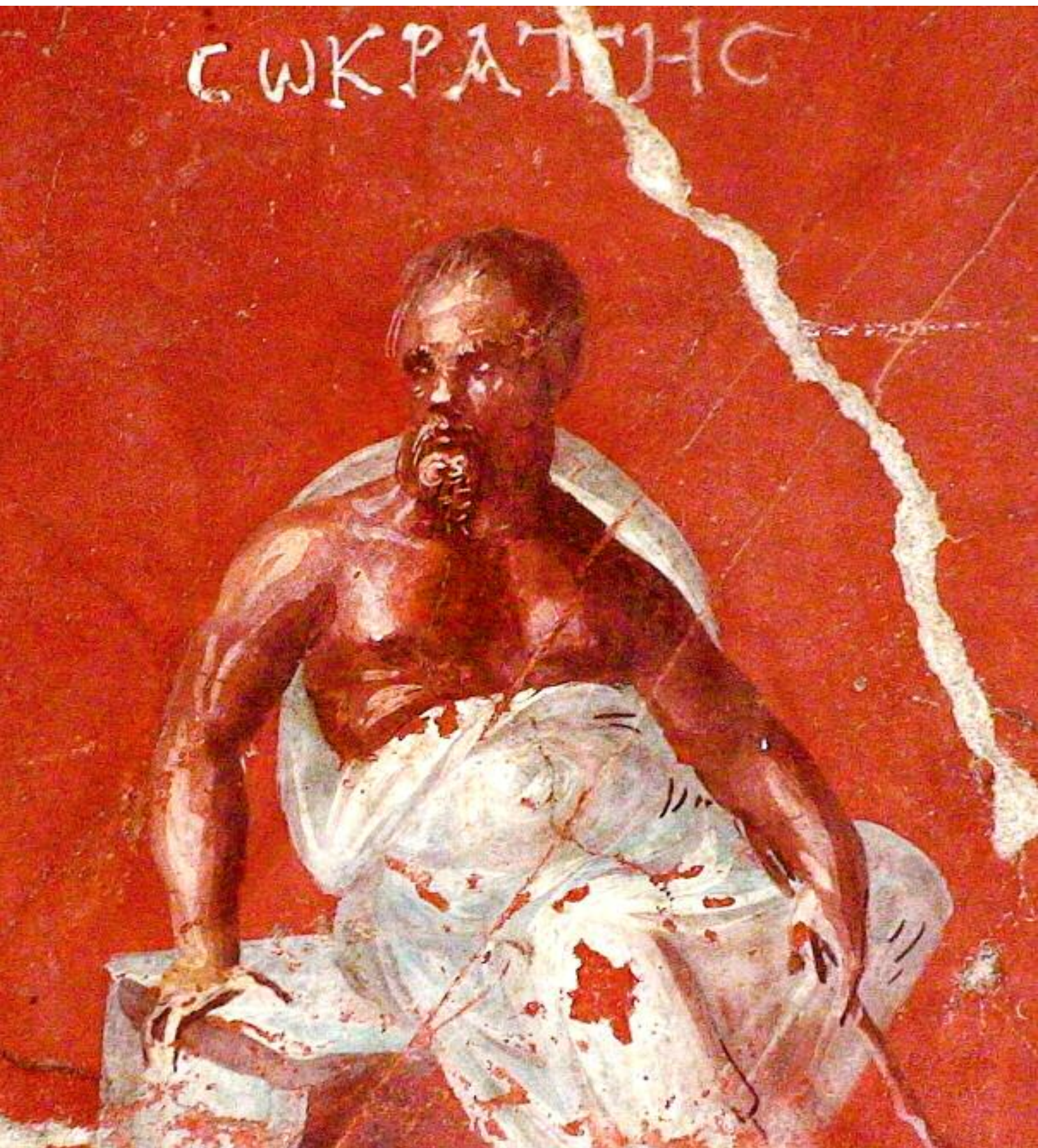
Platón, escribe sobre los últimos momentos de su maestro (Fedón) 106
Ο Πλάτων περιγράφει τις τελευταίες στιγμές του δασκάλου του (Φαίδων)

La planta que mató a Sócrates 108
Το φυτό που σκότωσε τον Σωκράτη

DISCURSO PRINCIPAL

No sé, atenienses, la sensación que habéis experimentado por las palabras de mis acusadores. Ciertamente, bajo su efecto, incluso yo mismo he estado a punto de no reconocerme; tan persuasivamente hablaban. Sin embargo, por así decirlo, no han dicho nada verdadero. De las muchas mentiras que han urdido, una me causó especial extrañeza, aquella en la que decían que teníais que preca-veros de ser engañados por mí porque, dicen ellos, soy hábil para hablar.

En efecto, no sentir vergüenza de que inmediatamente les voy a contradecir con la realidad cuando de ningún modo me muestre hábil para hablar, eso me ha parecido en ellos lo más falta de vergüenza, si no es que acaso éstos llaman hábil para hablar al que dice la verdad. Pues, si es eso lo que dicen, yo estaría de acuerdo en que soy orador, pero no al modo de ellos. En efecto, como digo, éstos han dicho poco o nada verdadero. En cambio, vosotros vais a oír de mí toda la verdad. Ciertamente, por Zeus, atenienses, no oiréis bellas frases, como las de éstos, adornadas cuidadosamente

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΑΠΟΛΟΓΙΑΣ

Δεν ξέρω, άνδρες Αθηναίοι, αν οι κατήγοροί μου σας επηρέασαν. Γιατί κι εμένα, λίγο ακόμα και θα με έκαναν να ξεχάσω ποιος είμαι. Τόσο πειστικά μιλούσαν. Αν και, εδώ που τα λέμε, δεν είπαν τίποτα το αληθινό. Πιο μεγάλη εντύπωση όμως από όλα τα ψέματα που είπαν μου έκανε αυτό: που έλεγαν ότι πρέπει να με προσέχετε, για να μην σας εξαπατήσω επειδή είμαι τάχα δεινός ρήτορας.

Αυτό μου φάνηκε το πιο αδιάντροπο ψέμα, γιατί είναι βέβαιο ότι θα διαψευσθούν ευθύς αμέσως έμπρακτα, καθώς θα αποδειχθεί ότι δεν είμαι τρομερός στο να μιλάω, εκτός αν αυτοί λένε δεινό ρήτορα όποιον λέει την αλήθεια. Αν λοιπόν θέλουν να πουν αυτό θα συμφωνούσα πως είμαι ρήτορας, αλλά όχι με τον τρόπο το δικό τους. Έτσι λοιπόν σας λέω, αυτοί είπαν, ελάχιστα ή και καθόλου, την αλήθεια, εσείς όμως από εμένα θα την ακούσετε ολόκληρη. Όχι, μα το Δία, άνδρες Αθηναίοι με δημηγορίες σαν τις δικές τους, ούτε καλλωπισμένα λόγια με κομψές φράσεις

con expresiones y vocablos, sino que vais a oír frases dichas al azar con las palabras que me vengan a la boca; porque estoy seguro de que es justo lo que digo, y ninguno de vosotros espere otra cosa. Pues, por supuesto, tampoco sería adecuado, a esta edad mía, presentarme ante vosotros como un jovenzuelo que modela sus discursos. Además y muy seriamente, atenienses, os suplico y pido que si me oís hacer mi defensa con las mismas expresiones que acostumbro a usar, bien en el ágora, encima de las mesas de los cambistas, donde muchos de vosotros me habéis oído, bien en otras partes, que no os cause extrañeza, ni protestéis por ello.

En efecto, la situación es ésta. Ahora, por primera vez, comparezco ante un tribunal a mis setenta años. Simplemente, soy ajeno al modo de expresarse aquí. Del mismo modo que si, en realidad, fuera extranjero me consentiríais, por supuesto, que hablara con el acento y manera en los que me hubiera educado, también ahora os pido como algo justo, según me parece a mí, que me permitáis mi manera de expresarme –quizá podría ser peor, quizá mejor– y consideréis y pongáis atención solamente a si

kai λέξεις. Αλλά θα ακούσετε τα σωστά λόγια, όπως μου έρθουν στο μυαλό, γιατί πιστεύω ότι είναι δίκαια όσα λέγω. Και κανείς σας να μην περιμένει τίποτε άλλο. Γιατί δεν είναι σωστό, άνδρες, σε αυτήν την ηλικία που βρίσκομαι, να έρθω σε σας πλάθοντας όμορφα λόγια σαν να ήμουν νεαρός. Και πρέπει να σας ζητήσω, άνδρες Αθηναίοι, μια χάρη από εσάς. Αν με ακούσετε να μιλάω με τα ίδια λόγια που έχω συνηθίσει να μιλάω και στην αγορά και στα τραπέζια, να μην απορήσετε και να μην θορυβηθείτε.

Γιατί συμβαίνει αυτό: Αν και είμαι εβδομήντα χρονών για πρώτη φορά ανεβαίνω σε βήμα δικαστηρίου. Δεν ξέρω λοιπόν την τέχνη της γλώσσας που χρησιμοποιείτε εδώ. Έτσι λοιπόν, όπως εάν πραγματικά ήμουν ξένος θα μου συγχωρούσατε το ότι θαμίλαγα με τη γλώσσα και με τον τρόπο που θα είχα ανατραφεί, έτσι και τώρα αυτό ακριβώς σας ζητώ, γιατί αυτό είναι δίκαιο, να με αφήσετε να εκφραστώ με τον τρόπο που θέλω, ίσως ωραία, ίσως άσχημα, όμως εσείς τούτο να προσέχετε και

digo cosas justas o no. Éste es el deber del juez, el del orador, decir la verdad. Ciertamente, atenienses, es justo que yo me defienda, en primer lugar, frente a las primeras acusaciones falsas contra mí y a los primeros acusadores; después, frente a las últimas, y a los últimos.

En efecto, desde antiguo y durante ya muchos años, han surgido ante vosotros muchos acusadores míos, sin decir verdad alguna, a quienes temo yo más que a Άνιτο y los suyos, aun siendo también éstos temibles. Pero lo son más, atenienses, los que tomándoos a muchos de vosotros desde niños os persuadían y me acusaban mentirosamente, diciendo que hay un cierto Sócrates, sabio, que se ocupa de las cosas celestes, que investiga todo lo que hay bajo la tierra y que hace más fuerte el argumento más débil.

Éstos, atenienses, los que han extendido esta fama, son los temibles acusadores míos, pues los oyentes con-

να έχετε στο νου σας, αν μιλάω δίκαια ή όχι. Γιατί αυτή είναι του δικαστή η αρετή, του ρήτορα δε είναι να λέγει τα αληθινά. Πρώτα λοιπόν είναι σωστό να απολογηθώ, άνδρες Αθηναίοι, για τις παλιότερες κατηγορίες που είπαν για μένα άδικα οι πρώτοι μου κατήγοροι, και μετά για τις επόμενες και τους επόμενους κατηγορούς.

Γιατί πολλοί κατήγοροί μου ήρθαν σε σας και στα περασμένα χρόνια, χωρίς να λένε τίποτα το αληθινό, και τους οποίους εγώ φοβάμαι περισσότερο παρά αυτούς που βρίσκονται τώρα γύρω από τον Άνυτο, αν και αυτοί εδώ είναι αρκετά επικίνδυνοι με τον τρόπο τους. Αλλά εκείνοι, οι παλιοί, είναι φοβερότεροι, άνδρες, οι οποίοι αφού παρέλαβαν πολλούς από εσάς από παιδιά ακόμη, σας έπειθαν και με κατηγορούσαν χωρίς να λένε καμιά αλήθεια, ότι τάχα υπάρχει κάποιος Σωκράτης, σοφός άνδρας, που ασχολείται με τα ουράνια φαινόμενα και έχει ψάξει όλα όσα βρίσκονται κάτω από τη γη, και κάνει τα άδικα λόγια να φαίνονται δίκαια.

Αυτοί, άνδρες Αθηναίοι, που έχουν διαδώσει αυτή τη φήμη, αυτοί είναι οι πιο φοβεροί μου κατήγοροι. Γιατί

sideran que los que investigan eso no creen en los dioses. En efecto, estos acusadores son muchos y me han acusado durante ya muchos años, y además hablaban ante vosotros en la edad en la que más podíais darles crédito, porque algunos de vosotros erais niños o jóvenes y porque acusaban in absentia, sin defensor presente. Lo más absurdo de todo es que ni siquiera es posible conocer y decir sus nombres, si no es precisamente el de cierto comediógrafo. Los que, sirviéndose de la envidia y la tergiversación, trataban de persuadirlos y los que, convencidos ellos mismos, intentaban convencer a otros son los que me producen la mayor dificultad. En efecto, ni siquiera es posible hacer subir aquí y poner en evidencia a ninguno de ellos, sino que es necesario que yo me defienda sin medios, como si combatiera sombras, y que argumente sin que nadie me responda. En efecto, admitid también vosotros, como yo digo, que ha habido dos clases de acusadores míos: unos, los que me han acusado recientemente, otros, a los que ahora me refiero, que me han acusado desde hace mucho, y creed que es preciso que yo me defienda frente a éstos en primer lugar.

όσοι τους ακούνε νομίζουν ότι αυτοί που αναζητούν αυτά τα πράγματα δεν πιστεύουν ότι υπάρχουν θεοί. Έπειτα αυτοί οι κατήγοροι είναι πολλοί και με κατηγορούν επί πολλά χρόνια, και ακόμη αυτά τα έλεγαν σε σας όταν ήσασταν σε μια ηλικία που εύκολα τους πιστεύατε, επειδή πολλοί από εσάς ήσασταν παιδιά, και μάλιστα μερικοί μωρά. Και κατηγορούσαν έναν απόντα που δεν μπορούσε να απολογηθεί για καμιά κατηγορία. Το πιο παράλογο από όλα είναι ότι ούτε τα ονόματά τους δεν γνωρίζω να πω εκτός από κάποιον ποιητή κωμωδιών. Όσοι δε με έχουν διαβάλλει από φθόνο και σας έπειθαν, και όσοι έχοντας οι ίδιοι πεισθεί μετά έπειθαν κι άλλους, αυτοί είναι πολύ δύσκολο να αντιμετωπισθούν. Γιατί δεν μπορώ ούτε να φέρω εδώ κανέναν από αυτούς ούτε να τον ελέγξω αλλά πρέπει να απολογούμαι σαν να παλεύω με σκιές και να κάνω ερωτήσεις χωρίς να παίρνω απάντηση. Θεωρήστε λοιπόν κι εσείς, σαν δεδομένο, αυτό που λέω κι εγώ, ότι οι κατήγοροί μου είναι δυο ειδών, αυτοί που με κατηγορήσαν τώρα τελευταία, κι εκείνοι που με κατηγορούν από παλιά, για τους οποίους σας μίλησα πριν λίγο.

Pues también vosotros les habéis oído acusarme anteriormente y mucho más que a estos últimos. Dicho esto, hay que hacer ya la defensa, atenienses, e intentar arrancar de vosotros, en tan poco tiempo, esa mala opinión que vosotros habéis adquirido durante un tiempo tan largo.

Quisiera que esto resultara así, si es mejor para vosotros y para mí, y conseguir algo con mi defensa, pero pienso que es difícil y de ningún modo me pasa inadvertida esta dificultad. Sin embargo, que vaya esto por donde al dios le sea grato, debo obedecer a la ley y hacer mi defensa. Recojamos, pues, desde el comienzo cuál es la acusación a partir de la que ha nacido esa opinión sobre mí, por la que Meleto, dándole crédito también, ha presentado esta acusación pública. Veamos, ¿con qué palabras me calumniaban los tergiversadores? Como si, en efecto, se tratara de acusadores legales, hay que dar lectura a su acusación jurada. «Sócrates comete delito y se mete en lo que no debe al investigar las cosas subterrá-

Και να καταλάβετε ότι για εκείνους πρώτα πρέπει να απολογηθώ, γιατί κι εσείς εκείνους είχατε ακούσει πρώτα να με κατηγορούν, και μάλιστα για πολύ περισσότερο καιρό, απ' ότι αυτοί εδώ οι πρόσφατοι. Ας είναι. Πρέπει λοιπόν, άνδρες Αθηναίοι, να απολογηθώ και να επιχειρήσω να εξαφανίσω την ψεύτικη κατηγορία που τόσο πολύ χρόνο ακούγατε για μένα, μέσα σε τόσο λίγο χρόνο που έχω στη διάθεσή μου.

Θα ήθελα λοιπόν να γίνει έτσι, αν το θεωρείτε σωστό και για σας και για μένα, και να απολογηθώ με επιτυχία. Ξέρω όμως ότι είναι δύσκολο και βλέπω αρκετά καλά γιατί. Ας γίνει όμως όπως θέλει ο θεός. Εγώ πρέπει να υπακούσω στο νόμο και να απολογηθώ. Ας εξετάσουμε λοιπόν από την αρχή ποια είναι η κατηγορία από την οποία ξεκίνησε η διαβολή εναντίον μου, στην οποία πιστεύοντας ο Μέλητος έκανε αυτή την καταγγελία. Ας δούμε τι έλεγαν οι κατήγοροί μου εκείνοι. Πρέπει λοιπόν, σαν να ήταν αληθινοί κατήγοροι, να σας διαβάσω το κατηγορητήριό τους. «Ο Σωκράτης είναι ένοχος και ερευνά ψάχνοντας αυτά που βρίσκονται κάτω από τη γη και στον ουρανό, επίσης κάνει τον άδικο λόγο να φαί-

neas y celestes, al hacer más fuerte el argumento más débil y al enseñar estas mismas cosas a otros».

Es así, poco más o menos. En efecto, también en la comedia de Aristófanes veríais vosotros a cierto Sócrates que era llevado de un lado a otro afirmando que volaba y diciendo otras muchas necedades sobre las que yo no entiendo ni mucho ni poco. Y no hablo con la intención de menospreciar este tipo de conocimientos, si alguien es sabio acerca de tales cosas, no sea que Meleto me entable proceso con esta acusación, sino que yo no tengo nada que ver con tales cosas, atenienses.

Presento como testigos a la mayor parte de vosotros y os pido que cuantos me habéis oído dialogar alguna vez os informéis unos a otros y os lo deis a conocer; muchos de vosotros estáis en esta situación. En efecto, informaos unos con otros de si alguno de vosotros me oyó jamás dialogar poco o mucho acerca de estos temas. De aquí conoceréis que también son del mismo modo las demás cosas que acerca de mí la mayoría dice. Pero no hay nada de esto, y si habéis oído a alguien decir que yo

venetai δίκαιος, και αυτά τα διδάσκει και σε άλλους».

Κάπως έτσι είναι. Γιατί αυτά βλέπετε και σεις οι ίδιοι στην κωμωδία του Αριστοφάνη, δηλαδή κάποιον Σωκράτη να περιφέρεται εκεί, να συζητά, να αεροβατεί και να φλυαρεί, πράγματα για τα οποία εγώ δεν έχω την παραμικρή ιδέα. Και δεν τα λέω αυτά για να υποτιμήσω την επιστήμη αυτή, αν κάποιος είναι σοφός σε τέτοια ζητήματα – ούτε βέβαια για να αποφύγω αυτές τις κατηγορίες του Μελήτου – αλλά επειδή εγώ, άνδρες Αθηναίοι, δεν έχω καμιά σχέση με αυτά.

Έχω για μάρτυρες τους περισσότερους από εσάς, και σας παρακαλώ να πληροφορήσετε ο ένας τον άλλον και να μιλήσουν όσοι με άκουσαν ποτέ να συζητάω. Και υπάρχουν πολλοί ανάμεσά σας τέτοιοι. Πείτε λοιπόν μεταξύ σας, αν κανείς από σας με άκουσε να συζητάω ποτέ, έστω και για λίγο, γι' αυτά τα θέματα. Και απ' αυτό θα καταλάβετε ότι τέτοιου είδους είναι και τα άλλα που λέει για μένα ο κόσμος. Τίποτα όμως από αυτά δεν είναι αλήθεια ούτε και αυτό αν το ακούσατε είναι

intento educar a los hombres y que cobro dinero, tampoco esto es verdad.

Pues también a mí me parece que es hermoso que alguien sea capaz de educar a los hombres como Gorgias de Leontinos, Pródico de Ceos e Hipias de Élida. Cada uno de éstos, atenienses, yendo de una ciudad a otra, persuaden a los jóvenes –a quienes les es posible recibir lecciones, gratuitamente del que quieran de sus conciudadanos– a que abandonen las lecciones de éstos y reciban las suyas pagándoles dinero y debiéndoles agradecimiento.

Por otra parte, está aquí otro sabio, natural de Paros, que me he enterado de que se halla en nuestra ciudad. Me encontré casualmente al hombre que ha pagado a los sofistas más dinero que todos los otros juntos, Callias, el hijo de Hipónico. A éste le pregunté –pues tiene dos hijos:

– «Callas, le dije, si tus dos hijos fueran potros o becerros, tendríamos que tomar un cuidador de ellos y

αληθινό, ότι δηλαδή εγώ εκπαιδεύω ανθρώπους και παίρνω χρήματα γι' αυτή τη δουλειά.

Παρόλο που και αυτό μου φαίνεται ότι είναι καλό, αν δηλαδή κάποιος είναι ικανός να εκπαιδεύσει ανθρώπους, όπως ο Γοργίας, ο Λεοντίνος και ο Πρόδικος ο Κείος και ο Ιππίας ο Ηλείος. Γιατί ο καθένας από αυτούς άνδρες Αθηναίοι, μπορεί, πηγαίνοντας από πόλη σε πόλη, να πείθει τους νέους –οι οποίοι έχουν την δυνατότητα, χωρίς να πληρώσουν τίποτα να συναναστρέφονται οποιονδήποτε θέλουν από τους συμπολίτες τους– να αφήνουν τις παρές τους για να συναναστρέφονται αυτούς, πληρώνοντας χρήματα, και να τους χρωστούν από πάνω και ευγνωμοσύνη.

Επίσης υπάρχει κι ένας άλλος άνδρας σοφός εδώ, από την Πάρο καταγόμενος, που έμαθα ότι βρίσκεται στην πόλη μας. Έτυχε κάποτε να συναντήσω κάποιον άνθρωπο που έχει πληρώσει στους σοφιστές πολύ περισσότερα χρήματα από όσα όλοι οι άλλοι μαζί, τον Καλλία του Ιππονίκου. Τον ρώτησα λοιπόν, επειδή έχει και δυο γιους:

– Καλλία, αν αντί για τους δυο γιους

pagarle; éste debería hacerlos aptos y buenos en la condición natural que les es propia, y sería un conocedor de los caballos o un agricultor. Pero, puesto que son hombres, ¿qué cuidador tienes la intención de tomar? ¿Quién es conocedor de esta clase de perfección, de la humana y política? Pues pienso que tú lo tienes averiguado por tener dos hijos». «¿Hay alguno o no?», dije yo.

- «Claro que sí», dijo él.
- «¿Quién, de dónde es, por cuánto enseña?», dije yo.
- «Oh Sócrates –dijo él; Eveno, de Paros, por cinco minas».

Y yo consideré feliz a Eveno, si verdaderamente posee ese arte y enseña tan convenientemente. En cuanto a mí, presumiría y me jactaría, si supiera estas cosas, pero no las sé, atenienses. Quizá alguno de vosotros objetaría: «Pero, Sócrates, ¿cuál es tu situación, de dónde han nacido esas tergiversaciones? Pues, sin duda, no ocupándote tú en cosa más

σου είχες δυο πουλάρια ή δυο μοσχαράκια, δεν θα ήταν δύσκολο να βρούμε σε ποιον να τα εμπιστευτούμε και ποιον να μισθώσουμε για να μεγαλώσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Θα ήταν κάποιος εκπαιδευτής αλόγων ή κάποιος κτηματίας. Τώρα όμως που πρόκειται για ανθρώπους, σε ποιον πρόκειται να τους εμπιστευτείς; Ποιος είναι γνώστης αυτής της αρετής, που ταιριάζει στον άνθρωπο και στον πολίτη; Φαντάζομαι ότι θα έχεις σκεφτεί, αφού έχεις παιδιά. Υπάρχει κάποιος κατάρλληλος ή όχι;

- Και βέβαια, μου είπε.
- Ποιος είναι, του είπα. Από πού κατάργεται; Και με πόσα χρήματα διδάσκει;
- Ο Εύηνος, απάντησε, Σωκράτη, από την Πάρο, με πέντε μνες.

Κι εγώ μακάρισα τον Εύηνο, αν όντως κατέχει αυτήν την τέχνη και διδάσκει τόσο καλά. Εγώ ο ίδιος θα υπερηφανευόμουν πολύ αν είχα δεξιότητες και γνώσεις τέτοιου είδους. Αλλά δεν έχω, άνδρες Αθηναίοι. Θα με ρωτούσε ίσως κάποιος από σας: «Μα Σωκράτη, εσύ με τι ασχολείσαι; Πως γεννήθηκαν αυτές οι κατηγορίες εναντίον σου; Γιατί βέβαια αν

notable que los demás, no hubiera surgido seguidamente tal fama y renombre, a no ser que hicieras algo distinto de lo que hace la mayoría. Dinos, pues, qué es ello, a fin de que nosotros no juzguemos a la ligera.»

Pienso que el que hable así dice palabras justas y yo voy a intentar dar a conocer qué es, realmente, lo que me ha hecho este renombre y esta fama. Oíd, pues. Tal vez va a parecer a alguno de vosotros que bromeo. Sin embargo, sabed bien que os voy a decir toda la verdad. En efecto, atenienses, yo no he adquirido este renombre por otra razón que por cierta sabiduría. ¿Qué sabiduría es esa? La que, tal vez, es sabiduría propia del hombre; pues en realidad es probable que yo sea sabio respecto a ésta.

δεν σε απασχολούσαν πράγματα που δεν απασχολούν άλλους δεν θα δημιουργούσες τόση φήμη, ούτε θα γινόταν τόσοσ λόγος για σένα, αν δεν έκανες πράγματα που οι πολλοί δεν τα κάνουν. Πες μας λοιπόν τι είναι αυτό, για να μην υποθέτουμε εμείς διάφορα πράγματα για σένα».

Μου φαίνεται ότι σωστά θα μιλούσε όποιος έλεγε αυτά, και θα προσπαθήσω κι εγώ να βρω τι είναι αυτό που δημιούργησε τη φήμη μου και τις εναντίον μου κατηγορίες. Ακούτε λοιπόν προσεκτικά. Ίσως φανεί σε μερικούς από εσάς ότι αστειεύομαι. Να ξέρετε καλά όμως ότι θα σας πω όλη την αλήθεια. Εγώ λοιπόν, άνδρες Αθηναίοι, απέκτησα αυτό το όνομα απ' τη σοφία μου και μόνο. Και ποια είναι αυτή η σοφία; Αυτή που είναι, νομίζω, η ανθρώπινη σοφία. Πράγματι ίσως να την κατέχω αυτή τη σοφία. Ενώ αυτοί, για τους οποίους μιλούσα πριν λίγο, είναι σοφοί με μια σοφία ανώτερη από την ανθρώπινη, αλλιώς δεν ξέρω τι να πω.

Éstos, de los que hablaba hace un momento, quizá sean sabios respecto a una sabiduría mayor que la propia de un hombre o no sé cómo calificarla. Hablo así, porque yo no conozco esa sabiduría, y el que lo afirme miente y habla en favor de mi falsa reputación. Atenienses, no protestéis ni aunque parezca que digo algo presuntuoso; las palabras que voy a decir no son mías, sino que voy a remitir al que las dijo, digno de crédito para vosotros. De mi sabiduría, si hay alguna y cuál es, os voy a presentar como testigo al dios que está en Delfos. En efecto, conocíais sin duda a Querefonte.

Éste era amigo mío desde la juventud y adepto al partido democrático, fue al destierro y regresó con vosotros. Y ya sabéis cómo era Querefonte, qué vehemente para lo que emprendía. Pues bien, una vez fue a Delfos y tuvo la audacia de preguntar al oráculo esto –pero como he dicho, no protestéis, atenienses– preguntó si había alguien más sabio que yo. La Pitia le respondió que nadie era más sabio. Acerca de esto os dará testimonio aquí este hermano suyo, puesto que él ha muerto.

Γιατί εγώ δεν τη γνωρίζω αυτή τη σοφία, τη δική τους, και όποιος ισχυρίζεται το αντίθετο λέει ψέματα και το κάνει για να με διαβάσει. Και μην διαμαρτυρηθείτε με φωνές, άνδρες Αθηναίοι, αν σας φανεί ότι σας λέω κάτι υπερβολικό. Γιατί δεν είναι δικά μου τα λόγια που θα πω αλλά κάποιου πολύ αξιόπιστου. Γιατί της δικής μου σοφίας, αν έχω κάποια σοφία, όποια κι αν είναι, θα παρουσιάσω για μάρτυρα τον θεό των Δελφών. Γνωρίζετε βέβαια τον Χαιρεφώντα.

Αυτός ήταν παιδικός μου φίλος και ήταν και δικός σας φίλος, του λαού, και είχε εξοριστεί τότε μαζί σας, και ξαναγύρισε μαζί σας εδώ. Και ξέρετε βέβαια τι χαρακτήρα είχε ο Χαιρεφώντας, πόσο υπερβολικός ήταν σε ό,τι έκανε. Κάποτε λοιπόν που πήγε στους Δελφούς, τόλμησε να ρωτήσει το μαντείο το εξής: –γι' αυτό που θα πω μην βάλετε τις φωνές, άνδρες– ρώτησε λοιπόν αν υπάρχει κάποιος σοφότερος από μένα. Απάντησε τότε η Πυθία ότι κανένας δεν είναι σοφότερος. Και γι' αυτά τα πράγματα είναι μάρτυρας αυτός εδώ, ο αδελφός του, γιατί εκείνος έχει πεθάνει.

Pensad por qué digo estas cosas; voy a mostraros de dónde ha salido esta falsa opinión sobre mí. Así pues, tras oír yo estas palabras reflexionaba así: «¿Qué dice realmente el dios y qué indica en enigma? Yo tengo conciencia de que no soy sabio, ni poco ni mucho. ¿Qué es lo que realmente dice al afirmar que yo soy muy sabio? Sin duda, no miente; no le es lícito.» Y durante mucho tiempo estuve yo confuso sobre lo que en verdad quería decir. Más tarde, a regañadientes me incliné a una investigación del oráculo del modo siguiente. Me dirigí a uno de los que parecían ser sabios, en la idea de que, si en alguna parte era posible, allí refutaría el vaticinio y demostraría al oráculo: «Éste es más sabio que yo y tú decías que lo era yo.» Ahora bien, al examinar a éste –pues no necesito citarlo con su nombre, era un político aquel con el que estuve indagando y dialogando– experimenté lo siguiente, atenienses: me pareció que otras muchas personas creían que ese hombre era sabio y, especialmente, lo creía él mismo, pero que no lo era. A continuación intentaba yo demostrarle que él creía ser sabio, pero que no lo era. A consecuencia de ello, me gané la enemistad de él y de muchos de los presentes.

Προσέξτε τώρα γιατί σας τα λέω αυτά. Γιατί πρόκειται να σας εξηγήσω πως γεννήθηκε η ψεύτικη κατηγορία εναντίον μου. Όταν τα άκουσα λοιπόν αυτά, σκέφτηκα έτσι: «Τι είναι αυτά που λέει ο θεός και τι να εννοεί; Γιατί εγώ ξέρω πως δεν είμαι καθόλου σοφός. Τι λέει λοιπόν πως είμαι πιο σοφός απ' όλους; Δεν μπορεί βέβαια να λέει ψέματα. Δεν είναι δυνατόν αυτό». Και για πολύν καιρό απορούσα τι ήθελε να πει. Πολύ αργότερα άρχισα να εξετάζω το ζήτημα με τον τρόπο που θα σας πω. Πήγα σε κάποιον απ' αυτούς που θεωρούνται σοφοί, γιατί ίσως εκεί θα μπορούσα να ελέγξω το μαντείο και να πω στον χρησμό: «Αυτός εδώ είναι σοφότερος από μένα, ενώ εσύ είπες ότι εγώ είμαι». Εξετάζοντάς τον λοιπόν σε βάθος αυτόν –δεν χρειάζεται να πω το όνομά του, ήταν κάποιος από τους πολιτικούς– εξετάζοντάς τον λοιπόν και συζητώντας μαζί του, έπαθα το εξής, άνδρες Αθηναίοι: μου φάνηκε ότι αυτός ο άνδρας φαινόταν σοφός και σε πολλούς άλλους ανθρώπους και προπαντός στον εαυτό του, ενώ δεν ήταν. Και έπειτα προσπαθούσα να του αποδείξω ότι νόμιζε πως ήταν σοφός, ενώ δεν ήταν. Μ' αυτόν τον τρόπο όμως με αντιπάθησε και αυτός και πολλοί από τους παρόντες.

Al retirarme de allí razonaba a solas que yo era más sabio que aquel hombre. Es probable que ni uno ni otro sepamos nada que tenga valor, pero este hombre cree saber algo y no lo sabe, en cambio yo, así como, en efecto, no sé, tampoco creo saber. Parece, pues, que al menos soy más sabio que él en esta misma pequeñez, en que lo que no sé tampoco creo saberlo. A continuación me encaminé hacia otro de los que parecían ser más sabios que aquél y saqué la misma impresión, y también allí me gané la enemistad de él y de muchos de los presentes.

Después de esto, iba ya uno tras otro, sintiéndome disgustado y temiendo que me ganaba enemistades, pero, sin embargo, me parecía necesario dar la mayor importancia al dios. Debía yo, en efecto, encaminarme, indagando qué quería decir el oráculo, hacia todos los que parecieran saber algo.

Y, por el perro, atenienses –pues es preciso decir la verdad ante vosotros– que tuve la siguiente impresión. Me pareció que los de mayor reputa-

Εγώ λοιπόν καθώς έφευγα σκεπτόμουν ότι: απ' αυτόν τον άνθρωπο εγώ είμαι σοφότερος. Γιατί, όπως φαίνεται, κανένας από τους δύο μας δεν γνωρίζει τίποτα σπουδαίο. Όμως αυτός νομίζει ότι γνωρίζει ενώ δεν γνωρίζει. Ενώ εγώ δεν γνωρίζω βέβαια τίποτα, αλλά ούτε και νομίζω ότι γνωρίζω. Φαίνεται ότι από εκείνον, γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, είμαι λίγο σοφότερος, γιατί εκείνα που δεν γνωρίζω δεν νομίζω ότι τα γνωρίζω. Μετά πήγα σε κάποιον άλλον, από εκείνους που θεωρούνται σοφότεροι απ' αυτόν, και κατάλαβα ότι συμβαίνει και μ' αυτόν ακριβώς το ίδιο. Έτσι με αντιπάθησε κι εκείνος και πολλοί άλλοι.

Μετά απ' αυτά συνέχισα να πηγαίνω και σε άλλους, παρ' όλο που ένιωθα – και λυπόμουν, και φοβόμουν– πως γίνονται μισητός, ωστόσο μου φαινόταν ότι ήταν αναγκαίο να προτιμήσω να ερευνήσω τα λόγια του θεού. Έπρεπε λοιπόν να πάω, εξετάζοντας τι θέλει να πει ο χρησμός, σε όλους που θεωρούνταν ότι γνωρίζουν κάτι.

Και μα τον κύνα, άνδρες Αθηναίοι – γιατί πρέπει να σας πω την αλήθεια– να τι μου συνέβη: Οι πιο φημισμένοι μου φάνηκαν να ξέρουν σχεδόν τα

ción estaban casi carentes de lo más importante para el que investiga según el dios; en cambio, otros que parecían inferiores estaban mejor dotados para el buen juicio. Sin duda, es necesario que os haga ver mi camino errante, como condenado a ciertos trabajos, a fin de que el oráculo fuera irrefutable para mí. En efecto, tras los políticos me encaminé hacia los poetas, los de tragedias, los de ditirambos y los demás, en la idea de que allí me encontraría manifestamente más ignorante que aquellos. Así pues, tomando los poemas suyos que me parecían mejor realizados, les iba preguntando qué querían decir, para, al mismo tiempo, aprender yo también algo de ellos. Pues bien, me resisto por vergüenza a deciros la verdad, atenienses. Sin embargo, hay que decirla.

Por así decir, casi todos los presentes podían hablar mejor que ellos sobre los poemas que ellos habían compuesto. Así pues, también respecto a los poetas me di cuenta, en poco tiempo, de que no hacían por sabiduría lo que hacían, sino por ciertas dotes naturales y en estado de inspiración como los adivinos y los que recitan los oráculos.

λιγότερα, όταν τους εξέταζα σύμφωνα με τα λόγια του θεού, ενώ άλλοι, που φαίνονταν κατώτεροι, ήταν πιο συνετοί άνδρες. Πρέπει λοιπόν αυτή την περιπλάνησή μου να σας τη διηγηθώ, σαν άθλους που κατόρθωσα να πραγματοποιήσω, για να μην αφήσω ανεπιβεβαίωτο το χρησμό. Μετά λοιπόν από τους πολιτικούς, πήγα στους ποιητές, κι εκείνους των τραγωδιών κι εκείνους των διθυράμβων και τους άλλους, με σκοπό να πιάσω εδώ τον εαυτό μου να είμαι αμαθέστερος απ' αυτούς. Φέρνοντας λοιπόν μαζί μου εκείνα από τα ποιήματά τους που μου φαινόταν ότι τα έχουν δουλέψει περισσότερο, τους ζητούσα να μου εξηγήσουν τι λένε, για να μάθω ταυτόχρονα και κάτι απ' αυτούς. Ντρέπομαι λοιπόν να σας πω, άνδρες, την αλήθεια. Πρέπει όμως να σας την πω.

Με λίγα λόγια, σχεδόν όλοι όσοι είναι παρόντες θα μπορούσαν να μιλήσουν καλύτερα για τα έργα τους απ' αυτούς τους ίδιους. Δεν άργησα να αντιληφθώ ότι και για τους ποιητές ισχύει αυτό εδώ, ότι δηλαδή δεν δημιουργούν με τη σοφία, αλλά με κάποιο φυσικό χάρισμα, με κάποια έμπνευση ανάλογη μ' εκείνη των μάντεων και των χρησμωνδών.

En efecto, también éstos dicen muchas cosas hermosas, pero no saben nada de lo que dicen. Una inspiración semejante me pareció a mí que experimentaban también los poetas, y al mismo tiempo me di cuenta de que ellos, a causa de la poesía, creían también ser sabios respecto a las demás cosas sobre las que no lo eran. Así pues, me alejé también de allí creyendo que les superaba en lo mismo que a los políticos. En último lugar, me encaminé hacia los artesanos. Era consciente de que yo, por así decirlo, no sabía nada, en cambio estaba seguro de que encontraría a éstos con muchos y bellos conocimientos.

Y en esto no me equivoqué, pues sabían cosas que yo no sabía y, en ello, eran más sabios que yo. Pero, atenienses, me pareció a mí que también los buenos artesanos incurrían en el mismo error que los poetas: por el hecho de que realizaban adecuadamente su arte, cada uno de ellos estimaba que era muy sabio también respecto a las demás cosas, incluso las más importantes, y ese error velaba su sabiduría.

Γιατί πράγματι αυτοί λένε πολλά και καλά, αλλά δεν γνωρίζουν τίποτα γι' αυτά που λένε. Αυτό μου φαίνεται ότι έχουν πάθει και οι ποιητές. Και ταυτόχρονα κατάλαβα ότι εξαιτίας του ποιητικού τους ταλέντου νομίζουν ότι και στα άλλα είναι οι πιο σοφοί από τους ανθρώπους, ενώ δεν είναι. Έφυγα λοιπόν και από εκεί με τη σκέψη ότι έχω το ίδιο πλεονέκτημα απέναντί τους, όπως και με τους πολιτικούς. Στο τέλος πήγα στους χειροτέχνες. Γιατί ήξερα ότι εγώ δεν γνωρίζω τίποτα, ήξερα όμως ότι αυτούς θα τους εύρισκα να γνωρίζουν πολλά και καλά.

Και σ' αυτό δεν διαψεύστηκα, γιατί γνώριζαν αυτά που εγώ δεν γνώριζα και ως προς αυτά ήταν σοφότεροι από εμένα. Αλλά, άνδρες Αθηναίοι, μου φάνηκαν να έχουν το ίδιο ελάττωμα με τους ποιητές και οι καλοί καλλιτέχνες. Επειδή ασκούσε καλά την τέχνη του ο καθένας απ' αυτούς, νόμιζε ότι και στα άλλα είναι πάρα πολύ σοφός, και αυτό το σφάλμα τους σκίαζε κι εκείνη τη σοφία που πράγματι κατείχαν.

De modo que me preguntaba yo mismo, en nombre del oráculo, si preferiría estar así, como estoy, no siendo sabio en la sabiduría de aquellos ni ignorante en su ignorancia o tener estas dos cosas que ellos tienen. Así pues, me contesté a mí mismo y al oráculo que era ventajoso para mí estar como estoy. A causa de esta investigación, atenienses, me he creado muchas enemistades, muy duras y pesadas, de tal modo que de ellas han surgido muchas tergiversaciones y el renombre éste de que soy sabio. En efecto, en cada ocasión los presentes creen que yo soy sabio respecto a aquello que refuto a otro. Es probable, atenienses, que el dios sea en realidad sabio y que, en este oráculo, diga que la sabiduría humana es digna de poco o de nada. Y parece que éste habla de Sócrates –se sirve de mi nombre poniéndome como ejemplo, como si dijera: «Es el más sabio, el que, de entre vosotros, hombres, conoce, como Sócrates, que en verdad es digno de nada respecto a la sabiduría.» Así pues, incluso ahora, voy de un lado a otro investigando y averiguando en el sentido del dios, si creo que alguno de los ciudadanos o de los forasteros es sabio. Y cuando me parece que no

Έτσι λοιπόν κατέληξα να αναρωτιέμαι –για να δικαιώσω το χρησμό– τι από τα δύο θα προτιμούσα, να είμαι όπως είμαι, δηλαδή να μην είμαι ούτε σοφός με τη δικιά τους σοφία αλλά ούτε και αμαθής με τη δικιά τους αμάθεια, ή να είμαι και σοφός και αμαθής όπως εκείνοι. Απαντούσα λοιπόν και στον εαυτό μου και στον χρησμό ότι είναι καλύτερα να είμαι όπως είμαι. Από αυτήν τη συνήθεια, άνδρες Αθηναίοι, γεννήθηκαν πολλές έχθρες εναντίον μου και μάλιστα τόσο δυσάρεστες και βαριές, ώστε να γεννηθούν απ’ αυτές πολλές συκοφαντίες και να μου βγει η φήμη ότι είμαι σοφός. Γιατί κάθε φορά που αποδεικνύω την άγνοια κάποιου, νομίζουν οι παρόντες ότι είμαι σοφός σ’ αυτά που εκείνος δεν γνωρίζει. Όπως φαίνεται όμως, άνδρες, ο θεός μόνο είναι πράγματι σοφός και μ’ αυτόν το χρησμό αυτό λέει, ότι η ανθρώπινη σοφία έχει μικρή αξία, ίσως και καμία. Και πιθανόν να υποδεικνύει τον Σωκράτη, και να χρησιμοποιεί το όνομά μου φέροντάς με για παράδειγμα, σα να ήθελε να πει: «Εκείνος από σας είναι, άνθρωποι, ο σοφότερος που, σαν το Σωκράτη, γνωρίζει ότι στην πραγματικότητα δεν μπορεί να είναι διόλου σοφός». Όλα αυτά λοιπόν εγώ ακόμα και

lo es, prestando mi auxilio al dios, le demuestro que no es sabio. Por esa ocupación no he tenido tiempo de realizar ningún asunto de la ciudad digno de citar ni tampoco mío particular, sino que me encuentro en gran pobreza a causa del servicio del dios.

Se añade, a esto, que los jóvenes. que me acompañan espontáneamente –los que disponen de más tiempo, los hijos de los más ricos– se divierten oyéndome examinar a los hombres y, con frecuencia, me imitan e intentan examinar a otros, y, naturalmente, encuentran, creo yo, gran cantidad de hombres que creen saber algo pero que saben poco o nada. En consecuencia, los examinados por ellos se irritan conmigo, y no consigo mismos, y dicen que un tal Sócrates es malvado y corrompe a los jóvenes.

τώρα τα στριφογυρίζω στο μυαλό μου, τα εξετάζω και τα ερευνώ, ακολουθώντας τα λόγια του θεού, κάθε φορά που νομίσω ότι κάποιος είναι σοφός, είτε συμπολίτης μας είτε ξένος. Και όταν έχω την αίσθηση ότι δεν είναι σοφός, βοηθώ τον θεό αποδεικνύοντάς το. Έτσι, όντας απασχολημένος μ' αυτό το έργο δεν ευκαιρώ ούτε για την πόλη να κάνω τίποτα αξιόλογο ούτε για την οικογένειά μου, αλλά βρίσκομαι σε φοβερή φτώχεια υπηρετώντας το θεό.

Εκτός από αυτά όμως οι νέοι που με ακολουθούν με τη θέλησή τους –και είναι εκείνοι που έχουν τον περισσότερο χρόνο διαθέσιμο, οι πιο πλούσιοι– ευχαριστιούνται να με ακούνε να εξετάζω τους ανθρώπους και πολλές φορές με μιμούνται κι αυτοί. Προσπαθούν έπειτα, να εξετάσουν και οι ίδιοι, άλλους. Και βρίσκουν, όπως φαίνεται, μεγάλη αφθονία από ανθρώπους που νομίζουν ότι γνωρίζουν κάτι, ενώ λίγα πράγματα μόνο γνωρίζουν ή ακόμα και τίποτα. Τότε όσοι εξετάζονται εξοργίζονται με εμένα αλλά όχι μ' εκείνους. Λένε μάλιστα ότι υπάρχει κάποιος άθλιος Σωκράτης που διαφθείρει τους νέους.

Cuando alguien les pregunta qué hace y qué enseña, no pueden decir nada, lo ignoran; pero, para no dar la impresión de que están confusos, dicen lo que es usual contra todos los que filosofan, es decir: «las cosas del cielo y lo que está bajo la tierra», «no creer en los dioses» y «hacer más fuerte el argumento más débil». Pues creo que no desearían decir la verdad, a saber, que resulta evidente que están simulando saber sin saber nada. Y como son, pienso yo, susceptibles y vehementes y numerosos, y como, además, hablan de mí apasionada y persuasivamente, os han llenado los oídos calumniándome violentamente desde hace mucho tiempo. Como consecuencia de esto me han acusado Meleto, Ánito y Licón; Meleto, irritado en nombre de los poetas; Anito, en el de los demiurgos y de los políticos, y Licón, en el de los oradores.

De manera que, como decía yo al principio, me causaría extrañeza que yo fuera capaz de arrancar de vosotros, en tan escaso tiempo, esta falsa imagen que ha tomado tanto cuerpo. Ahí tenéis, atenienses, la verdad y os estoy hablando sin ocultar nada, ni

Και όταν τους ρωτάει κανείς τι κάνει και τι διδάσκει για να πετυχαίνει κάτι τέτοιο, δεν έχουν τι να απαντήσουν γιατί δεν το ξέρουν. Για να μη φανεί όμως ότι δεν έχουν τι να πουν, λένε ότι έχουν πρόχειρο εναντίον των φιλοσόφων γενικώς, «πως ερευνά ό,τι συμβαίνει στον ουρανό και κάτω από τη γη», «ότι δεν πιστεύει στους θεούς» και «ότι κάνει αυτό που είναι λάθος να φαίνεται για σωστό». Γιατί την αλήθεια νομίζω, δεν θα ήθελαν να πουν, ότι δηλαδή προσποιούνται ότι γνωρίζουν, ενώ τίποτα δεν γνωρίζουν. Καθώς είναι λοιπόν φιλόδοξοι και φανατικοί και πολλοί, και μιλάνε όλοι μαζί και πειστικά για μένα, έχουν γεμίσει τα αυτιά σας και από παλιά και τώρα συκοφαντώντας με άγρια. Απ' αυτούς είναι και ο Μέλητος και ο Άνυτος και ο Λύκων που μου επιτέθηκαν, ο Μέλητος οργιζόμενος για λογαριασμό των ποιητών, ο Άνυτος υπερασπιζόμενος τους πολιτικούς και ο Λύκων τους ρήτορες.

Ὡστε, όπως έλεγα στην αρχή, θα απορούσα αν κατόρθωνα να βγάλω από το μυαλό σας σε τόσο λίγο χρόνο αυτές τις συκοφαντίες που έχουν συσσωρευτεί. Αυτή είναι, άνδρες Αθηναίοι, η αλήθεια, και σας τη λέω χωρίς να σας κρύψω τίποτα

grande ni pequeño, y sin tomar precauciones en lo que digo. Sin embargo, sé casi con certeza que con estas palabras me consigo enemistades, lo cual es también una prueba de que digo la verdad, y que es ésta la mala fama mía y que éstas son sus causas.

Si investigáis esto ahora o en otra ocasión, confirmaréis que es así. Acerca de las Acusaciones que me hicieron los primeros acusadores sea ésta suficiente defensa ante vosotros. Contra Meleto, el honrado y el amante de la ciudad, según él dice, y contra los acusadores recientes voy a intentar defenderme a continuación. Tomemos, pues, a su vez, la acusación jurada de éstos, dado que son otros acusadores. Es así: «Σόκρατες delinque corrompiendo a los jóvenes y no creyendo en los dioses en los que la ciudad cree, sino en otras divinidades nuevas».

απολύτως και χωρίς να παραποιήσω τίποτα. Παρ' όλο που ξέρω ότι για τον ίδιο λόγο σας γίνομαι μισητός. Αυτό άλλωστε είναι απόδειξη ότι λέω την αλήθεια και ότι από εδώ ξεκινούν οι συκοφαντίες και ότι αυτές είναι οι αιτίες τους.

Και είτε τώρα είτε άλλοτε να εξετάσετε αυτά, θα βρείτε ότι έτσι είναι. Για όσα λοιπόν με κατηγορούσαν οι πρώτοι μου κατήγοροι, αρκεί για σας αυτή μου η απολογία. Στον Μέλητο τώρα, τον καλό και αφοσιωμένο στην πόλη, όπως λένε, και στους πρόσφατους κατηγορούς μου, θα προσπαθήσω να απολογηθώ. Πάλι λοιπόν, επειδή πρόκειται για διαφορετικούς κατηγορούς, ας ακούσουμε το κατηγορητήριό τους. Λέει λοιπόν περίπου τα εξής: Λένε ότι ο Σωκράτης είναι ένοχος επειδή διαφθείρει τους νέους και δεν πιστεύει στους θεούς της πόλης, αλλά σε άλλες καινούργιες θεότητες.

Tal es la acusación.

Examinémosla punto por punto. Dice, en efecto, que yo delinco corrompiendo a los jóvenes. Yo, por mi parte, afirmo que Meleto delinque porque bromea en asunto serio, sometiendo a juicio con ligereza a las personas y simulando esforzarse e inquietarse por cosas que jamás le han preocupado. Voy a intentar mostraros que esto es así. Ven aquí, Meleto, y dime:

- ¿No es cierto que consideras de la mayor importancia que los jóvenes sean lo mejor posible? Yo sí. Ea, di entonces a éstos quién los hace mejores. Pues es evidente que lo sabes, puesto que te preocupa. En efecto, has descubierto al que los corrompe, a mí, según dices, y me traes ante estos jueces y me acusas. Vamos, di y revela quién es el que los hace mejores.
- ¿Estás viendo, Meleto, que callas y no puedes decirlo? Sin embargo, ¿no te parece que esto es vergonzoso y testimonio suficiente de lo

Αυτή λοιπόν είναι η κατηγορία.

Ας την εξετάσουμε λεπτομερώς. Λέει λοιπόν ότι είμαι ένοχος επειδή διαφθείρω τους νέους. Εγώ όμως, λέω, άνδρες Αθηναίοι, ότι είναι ένοχος ο Μέλητος, επειδή αστειεύεται σοβαρά, σέρνοντας με μεγάλη επιπολαιότητα ανθρώπους στα δικαστήρια, προσποιούμενος ότι ενδιαφέρεται και φροντίζει για πράγματα για τα οποία ποτέ δε νοιάστηκε. Και θα προσπαθήσω να σας αποδείξω ότι πράγματι έτσι είναι. Έλα λοιπόν, Μέλητε, και πες μας: Υπάρχει τίποτα άλλο που να σε ενδιαφέρει πιο πολύ από τη βελτίωση των νέων;

- Όχι βέβαια. Έλα λοιπόν, πες σ' αυτούς εδώ, ποιος τους κάνει καλύτερους; Γιατί είναι φανερό ότι το ξέρεις, αφού ενδιαφέρεσαι. Έχοντας βρει εκείνον που τους διαφθείρει, όπως λες, με φέρνεις εδώ ενώπιον των δικαστών και με κατηγορείς. Έλα, πες μας τώρα, ποιος τους κάνει καλύτερους. Φανέρωσέ τον σ' όσους μας ακούν.
- Βλέπεις, Μέλητε, ότι σιωπάς, ότι δεν έχεις τι να πεις; Δεν νομίζεις ότι η σιωπή σου είναι ντροπή, ότι αποτελεί αρκετή απόδειξη για τον ισχυρισμό μου, ότι δε νοιάζεσαι

que yo digo, de que este asunto no ha sido en nada objeto de tu preocupación? Pero dilo, amigo, ¿quién los hace mejores?

- Las leyes.
- Pero no te pregunto eso, excelente Meleto, sino qué hombre, el cual ante todo debe conocer esto mismo, las leyes.
- Éstos, Sócrates, los jueces.
- ¿Qué dices, Meleto, éstos son capaces de educar a los jóvenes y de hacerlos mejores?
- Sí, especialmente.
- ¿Todos, o unos sí y otros no?
- Todos.
- Hablas bien, por Hera, y presentas una gran abundancia de bienhechores. ¿Qué, pues? ¿Los que nos escuchan los hacen también mejores, o no?
- También éstos.
- ¿Y los miembros del Consejo?
- También los miembros del Consejo.
- Pero, entonces, Meleto, ¿acaso los que asisten a la Asamblea, los asambleístas corrompen a los jóvenes? ¿O también aquéllos, en su totalidad, los hacen mejores?
- También aquéllos.
- Luego, según parece, todos los atenienses los hacen buenos y hon-

καθόλου γι' αυτό το ζήτημα; Αλλά πες μας, φίλε μου, ποιος κάνει τους νέους καλύτερους;

- Οι νόμοι.
- Μα δεν ρωτάω αυτό, αγαπητέ μου, αλλά ποιος άνθρωπος, ο οποίος βέβαια θα έχει πρώτα μάθει και τους νόμους.
- Αυτοί, Σωκράτη, οι δικαστές.
- Τι λες, Μέλητε; Αυτοί εδώ είναι ικανοί να μορφώνουν τους νέους και να τους κάνουν καλύτερους;
- Ασφαλώς.
- Όλοι γενικά ή μόνο μερικοί απ' αυτούς;
- Όλοι γενικά.
- Καλά τα λες, μα την Ήρα. Μεγάλη έχουμε αφθονία από ωφέλιμους ανθρώπους. Και αυτοί εδώ οι ακροατές τους κάνουν καλύτερους ή όχι;
- Και αυτοί.
- Και οι βουλευτές;
- Και οι βουλευτές.
- Μήπως τότε, Μέλητε, τα μέλη της εκκλησίας του δήμου, οι εκκλησιαστές, διαφθείρουν τους νεότερους; Ή κι εκείνοι, όλοι γενικά, τους κάνουν καλύτερους;
- Κι εκείνοι.
- Όλοι λοιπόν, όπως φαίνεται, οι Αθηναίοι τους κάνουν καλούς και άξιους εκτός από μένα, και μόνον

rados excepto yo, y sólo yo los corrompo. ¿Es eso lo que dices?

- Muy firmemente digo eso.
- Me atribuyes, sin duda, un gran desacierto. Contéstame. ¿Te parece a ti que es también así respecto a los caballos? ¿Son todos los hombres los que los hacen mejores y uno sólo el que los resabia?

¿O, todo lo contrario, alguien sólo o muy pocos, los cuidadores de caballos, son capaces de hacerlos mejores, y la mayoría, si tratan con los caballos y los utilizan, los echan a perder? ¿No es así, Meleto, con respecto a los caballos y a todos los otros animales? Sin ninguna duda, digáis que sí o digáis que no tú y Ánito. Sería, en efecto, una gran suerte para los jóvenes si uno solo los corrompe y los demás les ayudan.

Pues bien, Meleto, has mostrado suficientemente que jamás te has interesado por los jóvenes y has descubierto de modo claro tu despreocupación, esto es, que no te has cuidado de nada de esto por lo que tú me traes aquí. Dinos aún, Meleto, por Zeus, si es mejor vivir entre ciudadanos honrados o malvados. Con-

εγώ τους διαφθείρω. Έτσι λες;

- Έτσι ακριβώς.
- Πόσο δυστυχισμένο με θεωρείς! Απάντησέ μου όμως: νομίζεις ότι και με τα άλογα συμβαίνει το ίδιο ; Όλοι οι άνθρωποι μπορούν να τα κάνουν καλύτερα, και μόνο ένας είναι που τα χαλάει;

Ή συμβαίνει εντελώς το αντίθετο, και μόνο ένας μπορεί να τα κάνει καλύτερα, ή πολύ λίγοι μόνο, οι ιπποκόμοι; Ενώ οι άλλοι, οι πολλοί, όταν ασχολούνται με άλογα και τα χρησιμοποιούν, τα χαλάνε; Δεν ισχύει αυτό, Μέλητε, και για τα άλογα και για όλα τα άλλα ζώα; Ισχύει, είτε το παραδεχτείτε εσύ κι ο Άνυτος είτε όχι. Θα ήταν λοιπόν πολύ ευτυχισμένοι οι νέοι αν ένας μόνο τους διέφθειρε και όλοι οι άλλοι τους ωφελούσαν.

Αλλά όμως, Μέλητε, είναι ολοφάνερο πως ποτέ δεν φρόντισες για τους νέους και απέδειξες καθαρά την αμέλειά σου, ότι ποτέ δεν ενδιαφέρθηκες για τα πράγματα για τα οποία με κατηγορείς. Πες μας ακόμα, στο όνομα του Δία, Μέλητε, τι είναι καλύτερο, να ζεις ανάμεσα σε καλούς πολίτες ή σε κακούς; Έλα φίλε

testa, amigo. No te pregunto nada difícil. ¿No es cierto que los malvados hacen daño a los que están siempre a su lado, y que los buenos hacen bien?

- Sin duda.
- ¿Hay alguien que prefiera recibir daño de los que están con él a recibir ayuda? Contesta, amigo. Pues la ley ordena responder. ¿Hay alguien que quiera recibir daño?
- No, sin duda.
- Ea, pues. ¿Me traes aquí en la idea de que corrompo a los jóvenes y los hago peores voluntaria o involuntariamente?
- Voluntariamente, sin duda.
- ¿Qué sucede entonces, Meleto? ¿Eres tú hasta tal punto más sabio que yo, siendo yo de esta edad y tú tan joven, que tú conoces que los malos hacen siempre algún mal a los más próximos a ellos, y los buenos bien; en cambio yo, por lo visto, he llegado a tal grado de ignorancia, que desconozco, incluso, que si llego a hacer malvado a alguien de los que están a mi lado corro peligro de recibir daño de él y este mal tan grande lo hago voluntariamente, según tú dices? Esto no te lo creo yo, Meleto, y

μου, απάντησε. Δεν σε ρωτάω τίποτα δύσκολο. Οι κακοί δεν βλάπτουν πάντοτε εκείνους που βρίσκονται κοντά τους, και οι καλοί δεν τους ωφελούν;

- Ασφαλώς.
- Υπάρχει λοιπόν κανένας που θα ήθελε να βλάπτεται από τους δικούς του, και όχι να ωφελείται; Απάντησε, αγαπητέ μου. Ο νόμος προστάζει να απαντήσεις. Υπάρχει κανένας που θα ήθελε να βλάπτεται;
- Όχι βέβαια.
- Έλα λοιπόν, πες μας, με κατηγορείς εδώ ότι διαφθείρω τους νέους και τους κάνω κακούς; Γίνεται αυτό με τη θέλησή μου ή χωρίς τη θέλησή μου;
- Με τη θέλησή σου βέβαια.
- Τι είναι αυτά που λες, Μέλητε; Είσαι τόσο σοφότερος εσύ από μένα, παρ' όλο που είσαι τόσο νεότερός μου, ώστε ενώ ξέρεις ότι οι κακοί βλάπτουν πάντοτε εκείνους που βρίσκονται κοντά τους και οι καλοί τους ωφελούν, λες ότι εγώ έχω φτάσει σε τέτοιο σημείο αμάθειας που με το να μην με ενδιαφέρει αν κάνω κάποιον από τους γύρω μου να γίνει κακός, μπαίνω κι εγώ ο ίδιος στον κίνδυνο να μου κάνει κάτι κακό; Και

pienso que ningún otro hombre. En efecto, o no los corrompo, o si los corrompo, lo hago involuntariamente, de manera que tú en uno u otro caso mientes.

Y si los corrompo involuntariamente, por esta clase de faltas la ley no ordena hacer comparecer a uno aquí, sino tomarle privadamente y enseñarle y reprenderle. Pues es evidente que, si aprendo, cesaré de hacer lo que hago involuntariamente. Tú has evitado y no has querido tratar conmigo ni enseñarme; en cambio, me traes aquí, donde es ley traer a los que necesitan castigo y no enseñanza. Pues bien, atenienses, ya es evidente lo que yo decía, que Meleto no se ha preocupado jamás por estas cosas, ni poco ni mucho. Veamos, sin embargo; dínos cómo dices que yo corrompo a los jóvenes. ¿No es evidente que, según la acusación que presentaste, enseñándoles a creer no en los dioses en los que cree la ciudad, sino en otros espíritus nuevos? ¿No dices que los corrompo enseñándoles esto?

αυτό το τόσο μεγάλο κακό το κάνω, όπως λες, με τη θέλησή μου; Δεν με πείθεις γι' αυτό, Μέλητε, και θαρρώ πως κανέναν άλλον δεν πείθεις. Αλλά ή δεν τους διαφθείρω, ή, αν τους διαφθείρω, το κάνω χωρίς να το θέλω. Πάντως εσύ και στις δύο περιπτώσεις λες ψέματα.

Αν όμως τους διαφθείρω χωρίς τη θέλησή μου, για τέτοια αθέλητα σφάλματα ο νόμος δεν ορίζει να με φέρεις στο δικαστήριο, αλλά να με πάρεις ιδιαιτέρως, και να με συμβουλευσεις και να με νοουθετήσεις. Γιατί είναι φανερό ότι, αφού το καταλάβω, θα πάψω να κάνω ό,τι έκανα ακούσια. Εσύ όμως απέφυγες να το κάνεις αυτό και δεν θέλησες να έρθεις να με βρεις και να με νοουθετήσεις. Και με φέρνεις σ' αυτό το δικαστήριο, όπου ο νόμος ορίζει να φέρνουν εκείνους που χρειάζονται τιμωρία και όχι εκείνους που χρειάζονται νοουθεσία. Αλλά, άνδρες Αθηναίοι, είναι πια φανερό εκείνο που ήδη έλεγα, ότι δηλαδή ο Μέλητος δε νοιάστηκε ποτέ στο ελάχιστο γι' αυτά. Όμως πες μας: Με ποιον τρόπο Μέλητε, λες ότι διαφθείρω τους νεότερους; Όπως φαίνεται και από την καταγγελία σου, διδάσκον-

τάς τους να μην πιστεύουν στους θεούς που πιστεύει η πόλη, αλλά σε άλλους καινούργιους δαίμονες; Δεν λες ότι διδάσκοντας αυτά τους διαφθείρω;

- En efecto, eso digo muy firmemente.
- Por esos mismos dioses, Meleto, de los que tratamos, hablemos aún más claramente a mí y a estos hombres. En efecto, yo no puedo llegar a saber si dices que yo enseño a creer que existen algunos dioses –y entonces yo mismo creo que hay dioses y no soy enteramente ateo ni delinco en eso– pero no los que la ciudad cree, sino otros, y es esto lo que me inculpas, que otros, o bien afirmas que yo mismo no creo en absoluto en los dioses y enseño esto a los demás.
- Digo eso, que no crees en los dioses en absoluto.
- Oh sorprendente Meleto, ¿para qué dices esas cosas? ¿Luego tampoco creo, como los demás hombres, que el sol y la luna son dioses?
- No, por Zeus, jueces, puesto que afirma que el sol es una piedra y la luna, tierra.
- ¿Crees que estás acusando a Ana-
- Ακριβώς αυτά λέω.
- Στο όνομα λοιπόν αυτών των θεών για τους οποίους γίνεται τώρα λόγος, Μέλητε, εξήγησέ μας με μεγαλύτερη σαφήνεια και σεμένα και σ' αυτούς εδώ τους άνδρες, γιατί εγώ δεν καταλαβαίνω τι ακριβώς θέλεις να πεις. Λες ότι διδάσκω να πιστεύουν ότι υπάρχουν μερικοί θεοί –άρα και εγώ πιστεύω ότι υπάρχουν θεοί και δεν είμαι εντελώς άθεος και δεν μπορώ να κατηγορηθώ γι' αυτό– αλλά ότι δεν είναι αυτοί της πόλης, αλλά άλλοι, και γι' αυτό ακριβώς με κατηγορείς, επειδή είναι άλλοι; Ή ισχυρίζεσαι ότι δεν έχω πίστη στους θεούς, πράγμα που διδάσκω και στους άλλους;
- Ακριβώς, λέω ότι δεν πιστεύεις καθόλου στους θεούς.
- Καλέ μου Μέλητε, πως τα λες αυτά; Δεν πιστεύω λοιπόν ούτε για τον ήλιο ούτε για τη σελήνη ότι είναι θεοί, όπως οι άλλοι άνθρωποι;
- Μα τον Δία, άνδρες δικαστές, για τον ήλιο λέει ότι είναι πέτρα και

xágoras, querido Meleto? ¿Y desprecias a éstos y consideras que son desconocedores de las letras hasta el punto de no saber que los libros de Anaxágoras de Clazómenas están llenos de estos temas? Y, además, ¿aprenden de mí los jóvenes lo que de vez en cuando pueden adquirir en la orquesta, por un dracma como mucho, y reírse de Sócrates si pretende que son suyas estas ideas, especialmente al ser tan extrañas? Pero, oh Meleto, ¿te parece a ti que soy así, que no creo que exista ningún dios?

- Ciertamente que no, por Zeus, de ningún modo.
- No eres digno de crédito, Meleto, incluso, según creo, para ti mismo. Me parece que este hombre, atenienses, es descarado e intemperante y que, sin más, ha presentado esta acusación con cierta insolencia, intemperancia y temeridad juvenil. Parece que trama una especie de enigma para tantear. «¿Se dará cuenta ese sabio de Sócrates de que estoy bromeando y contradiciéndome, o le engañaré a él y a los demás oyentes?» Y digo esto porque es claro que éste se contradice en la acusación; es como si dijera: «Sócrates delinque no cre-

για τη σελήνη ότι είναι γη.

- Τον Αναξαγόρα νομίζεις ότι κατηγορείς, αγαπητέ μου Μέλητε. Και τόσο μικρή ιδέα έχεις γι' αυτούς εδώ, τους θεωρείς τόσο αγράμματους, ώστε να μη γνωρίζουν ότι τα βιβλία του Αναξαγόρα του Κλαζομένιου είναι γεμάτα από τέτοια λόγια; Από εμένα θα τα μάθαιναν αυτά οι νέοι, ενώ θα μπορούσαν, όποτε ήθελαν, να αγοράσουν τα βιβλία αυτά από την ορχήστρα του θεάτρου με μια δραχμή, και να κοροϊδεύουν το Σωκράτη, αν υποστηρίζει ότι είναι δικά του, πράγματα μάλιστα τόσο περίεργα. Αλλά, στο όνομα του Δία, έτσι σου φαίνομαι; Ότι δεν πιστεύω σε κανένα θεό;
- Όχι, μα το Δία, σε κανέναν απολύτως.
- Ούτε τον εαυτό σου, Μέλητε, μου φαίνεται ότι δεν πιστεύεις πια. Αυτός εδώ μου φαίνεται, άνδρες Αθηναίοι, ότι σας περιφρονεί πολύ και ότι είναι τελείως αναίσχυντος, και ότι έκανε αυτή την καταγγελία από αλαζονεία και αναισχυντία και νεανική επιπολαιότητα. Φαίνεται σα να έχει φτιάξει ένα γρίφο για να με δοκιμάσει: «Θα καταλάβει άραγε ο Σωκράτης ο σοφός ότι αστειεύομαι και ότι αντιφάσκω ή

yendo en los dioses, pero creyendo en los dioses». Esto es propio de una persona que juega. Examinad, pues, atenienses por qué me parece que dice eso. Τύ, Meleto, contéstame. Vosotros, como os rogué al empezar, tened presente no protestar si construyo las frases en mi modo habitual.

¿Hay alguien, Meleto, que crea que existen cosas humanas, y que no crea que existen hombres? Que conteste, jueces, y que no proteste una y otra vez. ¿Hay alguien que no crea que existen caballos y que crea que existen cosas propias de caballos? ¿O que no existen flautistas, y sí cosas relativas al toque de la flauta? No existe esa persona, querido Meleto; si tú no quieres responder, te lo digo yo a ti y a estos otros. Pero, responde, al menos, a lo que sigue: ¿Hay quien crea que hay cosas propias de divinidades, y que no crea que hay divinidades?

- No hay nadie.
- ¿Qué servicio me haces al contestar, aunque sea a regañadientes, obligado por éstos! Así pues, afirmas que yo creo y enseño cosas relativas a divinidades, sean nuevas o antiguas; por tanto, según tu

θα τον εξαπατήσω και αυτόν και τους άλλους που με ακούνε»; Γιατί νομίζω πως είναι φανερό ότι ο ίδιος αντιφάσκει στην καταγγελία του και είναι σαν να έλεγε: «Ο Σωκράτης είναι ένοχος επειδή δεν πιστεύει στους θεούς, πιστεύοντας όμως στους θεούς». Μα είναι αστείο. Εξετάστε κι εσείς μαζί μου, άνδρες, πως αντιλαμβάνομαι αυτά που λέει. Κι εσύ απάντησέ μας, Μέλητε. Όσο για σας, θυμηθείτε αυτό που σας ζήτησα από την αρχή, και μη διαμαρτύρεσθε όταν μιλάω με το συνηθισμένο μου τρόπο.

Είναι κανένας, Μέλητε, από τους ανθρώπους που να πιστεύει ότι υπάρχουν ανθρώπινα πράγματα και να μην πιστεύει ότι υπάρχουν άνθρωποι; Ας μου απαντήσει, άνδρες, και ας μη διαμαρτύρεται λέγοντας άλλα αντί άλλων. Είναι κανένας που να μην πιστεύει ότι υπάρχουν άλογα, αλλά να πιστεύει ότι υπάρχει ιππασία; Ή που ενώ δεν πιστεύει ότι υπάρχουν αυλητές, πιστεύει ότι υπάρχει αυλητική τέχνη; Δεν είναι δυνατόν αυτό, φίλε μου. Κι αν εσύ δεν θέλεις να απαντήσεις, στο λέω εγώ, και σ' εσένα και σ' αυτούς εδώ. Απάντησέ μου όμως τουλάχιστον σ' αυτό που σε ρωτάω τώρα: είναι

afirmación, y además lo juraste eso en tu escrito de acusación, creo en lo relativo a divinidades. Si creo en cosas relativas a divinidades, es sin duda de gran necesidad que yo crea que hay divinidades. ¿No es así? Sí lo es. Supongo que estás de acuerdo, puesto que no contestas. ¿No creemos que las divinidades son dioses o hijos de dioses? ¿Lo afirmas o lo niegas?

- Lo afirmo.
- Luego si creo en las divinidades, según tú afirmas, y si las divinidades son en algún modo dioses, esto seria lo que yo digo que presentas como enigma y en lo que bromeas, al afirmar que yo no creo en los dioses y que, por otra parte, creo en los dioses, puesto que creo en las divinidades. Si, a su vez, las divinidades son hijos de los dioses, bastardos nacidos de ninfas o de otras mujeres, según se suele decir, ¿qué hombre creería que hay hijos de dioses y que no hay dioses?

κανείς που να πιστεύει στη δύναμη των θεοτήτων και να μην πιστεύει ότι υπάρχουν θεότητες;

- Δεν είναι δυνατόν αυτό.
- Με βοηθάς απαντώντας έτσι, έστω και με το ζόρι, επειδή αναγκάζεις απ' αυτούς εδώ να το κάνουν. Λες λοιπόν ότι και πιστεύω στη δύναμη των θεοτήτων, και διδάσκω ότι υπάρχουν, είτε πρόκειται για καινούργιες είτε για παλιες, αλλά πάντως πιστεύω στη δύναμη των θεοτήτων, σύμφωνα με τα λόγια σου, και μάλιστα αυτό το αναφέρεις και στην ένορκη καταγγελία σου. Αλλά αν πιστεύω στη δύναμή τους, είναι απολύτως αναγκαίο να πιστεύω ότι υπάρχουν θεότητες. Δεν είναι έτσι; Ασφαλώς. Σε βάζω να συμφωνείς μαζί μου, επειδή δεν απαντάς. Τις θεότητες λοιπόν δεν τις θεωρούμε είτε θεούς είτε παιδιά των θεών; Συμφωνείς ή όχι;
- Βέβαια.
- Αν λοιπόν πιστεύω στις θεότητες, όπως λες εσύ, αν μεν είναι κάποιοι θεοί οι δαίμονες, τότε δεν ισχύει ο ισχυρισμός μου, ότι μιλάς με γρίφους και μας κοροϊδεύεις; Γιατί λες ότι εγώ δεν πιστεύω στους θεούς αλλά ταυτόχρονα και ότι πιστεύω, εφόσον πιστεύω στις θεότητες. Αν

Sería, en efecto, tan absurdo como si alguien creyera que hay hijos de caballos y burros, los mulos, pero no creyera que hay caballos y burros. No es posible, Meleto, que hayas presentado esta acusación sin el propósito de ponernos a prueba, o bien por carecer de una imputación real de la que acusarme. No hay ninguna posibilidad de que tú persuadas a alguien, aunque sea de poca inteligencia, de que una misma persona crea que hay cosas relativas a las divinidades y a los dioses y, por otra parte, que esa persona no crea en divinidades, dioses ni héroes.

Pues bien, atenienses, me parece que no requiere mucha defensa demostrar que yo no soy culpable respecto a la acusación de Meleto, y que ya es suficiente lo que ha dicho. Lo que yo decía antes, a saber, que se

πάλι οι θεότητες είναι παιδιά θεών, είτε νόθα είτε από νύμφες είτε από άλλες μητέρες, όπως λένε, ποιος από τους ανθρώπους θα πίστευε ότι ενώ υπάρχουν παιδιά των θεών, δεν υπάρχουν θεοί;

Το ίδιο παράλογο θα ήταν να πίστευε κανείς ότι υπάρχουν παιδιά των αλόγων και των γαϊδουριών, τα μουλάρια, αλλά να μην πίστευε ότι υπάρχουν άλογα και γαϊδούρια. Όχι, Μέλητε, δεν είναι δυνατόν να τα έγγραψες αυτά στην καταγγελία σου για άλλο λόγο παρά μόνο γιατί δεν έβρισκες κανένα αληθινό αδίκημα για να με κατηγορήσεις. Αλλά δεν υπάρχει κανένας τρόπος να πείσεις κάποιον άνθρωπο, ακόμα κι αν έχει ελάχιστη νοημοσύνη, ότι μπορεί κάποιος που πιστεύει στη δύναμη των θεοτήτων να μην πιστεύει στη δύναμη των θεών, ή το αντίθετο, ότι μπορεί κάποιος που δεν πιστεύει σε θεότητες να πιστεύει είτε στους θεούς είτε στους ήρωες.

Αλλά, άνδρες Αθηναίοι, νομίζω ότι δεν χρειάζεται να αποδείξω με περισσότερα επιχειρήματα ότι δεν ευσταθεί η κατηγορία του Μέλητου. Αρκούν αυτά που είπα. Εκείνο όμως που έλεγα προηγουμένως, ότι προ-

ha producido gran enemistad hacia mí por parte de muchos, sabed bien que es verdad. Y es esto lo que me va a condenar, si me condena, no Meleto ni Ánito sino la calumnia y la envidia de muchos. Es lo que ya ha condenado a otros muchos hombres buenos y los seguiré condenando.

No hay que esperar que se detenga en mí.

Quizá alguien diga: «¿No te da vergüenza, Sócrates, haberte dedicado a una ocupación tal por la que ahora corres peligro de morir?» A éste yo, a mi vez, le diría unas palabras justas: «No tienes razón, amigo, si crees que un hombre que sea de algún provecho ha de tener en cuenta el riesgo de vivir o morir, sino el examinar solamente, al obrar, si hace cosas justas o injustas y actos propios de un hombre bueno o de un hombre malo.

De poco valor serían; según tu idea, cuantos semidioses murieron en Troya y, especialmente, el hijo de Tetis, el cual, ante la idea de aceptar algo

κάλεσα τη μεγάλη εκθρότητα πολλών ανθρώπων, είναι απολύτως αληθινό. Και αυτό είναι που θα με καταστρέψει, αν με καταστρέψει: δεν θα είναι ούτε ο Μέλητος ούτε ο Άνυτος, αλλά οι συκοφαντίες και ο φθόνος των πολλών. Αυτά στ' αλήθεια κατέστρεψαν και νομίζω θα καταστρέψουν στο μέλλον πολλούς άλλους δίκαιους ανθρώπους.

Γιατί δεν πιστεύω ότι θα σταματήσει σ' εμένα το κακό.

Θα μπορούσε όμως να πει κανείς: «Δεν ντρέπεσαι, Σωκράτη, που έχεις κάνει τέτοια πράγματα ώστε τώρα να κινδυνεύεις να πεθάνεις;» Κι εγώ τότε θα του έδινα τη σωστή απάντηση, λέγοντας ότι: «Κάνεις λάθος, άνθρωπε, αν νομίζεις πως ένας άνδρας που θέλει να ωφελήσει έστω και λίγο τους άλλους πρέπει να υπολογίζει τον κίνδυνο αν θα ζήσει ή αν θα πεθάνει. Ενώ το μόνο που πρέπει να σκέφτεται, όταν ενεργεί, είναι αν ενεργεί δίκαια ή άδικα και αν η συμπεριφορά του είναι καλού ή κακού ανθρώπου.

Γιατί τότε θα ήταν ανάξιοι, σύμφωνα με τα λεγόμενά σου, όσοι από τους ημίθεους σκοτώθηκαν στην Τροία,

deshonroso, despreció el peligro hasta el punto de que, cuando, ansioso de matar a Héctor, su madre, que era diosa, le dijo, según creo, algo así como: «Hijo, si vengas la muerte de tu compañero Patroclo y matas a Héctor; tú mismo morirás, pues el destino está dispuesto para ti inmediatamente después de Héctor»; él, tras oírlo, desdeñó la muerte y el peligro, temiendo mucho más vivir siendo cobarde sin vengar a los amigos.

Y dijo «Que muera yo en seguida después de haber hecho justicia al culpable, a fin de que no quede yo aquí –junto a las cóncavas naves, siendo objeto de risa, inútil peso de la tierra.» ¿Crees que pensó en la muerte y en el peligro? Pues la verdad es lo que voy a decir, atenienses. En el puesto en el que uno se coloca porque considera que es el mejor, o en el que es colocado por un superior, allí debe, según creo, permanecer y arriesgarse sin tener en cuenta ni la muerte ni cosa alguna –más que la

και όλοι οι άλλοι, και ο γιος της Θέτιδας. Αυτός τόσο πολύ περιφρονούσε τον κίνδυνο, μπροστά στο ενδεχόμενο να ντροπιαστεί, ώστε, όταν του είπε η μητέρα του, που ήταν θεά, τότε που ήθελε να σκοτώσει τον Έκτορα, τα εξής παρακάτω – αν θυμάμαι καλά– λόγια: «Παιδί μου, αν εκδικηθείς το φόνο του φίλου σου του Πατρόκλου και σκοτώσεις τον Έκτορα, θα πεθάνεις κι εσύ. Γιατί αμέσως μετά τον Έκτορα θα έρθει και το δικό σου τέλος», εκείνος –ενώ τα άκουσε αυτά– αδιαφόρησε για τον θάνατο και τον κίνδυνο, και πιο πολύ φοβήθηκε να ζήσει σαν δειλός που εκδίκηση δεν παίρνει για τους φίλους του.

«Ας πεθάνω αμέσως, είπε, φτάνει να τιμωρήσω εκείνον που έφταιξε και να μη μένω πια εδώ ντροπιασμένος, κοντά στα καμπυλόπρυμνα καράβια, βάρος της γης». Νομίζεις ότι νοιάστηκε αυτός για τον θάνατο και τον κίνδυνο; Και πράγματι, άνδρες Αθηναίοι, έτσι είναι. Εκεί που θα ταχθεί κανείς, είτε από μόνος του, επειδή πιστεύει ότι πράττει το καλύτερο, είτε από κάποιον άρχοντα, εκεί οφείλει, θαρρώ, να παραμείνει, διακινδυνεύοντας και χωρίς να λογαριάζει ούτε θάνατο ούτε τίποτα άλλο,

deshonra. En efecto, atenienses, obraría yo indignamente, si, al asignarme un puesto los jefes que vosotros elegisteis para mandarme en Potidea, en Anfípolis y en Delion, decidí permanecer como otro cualquiera allí donde ellos me colocaron y corrí, entonces, el riesgo de morir, y en cambio ahora, al ordenarme el dios, según he creído y aceptado, que debo vivir filosofando y examinándome a mí mismo y a los demás, abandonara mi puesto por temor a la muerte o a cualquier otra cosa.

Sería indigno y realmente alguien podría con justicia traerme ante el tribunal diciendo que no creo que hay dioses, por desobedecer al oráculo, temer la muerte y creerme sabio sin serlo. En efecto, atenienses, temer la muerte no es otra cosa que creer ser sabio sin serlo, pues es creer que uno sabe lo que no sabe. Pues nadie conoce la muerte, ni siquiera si es, precisamente, el mayor de todos los bienes para el hombre, pero la temen como si supieran con certeza que es el mayor de los males.

μπροστά στην ατίμωση. Θα είχα λοιπόν κάνει πολύ άσχημα, άνδρες Αθηναίοι, αν όταν με διέταξαν οι άρχοντες που εσείς εκλέξατε, να πολεμήσω στην Ποτίδαια, στην Αμφίπολη, στο Δήλιο, έμενα τότε στο καθήκον που μου όριζαν, όπως και οι άλλοι, και έβαζα σε κίνδυνο τη ζωή μου, και όταν μου όριζε ο θεός –κατά τη δική μου πάντα αντίληψη– ότι πρέπει να ζω φιλοσοφώντας και εξετάζοντας τον εαυτό μου και τους άλλους, να φοβόμουν είτε το θάνατο είτε οτιδήποτε άλλο, και να εγκατέλειπα τη θέση μου

Θα ήταν φοβερό, και πράγματι τότε θα ήταν δίκαιο να με φέρει κανείς στο δικαστήριο με την κατηγορία ότι δεν πιστεύω στους θεούς και ότι δεν υπακούω στον χρησμό, και ότι φοβάμαι τον θάνατο και ότι νομίζω πως είμαι σοφός ενώ δεν είμαι. Γιατί το να φοβάται κανείς τον θάνατο, άνδρες, δεν είναι τίποτα άλλο από το να νομίζει κανείς ότι είναι σοφός χωρίς να είναι. Να νομίζει ότι γνωρίζει αυτά που δε γνωρίζει. Γιατί κανείς δεν γνωρίζει τον θάνατο, ούτε αν συμβαίνει να είναι το μεγαλύτερο αγαθό για τον άνθρωπο, κι όμως τον φοβούνται σα να ξέρουν καλά ότι είναι το μεγαλύτερο κακό.

Sin embargo, ¿cómo no va a ser la más reprochable ignorancia la de creer saber lo que no se sabe? Yo, atenienses, también quizá me diferencio en esto de la mayor parte de los hombres, y, por consiguiente, si dijera que soy más sabio que alguien en algo, sería en esto, en que no sabiendo suficientemente sobre las cosas del Hades, también reconozco no saberlo. Pero sí sé que es malo y vergonzoso cometer injusticia y desobedecer al que es mejor, sea dios u hombre. En comparación con los males que sé que son males, jamás temeré ni evitaré lo que no sé si es incluso un bien.

De manera que si ahora vosotros me dejarais libre no haciendo caso a Anito, el cual dice que o bien era absolutamente necesario que yo no hubiera comparecido aquí o que, puesto que he comparecido, no es posible no condenarme a muerte, explicándoos que, si fuera absuelto, vuestros hijos, poniendo inmediatamente en práctica las cosas que Sócrates enseña, se corromperían todos totalmente.

Και δεν είναι αμάθεια αυτό επονείδιστη, το να νομίζει κανείς ότι γνωρίζει εκείνα που δεν γνωρίζει; Εγώ όμως, άνδρες, σ' αυτό ακριβώς διαφέρω ίσως από τους περισσότερους και αν λέω ότι είμαι σε κάτι σοφότερος από κάποιον άλλον είναι σ' αυτό το σημείο, ότι μη γνωρίζοντας αρκετά για τον Άδη, παραδέχομαι την άγνοιά μου. Γνωρίζω όμως ότι είναι κακό και ντροπή να βλάπτει κανείς έναν καλύτερο και να μην υπακούει σ' αυτόν, είτε θεός είναι είτε άνθρωπος Έτσι λοιπόν ποτέ δεν θα φοβηθώ και δεν θα αποφύγω να κάνω κάτι, διαπράττοντας κακές πράξεις που γνωρίζω ότι είναι κακές, για να επιτύχω άλλες που δεν γνωρίζω αν είναι πράγματι καλές.

Όστε ακόμα κι αν με αφήνατε τώρα ελεύθερο, μη πιστεύοντας στον Άνυτο, ο οποίος σας είπε ότι είτε από την αρχή δεν έπρεπε καθόλου να δικαστώ, ή, αφού δικάζομαι, δεν είναι δυνατόν να μη με καταδικάσετε σε θάνατο. Γιατί, πρόσθεσε, αν γλιτώσει, οι γιοι σας, που ήδη κάνουν ό,τι τους διδάσκει ο Σωκράτης, θα καταστραφούν όλοι εντελώς.

Y si, además, me dijerais: «Ahora, Sócrates, no vamos a hacer caso a Ánito, sino que te dejamos libre, a condición, sin embargo, de que no gastes ya más tiempo en esta búsqueda y de que no filosofes, y si eres sorprendido haciendo aún esto, morirás».

Si, en efecto, como dije, me dejarais libre con esta condición, yo os diría: «Yo, atenienses, os aprecio y os quiero, pero voy' a obedecer al dios más que a vosotros y, mientras aliente y sea capaz, es seguro que no dejaré de filosofar, de exhortaros y de hacer manifestaciones al que de vosotros vaya encontrando, diciéndole lo que acostumbro: Mi buen amigo, siendo ateniense, de la ciudad más grande y más prestigiada en sabiduría y poder, ¿no te avergüenzas de preocuparte de cómo tendrás las mayores riquezas y la mayor fama y los mayores honores, y, en cambio no te preocupas ni interesas por la inteligencia, la verdad y por cómo tu alma va a ser lo mejor posible?»

Αν λοιπόν, παρ' όλα αυτά, μου λέγατε: «Σωκράτη, εμείς δεν θα πιστέψουμε τον Άνιτο και θα σε αφήσουμε ελεύθερο, με τον εξής όμως όρο, ότι δεν θα περνάς πια την ώρα σου εξετάζοντας έτσι τους ανθρώπους και φιλοσοφώντας. Κι αν πιστείς να το κάνεις αυτό το πράγμα, θα πεθάνεις».

Αν λοιπόν, όπως είπα, μ' αυτόν τον όρο μ' αφήνατε ελεύθερο, θα σας έλεγα ότι: «Εγώ, άνδρες Αθηναίοι, σας εκτιμώ και σας αγαπώ, αλλά θα υπακούσω στον θεό κι όχι σε σας, και όσο αναπνέω και μπορώ, δεν θα πάψω να φιλοσοφώ και να σας συμβουλεύω και να νουθετώ οποιονδήποτε από σας τυχαίνει κάθε φορά να συναντώ, λέγοντάς του αυτά ακριβώς που συνήθιζα να λέω, ότι: «Πως εσύ, αγαπητέ μου, όντας Αθηναίος πολίτης της πιο μεγάλης και της πιο φημισμένης για τη σοφία της και τη δύναμή της πόλης, δεν ντρέπεσαι να φροντίζεις για τα χρήματα, πως θα αποκτήσεις περισσότερα, και για τη δόξα και τις τιμές, και να μην ενδιαφέρεσαι ούτε να νοιάζεσαι για τη φρόνηση και την αλήθεια και την ψυχή σου»;

Y si alguno de vosotros discute y dice que se preocupa, no pienso dejarlo al momento y marcharme, sino que le voy a interrogar, a examinar y a refutar, y, si me parece que no ha adquirido la virtud y dice que sí, le reprocharé que tiene en menos lo digno de más y tiene en mucho lo que vale poco. Haré esto con el que me encuentre, joven o viejo, forastero o ciudadano, y más con los ciudadanos por cuanto más próximos estáis a mí por origen. Pues, esto lo manda el dios, sabedlo bien, y yo creo que todavía no os ha surgido mayor bien en la ciudad que mi servicio al dios.

En efecto, voy por todas partes sin hacer otra cosa que intentar persuadirlos, a jóvenes y viejos, a no ocuparos ni de los cuerpos ni de los bienes antes que del alma ni, con tanto afán, a fin de que ésta sea lo mejor posible, diciéndoo: «No sale de las riquezas la virtud para los hombres, sino de la virtud, las riquezas y todos los otros bienes, tanto los privados como los públicos.

Και αν κάποιος από σας αμφισβητεί τα λόγια μου και πει ότι φροντίζει και γι' αυτά, δεν θα τον αφήσω αμέσως ούτε θα φύγω, αλλά θα του υποβάλλω ερωτήσεις και θα τον εξετάσω και θα τον ελέγξω, και αν μου φανεί ότι δεν κατέχει την αρετή, παρ' όλο που ισχυρίζεται το αντίθετο, θα τον επιπλήξω που νοιάζεται τόσο λίγο για τα πιο σημαντικά και τόσο πολύ για τα πιο ασήμαντα. Αυτά θα τα κάνω σε όποιον τύχει να συναντήσω, είτε είναι νεότερος είτε μεγαλύτερος, είτε ξένος είτε συμπολίτης μας, και κυρίως στους συμπολίτες μας, που είναι πιο δικοί μου. Γιατί αυτά με προστάζει ο θεός καταλάβετε το καλά.

Και εγώ πιστεύω ότι μέχρι τώρα δεν έχει υπάρξει μεγαλύτερο αγαθό για σας και για την πόλη από αυτήν την υπηρεσία μου που προσφέρω στον θεό. Γιατί περιφέρομαι μη κάνοντας τίποτα άλλο από το να πείθω τους νεότερους και τους πιο ηλικιωμένους ανάμεσά σας να μην φροντίζουν ούτε για τα σώματά τους ούτε για τα χρήματά τους με τόσο πάθος, παρά μόνο για την ψυχή τους, πως θα γίνει καλύτερη, λέγοντας τους ότι η αρετή δεν γίνεται από τα χρήματα, αλλά τα χρήματα και όλα τα άλλα

Si corrompo a los jóvenes al decir tales palabras, éstas serían dañinas. Pero si alguien afirma que yo digo otras cosas, no dice verdad. A esto yo añadiría «Atenienses, haced caso o no a Anito, dejadme o no en libertad, en la idea de que no voy a hacer otra cosa, aunque hubiera de morir muchas veces».

No protestéis, atenienses, sino manteneos en aquello que os supliqué, que no protestéis por lo que digo, sino que escuchéis. Pues, incluso, vais a sacar provecho escuchando, según creo. Ciertamente, os voy a decir algunas otras cosas por las que quizá gritaréis. Pero no hagáis eso de ningún modo. Sabed bien que si me condenáis a muerte, siendo yo cual digo que soy, no me dañaréis a mí más que a vosotros mismos. En efecto, a mí no me causarían ningún daño ni Meleto ni Ánito; cierto que tampoco podrían, porque no creo que naturalmente esté permitido que un hombre bueno reciba daño de otro malo.

ανθρώπινα αγαθά, και τα ιδιωτικά και τα δημόσια, από την αρετή.

Αν τα λόγια μου αυτά διαφθείρουν τους νέους, τότε είναι βλαβερά. Κι αν κάποιος ισχυρίζεται ότι εγώ άλλα λέω και όχι ό,τι σας είπα, δεν λέει την αλήθεια. Ως προς αυτά, θα έλεγα, άνδρες Αθηναίοι, ή να ακούσετε τον Άνυτο ή να μην τον ακούσετε, και ή να μ' αφήσετε ελεύθερο ή να μη μ' αφήσετε, γιατί εγώ δεν πρόκειται να αλλάξω σε ό,τι κάνω, ακόμα κι αν πρόκειται να πεθάνω πολλές φορές.

Μη διαμαρτύρεσθε, άνδρες Αθηναίοι, κάντε ό,τι σας παρακάλεσα. Μην διαμαρτύρεσθε για ό,τι λέω, αλλά ακούτε. Γιατί πιστεύω ότι ακούγοντάς με θα ωφεληθείτε. Γι' αυτά τα άλλα που πρόκειται να σας πω θα βάλετε ίσως τις φωνές, αλλά να μην το κάνετε. Να ξέρετε καλά όμως, ότι αν με θανατώσετε, και είμαι πράγματι αυτός που λέω εγώ, δεν θα βλάψετε τόσο εμένα όσο θα βλάψετε τους εαυτούς σας. Γιατί εμένα σε τίποτε δεν μπορούν να με βλάψουν ούτε ο Μέλητος ούτε ο Άνυτος. Δεν θα είχαν τη δυνατότητα, γιατί πιστεύω ότι δεν γίνεται ο χειρότερος άνθρωπος να βλάψει έναν καλύτερο.

Ciertamente, podría quizá matarlo o desterrarlo o quitarle los derechos ciudadanos. Éste y algún otro creen, quizá, que estas cosas son grandes males; en cambio yo no lo creo así, pero sí creo que es un mal mucho mayor hacer lo que éste hace ahora: intentar condenar a muerte a un hombre injustamente. Ahora, atenienses, no trato de hacer la defensa en mi favor, como alguien podría creer, sino en el vuestro, no sea que al condenarme cometáis un error respecto a la dádiva del dios para vosotros.

En efecto, si me condenáis a muerte, no encontraréis fácilmente, aunque sea un tanto ridículo decirlo, a otro semejante colocado en la ciudad por el dios del mismo modo que, junto a un caballo grande y noble pero un poco lento por su tamaño, y que necesita ser aguijoneado por una especie de tábano, según creo, el dios me ha colocado junto a la ciudad para una función semejante, y como tal, despertándoos, persuadiándoos y reprochándoos uno a uno, no cesaré durante todo el día de posarme en todas partes.

Θα μπορούσε βέβαια να με σκοτώσει ίσως ή να με εξορίσει ή και να μου στερήσει τα πολιτικά μου δικαιώματα. Αυτά τα πράγματα ίσως αυτός ή κάποιος άλλος να τα θεωρεί μεγάλο κακό. Όχι όμως εγώ. Θεωρώ πολύ χειρότερο να κάνει κανείς ό,τι κάνει αυτός τώρα, προσπαθώντας να σκοτώσει άδικα έναν άνθρωπο. Τώρα λοιπόν, άνδρες Αθηναίοι, δεν απολογούμαι καθόλου για χάρη του εαυτού μου, όπως θα νόμιζε κανείς, αλλά για χάρη σας, για να μην αμαρτήσετε προς τον θεό, καταδικάζοντάς με, περιφρονώντας αυτό που σας έδωσε.

Γιατί αν με σκοτώσετε, άλλον σαν κι εμένα δεν θα βρείτε –για να το πω απλά αλλά κι αστεία– που να τον έχει ορίσει ο θεός να βρίσκεται κοντά στην πόλη, η οποία λόγω μεγέθους μοιάζει νωθρό μεγάλο άλογο ράτσας και χρειάζεται αλογόμυγα να την ξυπνάει. Νομίζω ότι σαν τέτοια με έχει βάλει στην πόλη ο θεός, να μη σταματώ όλη τη μέρα να σας ξυπνώ, να σας πείθω και τον καθένα χωριστά να επικρίνω τριγυρίζοντας παντού.

No llegaréis a tener fácilmente otro semejante, atenienses, y si me hacéis caso, me dejaréis vivir. Pero, quizá, irritados, como los que son despertados cuando cabecean somnolientos, dando un manotazo me condenaréis a muerte a la ligera, haciendo caso a .finito. Después, pasaríais el resto de la vida durmiendo, a no ser que el dios, cuidándose de vosotros, os enviara otro. Comprenderéis, por lo que sigue, que yo soy precisamente el hombre adecuado para ser ofrecido por el dios a la ciudad. En efecto, no parece humano que yo tenga descuidados todos mis asuntos y que, durante tantos años, soporte que mis bienes familiares estén en abandono, y, en cambio, esté siempre ocupándome de lo vuestro, acercándome a cada uno privadamente, como un padre o un hermano mayor, intentando convencerle de que se preocupe por la virtud. Y si de esto obtuviera provecho o cobrara un salario al haceros estas recomendaciones, tendría alguna justificación. Pero la verdad es que, incluso vosotros mismos lo veis, aunque los acusadores han hecho otras acusaciones tan desvergonzadamente, no han sido capaces, presentando un testigo, de llevar su desvergüenza a afirmar que

Δεν θα βρεθεί λοιπόν εύκολα άλλος τέτοιος για σας, άνδρες, και αν με πιστεύετε, πρέπει να με αθωώσετε. Ίσως όμως να βαρεθείτε γρήγορα, όπως όσοι ξυπνάνε νυσταγμένοι, και, έχοντας πειστεί από τον Άνυτο, με ένα χτύπημα να με σκοτώσετε εύκολα. Και έπειτα θα περάσετε την υπόλοιπη ζωή σας κοιμώμενοι, αν δεν σας φροντίσει ο θεός και δεν σας στείλει κάποιον άλλον. Το ότι πράγματι εγώ είμαι εκείνος που έδωσε ο θεός στην πόλη γι' αυτόν τον σκοπό, μπορείτε να το καταλάβετε εύκολα: γιατί δεν φαίνεται ανθρώπινο να έχω παραμελήσει όλες τις υποθέσεις μου και να ανέχομαι να είναι τόσα χρόνια παραμελημένοι οι δικοί μου, για να φροντίζω εσάς, πλησιάζοντας τον καθένα χωριστά, σαν να ήμουν πατέρας σας ή μεγαλύτερος αδελφός σας, για να σας πείθω να ασχοληθείτε με την αρετή. Αν βέβαια είχα κάποιο όφελος απ' αυτό και σας παρακινούσα να το κάνετε παίρνοντας αμοιβή, θα είχα κάποιο λόγο να το κάνω. Τώρα όμως, βλέπετε οι ίδιοι, ότι οι κατήγοροι, ενώ για όλα τα άλλα τόσο αναίσχυντα με κατηγορούν, γι' αυτό δεν τόλμησαν να με κατηγορήσουν και να βρουν κάποιον μάρτυρα, πως εγώ είτε πήρα ποτέ αμοιβή είτε ζήτησα.

yo alguna vez cobré o pedí a alguien una remuneración.

Ciertamente yo presento, me parece, un testigo suficiente de que digo la verdad: mi pobreza. Quizá pueda parecer extraño que yo privadamente, yendo de una a otra parte, dé estos consejos y me meta en muchas cosas, y no me atreva en público a subir a la tribuna del pueblo y dar consejos a la ciudad.

La causa de esto es lo que vosotros me habéis oído decir muchas veces, en muchos lugares, a saber, que hay junto a mí algo divino y demoníaco; esto también lo incluye en la acusación Meleto burlándose.

Está conmigo desde niño, toma forma de voz y, cuando se manifiesta, siempre me disuade de lo que voy a hacer, jamás me incita. Es esto lo que se opone a que yo ejerza la política, y me parece que se opone muy acertadamente. En efecto, sabed bien, atenienses, que si yo hubiera intentado anteriormente realizar actos políticos, habría muerto hace tiempo y no os habría sido útil a vosotros ni a mí mismo.

Κι αυτό γιατί, όπως νομίζω, διαθέτω έναν αρκετά αξιόπιστο μάρτυρα, την φτώχεια μου. Ίσως λοιπόν να σας φαίνεται παράξενο που, ενώ τριγυρνώντας ανάμεσά σας σας συμβουλεύω ιδιαιτέρως και μιλώ για πολλά πράγματα, δημόσια δεν τολμώ να ανεβώ στο βήμα και μιλώντας στο πλήθος να συμβουλευσω την πόλη.

Αιτία αυτού του πράγματος είναι εκείνο που πολλές φορές ήδη και σε πολλά μέρη με έχετε ακούσει να λέω, ότι υπάρχει μέσα μου κάτι θεϊκό και δαιμόνιο, μια φωνή, αυτό το έγγραφε και στην καταγγελία του διακωμωδώντας το ο Μέλητος.

Σε μένα λοιπόν αυτό άρχισε να υπάρχει από τότε που ήμουν παιδί, είναι μια φωνή που ακούω, η οποία, όποτε την ακούω, πάντοτε με αποτρέπει από κάτι που πρόκειται να κάνω, και ποτέ δεν με προτρέπει σε τίποτα. Αυτή είναι που με εμποδίζει να ασχοληθώ με την πολιτική. Και μου φαίνεται ότι κάνει πάρα πολύ καλά που με εμποδίζει. Γιατί να το ξέρετε καλά, άνδρες Αθηναίοι. Αν εγώ από παλιά είχα επιχειρήσει να

Y no os irritéis conmigo porque digo la verdad. En efecto, no hay hombre que pueda conservar la vida, si se opone noblemente a vosotros o a cualquier otro pueblo y si trata de impedir que sucedan en la ciudad muchas cosas injustas e ilegales; por el contrario, es necesario que el que, en realidad, lucha por la justicia, si pretende vivir un poco de tiempo, actúe privada y no públicamente. Y, de esto, os voy a presentar pruebas importantes, no palabras, sino lo que vosotros estimáis, hechos. Oíd lo que me ha sucedido, para que sepáis que no cedería ante nada contra lo justo por temor a la muerte, y al no ceder, al punto estaría dispuesto a morir.

Os voy a decir cosas vulgares y leguleyas, pero verdaderas. En efecto, atenienses, yo no ejercí ninguna otra magistratura en la ciudad, pero fui miembro del Consejo. Casualmente ejercía la pritanía nuestra tribu, la Antióqui-

ασχοληθώ με την πολιτική, από παλιά θα είχα αφανισθεί και ούτε εσάς θα είχα ωφελήσει σε τίποτα ούτε τον εαυτό μου.

Και μη μου θυμώνετε που λέω την αλήθεια. Γιατί δεν υπάρχει άνθρωπος που να μπορεί να διασωθεί, είτε από σας είτε από οποιοδήποτε άλλο πλήθος, όταν εναντιώνεται με ειλικρίνεια και εμποδίζει να γίνονται στην πόλη πολλά άδικο πράγματα και παράνομα. Αλλά είναι αναγκαίο εκείνος που πράγματι μάχεται για το δίκαιο, αν πρέπει να διασωθεί για λίγο χρονικό διάστημα, να παραμείνει ιδιώτης και να μην συμμετέχει στη δημόσια ζωή. Και θα σας δώσω μεγάλες αποδείξεις γι' αυτό, όχι λόγια, αλλά εκείνα που εσείς εκτιμάτε περισσότερο, έργα. Ακούστε λοιπόν αυτά που μου συνέβησαν, για να δείτε ότι δεν υποχωρώ σε τίποτα που να είναι αντίθετο στο δίκαιο από το φόβο του θανάτου, ακόμα κι αν μη υποχωρώντας θα πέθαινα.

Θα σας μιλήσω και με λόγια κοινά και με τη γλώσσα των δικαστηρίων, αλλά θα σας πω την αλήθεια. Εγώ λοιπόν, άνδρες Αθηναίοι, δεν κατέλαβα ποτέ κανένα άλλο αξίωμα στην πόλη, διετέλεσα όμως κάποτε βου-

de, cuando vosotros decidisteis, injustamente, como después todos reconocisteis, juzgar en un solo juicio a los diez generales que no habían recogido a los náufragos del combate naval.

En aquella ocasión yo solo entre los prítanes me enfrenté a vosotros para que no se hiciera nada contra las leyes y voté en contra. Y estando dispuestos los oradores a enjuiciarme y detenerme, y animándoles vosotros a ello y dando gritos, creí que debía afrontar el riesgo con la ley y la justicia antes de, por temor a la cárcel o a la muerte, unirme a vosotros que estabais decidiendo cosas injustas. Y esto, cuando la ciudad aún tenía régimen democrático. Pero cuando vino la oligarquía, los Treinta me hicieron llamar al Tolo, junto con otros cuatro, y me ordenaron traer de Salamina a León el salaminio para darle muerte; pues ellos ordenaban muchas cosas de este tipo también –a otras personas, porque querían cargar de culpas al mayor número posible.

λευτής και έτυχε να πρυτανεύει η δική μας η φυλή, η Αντιοχίς, τότε που εσείς, τους δέκα στρατηγούς που δεν μάζεψαν τους ναυαγούς μετά τη ναυμαχία, θέλατε να τους δικάσετε όλους μαζί, παράνομα, όπως αργότερα το καταλάβατε όλοι σας.

Τότε, μόνος από όλους τους πρυτάνεις σας εναντιώθηκα, υποστηρίζοντας ότι δεν πρέπει να κάνετε τίποτα αντίθετο προς τους νόμους, και ψήφισα ενάντια στη θέλησή σας. Και ενώ ήταν έτοιμοι οι ρήτορες να με καταγγείλουν και να στείλουν να με συλλάβουν, και εσείς τους παροτρύνατε με φωνές, έκρινα ότι είναι προτιμότερο να διακινδυνεύσω όντας με την πλευρά του νόμου και του δικαίου, παρά να είμαι με το μέρος το δικό σας, που δεν σκεφτόσαστε δικαία, από φόβο μήπως φυλακισθώ ή θανατωθώ. Και αυτά συνέβαιναν ενώ ακόμα υπήρχε δημοκρατία στην πόλη. Αλλά και όταν έγινε ολιγαρχία, οι τριάκοντα πάλι, αφού με κάλεσαν μαζί με τους άλλους τέσσερις στη Θόλο, μας διέταξαν να πάμε να φέρουμε από τη Σαλαμίνα τον Λέοντα τον Σαλαμίνιο, για να τον σκοτώσουν. Τέτοιες διαταγές έδιναν συχνά και σε πολλούς άλλους, επειδή ήθελαν να εμπλέξουν στα εγκλήματά

Sin embargo, yo mostré también en esta ocasión, no con palabras, sino con hechos, que a mí la muerte, si no resulta un poco rudo decirlo, me importa un bledo, pero que, en cambio, me preocupa absolutamente no realizar nada injusto e impío. En efecto, aquel gobierno, aun siendo tan violento, no me atemorizó como para llevar a cabo un acto injusto, sino que, después de salir del Tolo, los otros cuatro fueron a Salamina y trajeron a León, y yo salí y me fui a casa. Y quizá habría perdido la vida por esto, si el régimen no hubiera sido derribado rápidamente. De esto, tendréis muchos testigos.

¿Acaso creéis que yo habría llegado a vivir tantos años, si me hubiese ocupado de los asuntos públicos y, al ocuparme de ellos como corresponde a un hombre honrado, hubiera prestado ayuda a las cosas justas y considerado esto lo más importante, como es debido? Está muy lejos de ser así. Ni tampoco ningún otro hombre.

τους όσο το δυνατόν περισσότερους.

Τότε λοιπόν εγώ, όχι με τα λόγια, αλλά έμπρακτα, απέδειξα πάλι ότι εμένα –για να μιλήσω πιο καθαρά– δεν με ενδιαφέρει διόλου ο θάνατος. Το μόνο που με ενδιαφέρει είναι να μη διαπράξω κάτι άδικο κι ανόσιο. Γιατί εμένα εκείνο το καθεστώς, παρά την ισχύ του, δεν με φόβισε τόσο ώστε να αναγκαστώ να κάνω κάτι άδικο. Αλλά αφού βγήκαμε από τη Θόλο, ενώ οι τέσσερις πήγαν στη Σαλαμίνα και έφεραν τον Λέοντα, εγώ έφυγα και πήγα στο σπίτι μου. Και ίσως να είχα πεθάνει γι' αυτή μου την πράξη, αν δεν είχε καταλυθεί σύντομα η εξουσία τους. Γι' αυτά μπορούν να σας μιλήσουν πολλοί μάρτυρες.

Νομίζετε λοιπόν ότι θα είχα φτάσει σ' αυτήν την ηλικία, αν είχα ασχοληθεί με την πολιτική και αν πράττοντας ως τίμιος άνθρωπος υποστήριζα το δίκαιο και αν, όπως πρέπει, φρόντιζα γι' αυτό περισσότερο απ' όλα; Κάθε άλλο, άνδρες Αθηναίοι. Ούτε και κανένας άλλος άνθρωπος.

En cuanto a mí, a lo largo de toda mi vida, si alguna vez he realizado alguna acción pública, me he mostrado de esta condición, y también privadamente, sin transigir en nada con nadie contra la justicia ni tampoco con ninguno de los que, creando falsa imagen de mí, dicen que son discípulos míos. Yo no he sido jamás maestro de nadie. Si cuando yo estaba hablando y me ocupaba de mis cosas, alguien, joven o viejo, deseaba escucharme, jamás se lo impedí a nadie. Tampoco dialogo cuando recibo dinero y dejo de dialogar si no lo recibo, antes bien me ofrezco, para que me pregunten, tanto al rico como al pobre, y lo mismo si alguien prefiere responder y escuchar mis preguntas. Si alguno de éstos es luego un hombre honrado o no lo es, no podría yo, en justicia, incurrir en culpa; a ninguno de ellos les ofrecí nunca enseñanza alguna ni les instruí. Y si alguien afirma que en alguna ocasión aprendió u oyó de mí en privado algo que no oyeran también todos los demás, sabed bien que no dice la verdad. ¿Por qué, realmente, gustan algunos de pasar largo tiempo a mi lado?

Αλλά εγώ σε όλη μου τη ζωή, και όταν έπραξα κάτι δημόσια τέτοιος αποδείχτηκα, και το ίδιο και στην ιδιωτική μου ζωή: ποτέ δεν έκανα καμιά υποχώρηση σε κανέναν μπροστά στο δίκαιο, ούτε σε κάποιον άλλον ούτε και σε κανέναν απ' αυτούς που εκείνοι που με κατηγορούν λένε ότι είναι μαθητές μου. Άλλωστε εγώ δεν υπήρξα ποτέ δάσκαλος κανενός. Κι αν κάποιος όταν μιλάω και όταν λέω τα δικά μου επιθυμούσε να με ακούει, είτε νεότερος είναι είτε μεγαλύτερος, δεν το αρνήθηκα ποτέ σε κανέναν. Ούτε μιλάω μονάχα όταν παίρνω χρήματα, και όταν δεν παίρνω δεν μιλάω, αλλά προσφέρω το ίδιο και σε πλούσιους και σε φτωχούς, να με ρωτάνε, ή αν θέλει κανείς απαντώντας μου να ακούει αυτά που λέω. Και γι' αυτούς εγώ, είτε κάποιος τους γίνει καλός είτε όχι, είναι άδικο να κατηγορούμαι, γιατί ποτέ δεν υποσχέθηκα σε κανέναν τίποτα, ούτε δίδαξα κανένα μάθημα. Και αν κάποιος ισχυρίζεται ότι από εμένα ποτέ είτε έμαθε είτε άκουσε κάτι ιδιαιτέρως, που δεν το άκουσαν και όλοι οι άλλοι, να ξέρετε καλά ότι δεν λέει την αλήθεια. Αλλά γιατί τότε μερικοί ευχαριστιούνται να περνούν πολύ χρόνο μαζί μου;

Lo habéis oído ya, atenienses; os he dicho toda la verdad. Porque les gusta oírme examinar a los que creen ser sabios y no lo son. En verdad, es agradable. Como digo, realizar este trabajo me ha sido encomendado por el dios por medio de oráculos, de sueños y de todos los demás medios con los que alguna vez alguien, de condición divina, ordenó a un hombre hacer algo. Esto, atenienses, es verdad y fácil de comprobar. Ciertamente, si yo corrompo a unos jóvenes ahora y a otros los he corrompido ya, algunos de ellos, creo yo, al hacerse mayores, se darían cuenta de que, cuando eran jóvenes, yo les aconsejé en alguna ocasión algo malo, y sería necesario que subieran ahora a la tribuna, me acusaran y se vengaran. Si ellos no quieren, alguno de sus familiares, padres, hermanos u otros parientes; si sus familiares recibieron de mí algún daño, tendrían que recordarlo ahora y vengarse. Por todas partes están presentes aquí muchos de ellos a los que estoy viendo. En primer lugar, este Critón, de mi misma edad y demo, padre de Critobulo, también presente.

Το ακούσατε, άνδρες Αθηναίοι. Σας είπα όλη την αλήθεια, ότι ευχαριστιούνται να με ακούνε να εξετάζω εκείνους που νομίζουν ότι είναι σοφοί, ενώ δεν είναι. Δεν είναι κι άσχημο αυτό. Εμένα λοιπόν αυτό, σας το βεβαιώνω, μου το έχει ορίσει ο θεός να το κάνω και με χρησμούς και με όνειρα και με κάθε τρόπο, με τον οποίο κάθε θεϊκή ύπαρξη ορίζει οτιδήποτε στους ανθρώπους να πράττουν. Αυτά, άνδρες Αθηναίοι, και αληθινά είναι και εύκολα να ελεγχθούν. Αν όμως εγώ άλλους από τους νέους διαφθείρω και άλλους τους έχω ήδη διαφθείρει, πρέπει βέβαια μερικοί απ' αυτούς, αφού μεγάλωσαν και κατάλαβαν ότι όταν ήταν νέοι τους είχα δώσει εγώ κάποτε κακές συμβουλές, να ανεβούν τώρα στο βήμα και να με κατηγορήσουν και να με τιμωρήσουν. Και αν δεν το ήθελαν οι ίδιοι, όποιος θέλει από τους δικούς τους, είτε πατέρες είτε αδερφοί είτε και άλλοι συγγενείς, αν έπαθαν οι δικοί τους κάποιο κακό από μένα, να το θυμηθούν τώρα και να με τιμωρήσουν. Πάντως είναι παρόντες εδώ πολλοί απ' αυτούς, τους οποίους εγώ τώρα βλέπω, πρώτον απ' όλους αυτόν εδώ τον Κρίτωνα, που είναι συνομήλικός μου και συνδημότης μου και πατέρας του Κριτόβουλου, που κι αυτός είναι παρών.

Después, Lisantias de Esfeto, padre de Esquines, que está aquí; luego Antifón de Cefisia, padre de Epígenes; además, están presentes otros cuyos hermanos han estado en esta ocupación, Nicóstrato, el hijo de Teozótides y hermano de Teódoto –Teódoto ha muerto, así que no podría rogarle que no me acusara– Paralio, hijo de Demódoco, cuyo hermano era Téages; Adimanto, hijo de Aristón, cuyo hermano es Platón, que está aquí; Ayantodoro, cuyo hermano, aquí presente, es Apolodoro.

Puedo nombraros a otros muchos, a alguno de los cuales Meleto debía haber presentado especialmente como testigo en su discurso. Si se olvidó entonces, que lo presente ahora –yo se lo permito–y que diga si dispone de alguno de éstos. Pero vais a encontrar todo lo contrario, atenienses, todos están dispuestos a ayudarme a mí, al que corrompe, al que hace mal a sus familiares, como dicen Meleto y Ánito.

Los propios corrompidos tendrían quizá motivo para ayudarme, pero los no corrompidos, hombres ya ma-

Έπειτα κι ο Λυσανίας ο Σφήττιος, ο πατέρας αυτού εδώ του Αισχίνη. Ακόμα και αυτός εδώ ο Αντιφώντας από την Κηφισιά, ο πατέρας του Επιγένη. Και άλλοι είναι εδώ που οι αδερφοί τους σύχναζαν κοντά μου, ο Νικόστρατος του Θεοζοτίδου, ο αδερφός του Θεοδότου – ο Θεόδοτος έχει πεθάνει, κι έτσι δεν μπορεί να τον εμποδίσει με τα παρακάλια του – κι ο Πάραλος του Δημοδόκου, που ήταν αδερφός του ο Θεάνης. Να και ο Αδείμαντος του Αρίστωνος, που αδελφός του είναι αυτός ο Πλάτων, και ο Αιαντόδωρος, που αδερφός του είναι ο Απολλόδωρος.

Και άλλους πολλούς μπορώ να σας αναφέρω, και κάποιον απ' αυτούς έπρεπε να ορίσει ο Μέλητος για μάρτυρα στην κατηγορία του. Κι αν το ξέχασε τότε, ας τον ορίσει τώρα, εγώ το αφήνω, και ας μας το πει αν έχει κανέναν. Αλλά θα τους βρείτε όλους τελείως αντίθετους, άνδρες, όλοι τους είναι πρόθυμοι να βοηθήσουν εμένα που διαφθείρω τους δικούς τους και τους βλάπτω, όπως λένε ο Μέλητος και ο Άνυτος.

Και εκείνοι που έχουν διαφθαρεί ίσως θα είχαν κάποιον λόγο να με βοηθήσουν. Εκείνοι όμως που δεν

yores, los parientes de éstos no tienen otra razón para ayudarme que la recta y la justa, a saber, que tienen conciencia de que Meleto miente y de que yo digo la verdad. Sea, pues, atenienses; poco más o menos, son éstas y, quizá, otras semejantes las cosas que podría alegar en mi defensa.

Quizá alguno de vosotros se irrite, acordándose de sí mismo, si él, sometido a un juicio de menor importancia que éste, rogó y suplicó a los jueces con muchas lágrimas, trayendo a sus hijos para producir la mayor compasión posible y, también, a muchos de sus familiares y amigos, y, en cambio, yo no hago nada de eso, aunque corro el máximo peligro, según parece. Tal vez alguno, al pensar esto, se comporte más duramente conmigo e, irritado por estas mismas palabras, dé su voto con ira.

Pues bien, si alguno de vosotros es así –ciertamente yo no lo creo, pero si, no obstante, es así– me parece que le diría las palabras adecuadas,

έχουν διαφθαρεί, και που είναι ήδη ώριμοι άνδρες, οι συγγενείς τους, ποιον άλλον λόγο έχουν να με βοηθούν, εκτός από το να υποστηρίζουν το σωστό και το δίκαιο, επειδή ξέρουν ότι ο Μέλητος λέει ψέματα, ενώ εγώ την αλήθεια. Αρκετά, άνδρες Αθηναίοι. Είπα ό,τι είχα να πω για ν' απολογηθώ, ίσως θα μπορούσα να προσθέσω κι άλλα παρόμοια.

Δεν αποκλείεται όμως να αγανακτήσει κανείς από σας αν σκεφτεί τον εαυτό του, που και σε μικρότερης σημασίας δίκη απ' αυτήν εδώ θα παρακαλούσε και θα ικέτευε τους δικαστές με πολλά δάκρυα, φέρνοντας στο βήμα και τα παιδιά του, για να τον λυπηθούν όσο το δυνατόν περισσότερο, και άλλους πολλούς συγγενείς και φίλους, ενώ εγώ δεν θα κάνω τίποτα απ' όλα αυτά, παρ' όλο που διατρέχω, όπως φαίνεται, τον μεγαλύτερο κίνδυνο. Ίσως λοιπόν κανείς, αν αναλογιστεί αυτά τα πράγματα, να γίνει πιο σκληρός απέναντί μου και να οργιστεί γι' αυτά και να δώσει με οργή την ψήφο του.

Αν λοιπόν κάποιος από σας αισθάνεται έτσι –πράγμα που δεν θέλω να το πιστέψω– αν συμβαίνει κάτι τέτοιο, θα μπορούσα νομίζω να του

al decirle: «También yo, amigo, tengo parientes. Y, en efecto, me sucede lo mismo que dice Homero, tampoco yo he nacido de una encina ni de una roca, sino de hombres, de manera que también yo tengo parientes y por cierto, atenienses, tres hijos, uno ya adolescente y dos niños.» Sin embargo, no voy a hacer subir aquí a ninguno de ellos y suplicaros que me absolváis. ¿Por qué no voy a hacer nada de esto?

No por arrogancia, atenienses, ni por desprecio a vosotros. Si yo estoy confiado con respecto a la muerte o no lo estoy, eso es otra cuestión. Pero en lo que toca a la reputación, la mía, la vuestra y la de toda la ciudad, no me parece bien, tanto por mi edad como por el renombre que tengo, sea verdadero o falso, que yo haga nada de esto, pero es opinión general que Sócrates se distingue de la mayoría de los hombres.

Si aquellos de vosotros que parecen distinguirse por su sabiduría, valor u otra virtud cualquiera se comportaran de este modo, sería vergonzoso. A algunos que parecen tener algún

πω ότι: Κι εγώ, αγαπητέ μου, έχω κάποιους συγγενείς. Γιατί ισχύει και για μένα εκείνο που είπε ο Όμηρος, «δεν γεννήθηκα ούτε από καμιά βελανιδιά ούτε από καμιά πέτρα», αλλά από ανθρώπους, ώστε να έχω και συγγενείς, και γιους, άνδρες Αθηναίοι, τρεις, ο ένας είναι ήδη έφηβος, οι άλλοι δύο παιδιά. Αλλά όμως κανέναν απ' αυτούς δεν ανέβασα στο βήμα για να σας παρακαλέσω να με αθωώσετε. Γιατί λοιπόν δεν κάνω τίποτα απ' αυτά;

Όχι από υπεροψία, άνδρες Αθηναίοι, ούτε για να σας ντροπιάσω. Αν αντιμετωπίζω τον θάνατο θαρραλέα, είναι άλλη υπόθεση. Για τη φήμη όμως, και τη δική μου και τη δική σας κι ολόκληρης της πόλης, δεν νομίζω ότι είναι πρόπον να κάνω τέτοια πράγματα. Δεν είναι πρόπον στην ηλικία μου αλλά και στο όνομα που έχω αποκτήσει, αληθινό ή ψεύτικο. Γιατί, υπάρχει η γνώμη ότι ο Σωκράτης σε κάτι διαφέρει από το πλήθος των ανθρώπων.

Θα είναι ντροπή να αποδειχθούν κατώτεροι της φήμης τους όσοι από σας θεωρείται πως διαφέρουν στη σοφία, την ανδρεία ή οποιαδήποτε άλλη αρετή. Πολλές φορές έχω δει

valor los he visto muchas veces comportarse así cuando son juzgados, haciendo cosas increíbles porque creían que iban a soportar algo terrible si eran condenados a muerte, como si ya fueran a ser inmortales si vosotros no los condenarais. Me parece que éstos llenan de vergüenza a la ciudad, de modo que un extranjero podría suponer que los atenienses destacados en mérito, a los que sus ciudadanos prefieren en la elección de magistraturas y otros honores, éstos en nada se distinguen de las mujeres. Ciertamente, atenienses, ni vosotros, los que destacáis en alguna cosa, debéis hacer esto, ni, si lo hacemos nosotros, debéis permitirlo, sino dejar bien claro que condenaréis al que introduce estas escenas miserables y pone en ridículo a la ciudad, mucho más que al que conserva la calma.

Aparte de la reputación, atenienses, tampoco me parece justo suplicar a los jueces y quedar absuelto por haber suplicado, sino que lo justo es informarlos y persuadirlos. Pues no está sentado el juez para conceder por favor lo justo, sino para juzgar;

ανθρώπους, που όταν δικάζονται, ενώ πριν φαίνονταν σπουδαίοι, κάνουν πράγματα ανάρμοστα, σα να θεωρούν ότι θα πάθουν κάτι φοβερό αν πεθάνουν, ως εάν επρόκειτο να είναι αθάνατοι αν δεν τους σκοτώνετε εσείς. Τέτοιοι άνθρωποι μου φαίνεται πως ντροπιάζουν την πόλη, γιατί θα μπορούσαν να κάνουν έναν ξένο να νομίσει ότι όσοι Αθηναίοι διακρίνονται για την αρετή τους, και εκλέγονται από τους συμπολίτες τους για αξιώματα και τιμητικές διακρίσεις, σε τίποτα δεν διαφέρουν από τις γυναίκες. Άνδρες Αθηναίοι, εμείς που έχουμε κάποιο όνομα δεν πρέπει να κάνουμε τέτοια πράγματα αλλά κι αν τα κάνουμε, εσείς δεν πρέπει να το επιτρέπετε. Αντίθετα πρέπει να δείξετε ότι είστε αποφασισμένοι να καταψηφίσετε όποιον παίζει αυτά τα ελεεινά δράματα μπροστά σας γελοιοποιώντας την πόλη αλλά όχι όποιον φέρεται με αξιοπρέπεια.

Αλλά και εκτός από το θέμα της φήμης, άνδρες, δεν μου φαίνεται ότι είναι δίκαιο να παρακαλεί κανείς τον δικαστή, ούτε παρακαλώντας τον να αθωώνεται, αλλά εξηγώντας του και πείθοντάς τον. Γιατί δεν βρίσκεται για το σκοπό αυτό σ' αυτή τη θέση ο

además, ha jurado no. hacer favor a los que le parezca, sino juzgar con arreglo a las leyes. Por tanto, es necesario que nosotros no os acostumbremos a jurar en falso y que vosotros no os acostumbréis, pues ni unos ni otros obraríamos piadosamente. Por consiguiente, no estiméis, atenienses, que yo debo hacer ante vosotros actos que considero que no son buenos, justos ni piadosos, especialmente, por Zeus, al estar acusado de impiedad por este Meleto. Pues, evidentemente, si os convenciera y os forzara con mis súplicas, a pesar de que habéis jurado, os estaría enseñando a no creer que hay dioses y simplemente, al intentar defenderme, me estaría acusando de que no creo en los dioses.

Pero está muy lejos de ser así; porque creo, atenienses, como ninguno de mis acusadores; y dejo a vosotros y al dios que juzguéis sobre mí del modo que vaya a ser mejor para mí y para vosotros. Al hecho de que no me irrite, atenienses, ante lo sucedido, es decir, ante que me hayáis condenado, contribuyen muchas cosas y, especialmente, que lo sucedido no ha sido inesperado para mí, si bien me extraña mucho más el número

δικαστής, για να απονέμει τη δικαιοσύνη κάνοντας χάρες, αλλά για να κρίνει. Και έχει ορκιστεί να μην κάνει χάρες σ' όποιον του αρέσει, αλλά να δικάζει σύμφωνα με τους νόμους. Δεν πρέπει λοιπόν, ούτε εμείς να σας εθίζουμε στην επιορκία ούτε κι εσείς να τη συνηθίζετε. Γιατί τότε κανένας μας δεν θα έπραττε σύμφωνα με τη θέληση των θεών. Μην έχετε λοιπόν την αξίωση, άνδρες Αθηναίοι, να συμπεριφέρομαι απέναντί σας με τρόπο που ούτε εγώ θεωρώ ότι είναι σωστός ή δίκαιος ή αρεστός στους θεούς, και μάλιστα, μα τον Δία, τη στιγμή που κατηγορούμαι απ' αυτόν εδώ τον Μέλητο για ασέβεια προς τους θεούς.

Γιατί είναι φανερό ότι, αν σας έπειθα παρακαλώντας σας, θα σας έκανα να παραβείτε τον όρκο σας, και θα ήταν σα να σας δίδασκα να μην πιστεύετε ότι υπάρχουν θεοί. Και απολογούμενος μ' αυτόν τον τρόπο θα ήταν σαν να κατηγορούσα τον εαυτό μου ότι δεν πιστεύω στους θεούς. Αλλά κάθε άλλο παρά αυτό συμβαίνει. Γιατί πιστεύω, άνδρες Αθηναίοι, όσο κανείς από τους κατηγορούς μου, και επαφίεμαι σ' εσάς και στον

de votos resultante de una y otra parte.

DESPUÉS DEL VEREDICTO

En efecto, no creía que iba a ser por tan poco, sino por mucho. La realidad es que, según parece, si sólo treinta votos hubieran caído de la otra parte, habría sido absuelto. En todo caso, según me parece, incluso ahora he sido absuelto respecto a Meleto, y no sólo absuelto, sino que es evidente para todos que, si no hubieran comparecido Ánito y Licón para acusarme, quedaría él condenado incluso a pagar mil dracmas por no haber alcanzado la quinta parte de los votos.

Así pues, propone para mí este hombre la pena de muerte. Bien, ¿y yo qué os propondré a mi vez, atenienses? ¿Hay alguna duda de que propondré lo que merezco? ¿Qué es

θεό για να αποφασίσετε αυτό που είναι το καλύτερο και για μένα και για σας.

META TNH ETYMHΓOPIA

Το ότι δεν αγανακτώ, άνδρες Αθηναίοι, για το γεγονός ότι με κρίνате ένοχο, οφείλεται σε πολλούς λόγους και στο ότι είναι κάτι που το περίμενα. Εκείνο όμως που με κάνει να απορώ είναι ο αριθμός των ψήφων και από τις δυο μεριές. Γιατί δεν πίστευα ότι θα καταδικαζόμουν με τόσο μικρή πλειοψηφία, αλλά με πολύ μεγαλύτερη. Τώρα όμως, όπως φαίνεται, αν τριάντα μόνο ψήφοι είχαν πέσει αλλιώς, θα είχα αθωωθεί Όσον αφορά την κατηγορία του Μέλητου, νομίζω ότι έχει ήδη αποδειχθεί η αθωότητά μου. Και όχι μόνο έχει αποδειχθεί η αθωότητά μου, αλλά είναι σ' όλους φανερό ότι, αν δεν είχαν παρουσιαστεί για να με κατηγορήσουν ο Άνυτος και ο Λύκων, θα χρώσταγε και χίλιες δραχμές πρόστιμο, επειδή δεν θα έπαιρνε ούτε το ένα πέμπτο των ψήφων.

Προτείνει λοιπόν αυτός ο άνθρωπος να με καταδικάσετε σε θάνατο. Ας είναι. Κι εγώ τι θα σας αντιπροτείνω, άνδρες Αθηναίοι; Προφανώς αυτό που μου αξίζει. Τι είναι λοιπόν αυτό;

eso entonces? ¿Qué merezco sufrir o pagar porque en mi vida no he tenido sosiego, y he abandonado las cosas de las que la mayoría se preocupa: los negocios, la hacienda familiar, los mandos militares, los discursos en la asamblea, cualquier magistratura, las alianzas y luchas de partidos que se producen en la ciudad, por considerar que en realidad soy demasiado honrado como para conservar la vida si me encaminaba a estas cosas? No iba donde no fuera de utilidad para vosotros o para mí, sino que me dirigía a hacer el mayor bien a cada uno en particular, según yo digo; iba allí, intentando convencer a cada uno de vosotros de que no se preocupara de ninguna de sus cosas antes de preocuparse de ser él mismo lo mejor y lo más sensato posible, ni que tampoco se preocupara de los asuntos de la ciudad antes que de la ciudad misma y de las demás cosas según esta misma idea.

Por consiguiente, ¿qué merezco que me pase por ser de este modo? Algo bueno, atenienses, si hay que proponer en verdad según el merecimiento. Y, además, un bien que sea ade-

Τι πρέπει να πάθω, ποια ποινή πρέπει να μου επιβληθεί, επειδή έκρινα ότι πρέπει να παραιτηθώ από την ήσυχη ζωή και να παραμελήσω όλα εκείνα για τα οποία φροντίζουν οι περισσότεροι άνθρωποι, χρήματα, οικονομικά συμφέροντα, στρατηγίες, δημόσιες αγορεύσεις, και όλα τα άλλα αξιώματα και τις πολιτικές συμμαχίες και φατρίες; Επειδή πιστεύοντας ότι μπορούσα να κάνω κάτι καλύτερο από το να εξασφαλιστώ ασχολούμενος με τέτοια πράγματα, δεν ασχολήθηκα μ' αυτά – που άμα το έκανα ούτε εσάς ούτε τον εαυτό μου θα ωφελούσα καθόλου αλλά πηγαίνοντας σε κάθε ένα χωριστά του χάριζα τη μεγαλύτερη, κατά τη γνώμη μου, ευεργεσία; Ερχόμενοι κοντά του κι επιχειρούσα να τον πείσω να μη φροντίζει για καμιά άλλη υπόθεσή του πριν φροντίσει τον εαυτό του, πως θα γίνει δηλαδή καλύτερος και συνετότερος, ούτε για τις υποθέσεις της πόλης. Αλλά για την ίδια την πόλη, και για όλα τα άλλα να φροντίζει με αυτόν τον τρόπο.

Τι μου αξίζει λοιπόν για αυτό που είμαι; Κάτι καλό, άνδρες Αθηναίοι, αν πρέπει στ' αλήθεια να τιμηθώ σύμφωνα με την αξία μου. Και να είναι βέβαια καλό που να μου ταιριάζει.

cuado para mí. Así, pues, ¿qué conviene a un hombre pobre, benefactor y que necesita tener ocio para exhortaras a vosotros? No hay cosa que le convenga más, atenienses, que el ser alimentado en el Pritaneo con más razón que si alguno de vosotros en las Olimpiadas ha alcanzado la victoria en las carreras de caballos, de bigas o de cuadrigas. Pues éste os hace parecer felices, y yo os hago felices, y éste en nada necesita el alimento, y yo sí lo necesito.

Así, pues, si es preciso que yo proponga lo merecido con arreglo a lo justo, propongo esto: la manutención en el Pritaneo.

Quizá, al hablar así, os parezca que estoy hablando lleno de arrogancia, como cuando antes hablaba de lamentaciones y súplicas. No es así; atenienses, sino más bien, de este otro modo. Yo estoy persuadido de que no hago daño a ningún hombre voluntariamente, pero no consigo convencerlos a vosotros de ello, porque hemos dialogado durante poco tiempo. Puesto que, si tuvierais una ley, como la tienen otros hombres,

Τι ταιριάζει σ' ένα φτωχό άνθρωπο που σας έχει ευεργετήσει και χρειάζεται να έχει χρόνο ελεύθερο για να σας παροτρύνει; Τίποτα άλλο, άνδρες Αθηναίοι, από τη δωρεάν σίτιση στο Πρυτανείο, και μάλιστα σε τέτοιο άνδρα αυτό αρμόζει πιο πολύ παρά σε κάποιον από εσάς που νίκησε στην Ολυμπία σε ιπποδρομίες ή σε αρματοδρομίες με δυο ή με τέσσερα άλογα. Γιατί αυτός σας κάνει να φαίνεστε ευτυχείς, ενώ εγώ σας κάνω ευτυχείς. Άλλωστε εκείνος δεν έχει ανάγκη να τον τρέφουν, ενώ εγώ έχω.

Εφόσον λοιπόν, πρέπει με δικαιοσύνη να μου αποδώσετε ό,τι μου αξίζει, σας προτείνω τη σίτισή μου στο Πρυτανείο.

Ίσως να νομίσετε ότι αυτά, και τα άλλα περί οίκτου και ικεσιών, τα λέω από αλαζονεία. Όμως δεν είναι αυτό, άνδρες Αθηναίοι, αλλά το εξής: είμαι βέβαιος ότι κανέναν άνθρωπο δεν έχω αδικήσει με τη θέλησή μου, ωστόσο δεν μπορώ να σας πείσω γι' αυτό. Ο λόγος είναι ότι μου δόθηκε λίγος χρόνος να σας μιλήσω. Αν ο νόμος όριζε, όπως σε άλλες πόλεις, σε περίπτωση θανάτου, να μην κρατάει η κρίση μόνο

que ordenara no decidir sobre una pena de muerte en un solo día, sino en muchos, os convenceríais.

Pero, ahora, en poco tiempo no es fácil liberarse de grandes calumnias. Persuadido, como estoy, de que no hago daño a nadie, me hallo muy lejos de hacerme daño a mí mismo, de decir contra mí que soy merecedor de algún daño y de proponer para mí algo semejante. ¿Por, qué temor iba a hacerlo? ¿Acaso por el de no sufrir lo que ha propuesto Meleto y que yo afirmo que no sé si es un bien o un mal? ¿Para evitar esto, debo elegir algo que sé con certeza que es un mal y proponerlo para mí? ¿Tal vez, la prisión?

¿Y por qué he de vivir yo en la cárcel siendo esclavo de los magistrados que, sucesivamente, ejerzan su cargo en ella, los Once? ¿Quizá, una multa y estar en prisión hasta que la pague? Pero esto sería lo mismo que lo anterior, pues no tengo dinero para pagar. ¿Entonces propondría el destierro? Quizá vosotros aceptaríais esto. ¿No tendría yo, ciertamente, mucho amor a la vida, si fuera tan insensato como para no poder reflexionar que

una μέρα αλλά πολλές, νομίζω ότι θα είχατε πειστεί.

Τώρα όμως δεν είναι εύκολο σε λίγο χρόνο να διαλύσει κανείς μεγάλες συκοφαντίες. Όντας βέβαιος ότι δεν έχω αδικήσει κανέναν, δεν πρόκειται φυσικά να αδικήσω και τον εαυτό μου. Δεν πρόκειται να μιλήσω εναντίον του και να πω ότι μου αξίζει να πάθω κάτι κακό προτείνοντας μάλιστα κάποια ποινή. Τι έχω να φοβηθώ; Μην πάθω εκείνο που προτείνει ο Μέλητος και που δεν ξέρω καλά καλά, όπως είπα, αν είναι καλό ή κακό; Αντ' αυτού να προτιμήσω πράγματα τα οποία ξέρω ότι είναι κακά και να τα προτείνω; Μήπως τη φυλακή;

Και τι θα με ωφελούσε να ζω μέσα στη φυλακή όντας δούλος εκείνων που θα ορίζονταν κάθε φορά να με φυλάνε, των Έντεκα; Μήπως χρηματική ποινή, και να βρίσκομαι στη φυλακή μέχρι να τα πληρώσω όλα; Αλλά και πάλι καταλήγουμε στα ίδια που σας έλεγα πριν από λίγο. Δεν έχω χρήματα για να πληρώσω. Μήπως τότε να προτείνω εξορία; Ίσως να δεχόσαστε να με καταδικάσετε σε εξορία. Θα έπρεπε να αγαπάω

vosotros, que sois conciudadanos míos, no habéis sido capaces de soportar mis conversaciones y razonamientos, sino que os han resultado lo bastante pesados y molestos como para que ahora intentéis libraros de ellos, y que acaso otros los soportarán fácilmente? Está muy lejos de ser así, atenienses. ¡Sería, en efecto, una hermosa vida para un hombre de mi edad salir de mi ciudad y vivir yendo expulsado de una ciudad a otra! Sé con certeza que, donde vaya, los jóvenes escucharán mis palabras, como aquí. Si los rechazo, ellos me expulsarán convenciendo a los mayores. Si no los rechazo, me expulsarán sus padres y familiares por causa de ellos.

Quizá diga alguno: «¿Pero no serás capaz de vivir alejado de nosotros en silencio y llevando una vida tranquila?» Persuadir de esto a algunos de vosotros es lo más difícil. En efecto, si digo que eso es desobedecer al dios y que, por ello, es imposible llevar una vida tranquila, no me cree-

πάρα πολύ τη ζωή μου, για να είμαι τόσο ασυλλόγιστος ώστε να μην μπορώ να σκεφτώ ότι ενώ εσείς που είσαστε συμπολίτες μου δεν μπορέσατε να υποφέρετε τον τρόπο ζωής μου και τα λόγια μου, και δυσανασχετήσατε και οργισθήκατε ώστε να ζητάτε τώρα να απαλλαγείτε από αυτά, θα υπήρχαν άλλοι που θα μπορούσαν να τα ανεχτούν ευχαρίστως. Συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο, άνδρες Αθηναίοι. Τι ωραία, αλήθεια, θα ήταν η ζωή μου, αν άνθρωπος σ' αυτήν την ηλικία έφευγα από εδώ και ζούσα πηγαίνοντας από πόλη σε πόλη, διωγμένος από παντού! Γιατί ξέρω καλά ότι, όπου κι αν πάω, άμα μιλάω θα με ακούνε οι νέοι όπως και εδώ. Κι αν προσπαθήσω να τους απομακρύνω, αυτοί οι ίδιοι θα με διώξουν πείθοντας τους πιο ηλικιωμένους. Κι αν δεν τους απομακρύνω, θα το κάνουν γι' αυτούς οι πατέρες τους και οι συγγενείς τους.

Θα μπορούσε ίσως να μου πει κανείς: «Δεν μπορείς, Σωκράτη, να φύγεις από εδώ και να ζήσεις ήσυχα σωμαίνοντας;» Αυτό ακριβώς είναι πολύ δύσκολο να το εξηγήσω σε μερικούς από σας. Γιατί αν σας πω ότι αυτό είναι σα να παρακούω τον θεό και για το λόγο αυτόν είναι αδύνατο

réis pensando que hablo irónicamente.

Si, por otra parte, digo que el mayor bien para un hombre es precisamente éste, tener conversaciones cada día acerca de la virtud y de los otros temas de los que vosotros me habéis oído dialogar cuando me examinaba a mí mismo y a otros, y si digo que una vida sin examen no tiene objeto vivirla para el hombre, me creeréis aún menos. Sin embargo, la verdad es así, como yo digo, atenienses, pero no es fácil convencerlos. Además, no estoy acostumbrado a considerarme merecedor de ningún castigo.

Ciertamente, si tuviera dinero, propondría la cantidad que estuviera en condiciones de pagar; el dinero no sería ningún daño. Pero la verdad es que no lo tengo, a no ser que quisierais aceptar lo que yo podría pagar. Quizá podría pagaros una mina de plata. Propongo, por tanto, esa cantidad. Ahí Plátón, atenienses, Critón, Critóbulo y Apolodoro me piden que proponga treinta minas y que ellos salen fiadores. Así pues, propongo esa cantidad. Éstos serán para vosotros fiadores dignos de crédito. Por

να ζω ήσυχος, δεν θα με πιστέψετε νομίζοντας ότι σας ειρωνεύομαι.

Αν πάλι σας πω ότι είναι πολύ μεγάλο αγαθό για τον άνθρωπο το να μιλάει κάθε μέρα για την αρετή και για τα άλλα για τα οποία με ακούτε να συζητάω εξετάζοντας τον εαυτό μου και τους άλλους, και ότι η ζωή χωρίς να τα εξετάζει κανείς αυτά είναι ζωή που δεν αξίζει να τη ζει ο άνθρωπος, τότε θα με πιστέψετε ακόμα λιγότερο. Ωστόσο έτσι είναι, όπως σας τα λέω, άνδρες, και να σας πείσω δεν είναι εύκολο. Εγώ πάντως δεν θεώρησα ποτέ τον εαυτό μου άξιο για οποιαδήποτε ποινή.

Αν είχα βέβαια χρήματα, θα πρότεινα να δώσω ένα χρηματικό ποσό που θα μπορούσα να το πληρώσω. Αυτό δεν θα με έβλαπτε καθόλου. Τώρα όμως δεν έχω. Αν πάντως θέλετε να μου ορίσετε ένα πρόστιμο που θα μπορούσα να το πληρώσω, θα μπορούσα ίσως να σας πληρώσω μια ασημένια μνα. Τόσο λοιπόν προτείνω. Αυτός εδώ ο Πλάτων, άνδρες Αθηναίοι, και ο Κρίτων και ο Κριτόβουλος και ο Απολλόδωρος με προτρέπουν να προτείνω τριάντα μνες, και θα εγγυηθούν αυτοί. Προτείνω

no esperar un tiempo no largo, atenienses, vais a tener la fama y la culpa, por parte de los que quieren difamar a la ciudad, de haber matado a Sócrates, un sabio. Pues afirmarán que soy sabio, aunque no lo soy, los que quieren injuriaros.

LUEGO DE LA SENTENCIA

En efecto, si hubierais esperado un poco de tiempo, esto habría sucedido por sí mismo. Veis, sin duda, que mi edad está ya muy avanzada en el curso de la vida y próxima a la muerte. No digo estas palabras a todos vosotros, sino a los que me han condenado a muerte.

Pero también les digo a ellos lo siguiente. Quizá creéis, atenienses, que yo he sido condenado por faltarme las palabras adecuadas para haberos convencido, si yo hubiera creído que era preciso hacer y decir todo, con tal de evitar la condena.

λοιπόν αυτό το ποσό. Και εγγυητές για τα χρήματα θα είναι αυτοί οι αξιόπιστοι άνθρωποι.

META TNH KATAΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ

Επειδή δεν κάνετε λίγο καιρό ακόμα υπομονή, άνδρες Αθηναίοι, θα φορτωθείτε το κακό όνομα και τη μομφή εκείνων που θέλουν να κατηγορήσουν την πόλη πως θανάτωσε τον Σωκράτη, άνδρα σοφό. Γιατί θα πουν ότι είμαι σοφός, ακόμα κι αν δεν είμαι, εκείνοι που θέλουν να σας κακολογήσουν. Αν περιμένετε όμως λίγο καιρό, από μόνο του θα είχε γίνει αυτό. Γιατί βλέπετε την ηλικία μου, ότι βρίσκομαι ήδη μακριά από τη ζωή και κοντά στο θάνατο. Δεν απευθύνομαι σε όλους σας, αλλά σ' εκείνους που με καταδίκασαν σε θάνατο.

Στους ίδιους έχω να πω και το εξής: θα νομίζατε ίσως, άνδρες, ότι καταδικάστηκα επειδή δεν μπόρεσα να σας πω τα λόγια που χρειαζόνταν για να σας πείσω, εφόσον πίστευα ότι πρέπει να πω και να κάνω τα πάντα για να αποφύγω την κατα-

Está muy lejos de ser así. Pues bien, he sido condenado por falta no ciertamente de palabras, sino de osadía y desvergüenza, y por no querer decirlo lo que os habría sido más agradable oír: lamentarme, llorar o hacer y decir otras muchas cosas –indignas de mí, como digo, y que vosotros tenéis costumbre de oír a otros.

Pero ni antes creí que era necesario hacer nada innoble por causa del peligro, ni ahora me arrepiento de haberme defendido así, sino que prefiero con mucho morir habiéndome defendido de este modo, a vivir habiéndolo hecho de ese otro modo. En efecto, ni ante la justicia ni en la guerra, ni yo ni ningún otro deben maquinar cómo evitar la muerte a cualquier precio.

Pues también en los combates muchas veces es evidente que se evitaría la muerte abandonando las armas y volviéndose a suplicar a los perseguidores. Hay muchos medios, en cada ocasión de peligro, de evitar la muerte, si se tiene la osadía de hacer y decir cualquier cosa. Pero no es di-

ίκη. Κάθε άλλο. Καταδικάστηκα όχι επειδή δεν μπόρεσα να σας πω τα κατάλληλα λόγια, αλλά επειδή δεν μπόρεσα να φανώ θρασύς και αναιδής, και επειδή δεν θέλησα να σας πω πράγματα που θα τα ακούγατε πολύ ευχαρίστως, να κλαίω και να οδύρομαι, να πράττω και να λέω πολλά άλλα, κατά τη γνώμη μου ανάξιά μου, σαν αυτά που έχετε συνηθίσει να ακούτε από άλλους.

Αλλά ούτε τότε πίστεψα ότι έπρεπε λόγω του κινδύνου να πράξω κάτι ανάρμοστο, για ελεύθερο άνθρωπο, ούτε και τώρα μετανιώνω, για τον τρόπο που απολογήθηκα. Προτιμώ να πεθάνω, έχοντας απολογηθεί όπως το έκανα, παρά να ζω αλλιώς. Γιατί ούτε σε δίκη ούτε σε πόλεμο ούτε σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση πρέπει εγώ ή άλλος κανένας να μηχανεύεται πως, με κάθε μέσο, θα αποφύγει το θάνατο.

Γιατί και στις μάχες, πολλές φορές γίνεται φανερό ότι μπορεί κανείς να αποφύγει το θάνατο εγκαταλείποντας τα όπλα του και ικετεύοντας τους εχθρούς. Υπάρχουν σ' όλες τις επικίνδυνες καταστάσεις, πολλοί άλλοι τρόποι, για να ξεφύγει κανείς από το θάνατο, αν έχει το θράσος να πει και

fácil, atenienses, evitar la muerte, es mucho más difícil evitar la maldad; en efecto, corre más deprisa que la muerte.

Ahora yo, como soy lento y viejo, he sido alcanzado por la más lenta de las dos. En cambio, mis acusadores, como son temibles y ágiles, han sido alcanzados por la más rápida, la maldad. Ahora yo voy a salir de aquí condenado a muerte por vosotros, y éstos, condenados por la verdad, culpables de perversidad e injusticia. Yo me atengo a mi estimación y éstos, a la suya. Quizá era necesario que esto fuera así y creo que está adecuadamente.

Deseo predeciros a vosotros, mis condenadores, lo que va a seguir a esto. En efecto, estoy yo ya en ese momento en el que los hombres tienen capacidad de profetizar, cuando van ya a morir. Yo os aseguro, hombres que me habéis condenado, que inmediatamente después de mi muerte os va a venir un castigo mucho más duro, por Zeus, que el de mi condena a muerte. En efecto, ahora habéis hecho esto creyendo que os

να πράξει οτιδήποτε. Δεν είναι λοιπόν κάτι το δύσκολο, άνδρες, το να αποφύγει κανείς το θάνατο, είναι όμως πολύ δυσκολότερο να αποφύγει το κακό. Γιατί το κακό τρέχει γρηγορότερα από το θάνατο.

Εμένα τώρα, αργό και γέροντα, με έχει προφτάσει το πιο αργό απ' τα δύο. Τους κατηγορούς μου όμως, που είναι φοβεροί και γρήγοροι, το χειρότερο, η κακία. Εγώ λοιπόν φεύγω έχοντας καταδικαστεί από σας σε θάνατο, αλλά εκείνοι από την αλήθεια, σε μοχθηρία και αδικία. Φυσικά, εγώ θα υπομείνω την ποινή μου, το ίδιο κι εκείνοι. Ίσως έτσι να έπρεπε να γίνει και νομίζω ότι καλώς έγινε ό,τι έγινε.

Θέλω όμως σε σας που με καταψηφίσατε, να δώσω κι έναν χρησμό για το μέλλον. Γιατί ήδη βρίσκομαι στο σημείο που οι άνθρωποι –σαν πρόκειται να πεθάνουν– αποκτούν τη δυνατότητα να προλέγουν καλύτερα. Λέω λοιπόν, σε όσους από σας, άνδρες, με σκοτώσατε, ότι αμέσως μετά το θάνατό μου θα τιμωρηθείτε πολύ χειρότερα, μα τον Δία, απ' όσο με τιμωρείτε σκοτώνοντάς με. Γιατί τώρα με την πράξη σας αυτή νομί-

ibais a librar de dar cuenta de vuestro modo de vida, pero, como digo, os va a salir muy al contrario.

Van a ser más los que os pidan cuentas, ésos a los que yo ahora contenía sin que vosotros lo percibierais. Serán más intransigentes por cuanto son más jóvenes, y vosotros os irritaréis más. Pues, si pensáis que matando a la gente vais a impedir que se os reproche que no vivís rectamente, no pensáis bien. Este medio de evitarlo ni es muy eficaz, ni es honrado. El más honrado y el más sencillo no es reprimir a los demás, sino prepararse para ser lo mejor posible. Hechas estas predicciones a quienes me han condenado les digo adiós.

Con los que habéis votado mi absolución me gustaría conversar sobre este hecho que acaba de suceder, mientras los magistrados están ocupados y aún no voy adonde yo debo morir. Quedaos, pues, conmigo, amigos, este tiempo, pues nada impide conversar entre nosotros mientras

ζετε ότι θα απαλλαγείτε από το να δίνετε λόγο για τη ζωή σας. Αλλά ακριβώς το αντίθετο θα συμβεί, όπως εγώ σας τα λέω.

Γιατί, πλέον, θα αυξηθούν εκείνοι που θα σας ελέγχουν, τους οποίους εγώ μέχρι τώρα, χωρίς να το καταλαβαίνετε, εμπόδιζα. Και όσο πιο νέοι είναι τόσο πιο ενοχλητικοί θα σας γίνονται, κι εσείς πιο πολύ θα αγανακτήσετε. Γιατί αν νομίζετε ότι σκοτώνοντας ανθρώπους θα γλιτώσετε από τις επικρίσεις του τρόπου ζωής σας, δεν σκέφτεστε σωστά. Η μέθοδος αυτή απαλλαγής δεν είναι ούτε πολύ αποτελεσματική ούτε καλή. Εκείνη που είναι καλύτερη και ευκολότερη είναι να μην εμποδίζετε τους άλλους να σας επικρίνουν, αλλά να προετοιμάζετε τον εαυτό σας ώστε να γίνει όσο το δυνατόν καλύτερος. Προλέγοντας αυτά για όσους από σας με καταδικάσατε, σας χαιρετώ.

Όσο γι' αυτούς που με αθώωσαν, ευχαρίστως θα μιλούσα μαζί τους για ό,τι συνέβη, ενώ οι άρχοντες θα είναι απασχολημένοι και μέχρι να πάω στον τόπο όπου πρέπει να πεθάνω. Γι' αυτό, άνδρες, μείνετε λίγο χρόνο ακόμα μαζί μου. Γιατί τίποτα δεν μας εμποδίζει, όσο είναι δυνατόν, να μι-

sea posible. Como sois amigos, quiero haceros ver qué significa, realmente, lo que me ha sucedido ahora.

En efecto, jueces pues llamándoos jueces os llamo correctamente, me ha sucedido algo extraño. La advertencia habitual para mí, la del espíritu divino, en todo el tiempo anterior era siempre muy frecuente, oponiéndose aun a cosas muy pequeñas, si yo iba a obrar de forma no recta. Ahora me ha sucedido lo que vosotros veis, lo que se podría creer que es, y en opinión general es, el mayor de los males.

Pues bien, la señal del dios no se me ha opuesto ni al salir de casa por la mañana, ni cuando subí aquí al tribunal, ni en ningún momento durante la defensa cuando iba a decir algo. Sin embargo, en otras ocasiones me retenía, con frecuencia, mientras hablaba. En cambio, ahora, en este asunto no se me ha opuesto en ningún momento ante ningún acto o palabra. ¿Cuál pienso que es la causa? Voy a decíroslo. Es probable que esto que me ha sucedido sea un bien, pero no es posible que lo comprendamos

λάμε μεταξύ μας. Θέλω λοιπόν σε σας, που είσαστε φίλοι μου, να εξηγήσω τι σημαίνει αυτό που μου συνέβη.

Σ' εμένα λοιπόν, άνδρες δικαστές – και ονομάζοντάς σας δικαστές πολύ σωστά σας ονομάζω έτσι– συνέβη κάτι θαυμαστό. Η συνηθισμένη μου μαντική ικανότητα, του δαιμονίου, άλλοτε εμφανιζόταν πολύ συχνά, και ακόμα και για μικρά πράγματα με εμπόδιζε, αν επρόκειτο να πράξω κάτι που δεν ήταν σωστό. Τώρα όμως μου συνέβη αυτό εδώ που βλέπετε κι εσείς οι ίδιοι, που θα το νόμιζε κανείς το χειρότερο από τα κακά, και τέτοιο θεωρείται.

Εμένα όμως ούτε το πρωί που έφυγα από το σπίτι μου δεν με εμπόδισε το σημείο του θεού, ούτε όταν ερχόμουν εδώ στο δικαστήριο, ούτε κατά τη διάρκεια της ομιλίας μου για κάτι που επρόκειτο να πω. Ενώ σε άλλες ομιλίες μου πολλές στιγμές με σταμάτησε καθώς μιλούσα. Τώρα όμως, σ' αυτήν την υπόθεση, πουθενά δεν με εμπόδισε, ούτε σε κάποια πράξη ούτε σε κάποιο λόγο. Που το αποδίδω αυτό; Θα σας πω. Γιατί φαίνεται πως ό,τι μου συνέβη εδώ είναι για μένα καλό και

rectamente los que creemos que la muerte es un mal.

Ha habido para mí una gran prueba de ello. En efecto, es imposible que la señal habitual no se me hubiera opuesto, a no ser que me fuera a ocurrir algo bueno. Reflexionemos también que hay gran esperanza de que esto sea un bien. La muerte es una de estas dos cosas: o bien el que está muerto no es nada ni tiene sensación de nada, o bien, según se dice, la muerte es precisamente una transformación, un cambio de morada para el alma de este lugar de aquí a otro lugar. Si es una ausencia de sensación y un sueño, como cuando se duerme sin soñar, la muerte sería una ganancia maravillosa.

Pues, si alguien, tomando la noche en la que ha dormido de tal manera que no ha visto nada en sueños y comparando con esta noche las demás noches y días de su vida, tuviera que reflexionar y decir cuántos días y noches ha vivido en su vida mejor y más agradablemente que esta noche, creo que no ya un hombre cualquiera, sino que incluso el Gran Rey

δεν είναι όπως το νομίζουμε όσοι θεωρούμε ότι είναι κακό να πεθάνει κανείς.

Και έχω την καλύτερη απόδειξη γι' αυτό: Γιατί δεν είναι δυνατόν να μη με είχε εμποδίσει το οικείο αυτό θείο σημείο, αν επρόκειτο να κάνω κάτι που δεν είναι καλό. Ας κατανοήσουμε λοιπόν ότι υπάρχει μεγάλη ελπίδα ό,τι έγινε να είναι καλό. Γιατί ένα από τα δύο είναι ο θάνατος: ή δεν είναι τίποτα και όποιος πεθαίνει δεν έχει καμία συναίσθηση, ή, όπως λένε, συμβαίνει κάποια μεταβολή και μετοίκηση της ψυχής από τον εδώ τόπο σε έναν άλλον. Και είτε δεν υπάρχει καμιά αίσθηση, αλλά είναι σαν ύπνος, κι αν είναι σαν να κοιμάται κανείς χωρίς να βλέπει ούτε όνειρο, τι θαυμάσιο όφελος που θα ήταν ο θάνατος!

Εγώ λοιπόν νομίζω ότι αν κάποιος έπρεπε να διαλέξει ανάμεσα σε μια νύχτα που κοιμήθηκε χωρίς να δει ούτε ένα όνειρο, και τις άλλες νύχτες και μέρες της ζωής του, αν έπρεπε να τις αντιπαραβάλλει με τη νύχτα εκείνη και να σκεφτεί και να πει πόσα καλύτερα και πιο ευχάριστα μερόνυχτα έχει ζήσει στη ζωή του απ' αυτή τη νύχτα, νομίζω ότι όχι

encontraría fácilmente contables estas noches comparándolas con los otros días y noches.

Si, en efecto, la muerte es algo así, digo que es una ganancia, pues la totalidad del tiempo no resulta ser más que una sola noche. Si, por otra parte, la muerte es como emigrar de aquí a otro lugar y es verdad, como se dice, que allí están todos los que han muerto, ¿qué bien habría mayor que éste, jueces?

Pues si, llegado uno al Hades, libre ya de éstos que dicen que son jueces, va a encontrar a los verdaderos jueces, los que se dice que hacen justicia allí: Minos, Radamanto, Έάκο y Τριπτόλεμο, y a cuantos semidioses fueron justos en sus vidas, ¿sería acaso malo el viaje? Además, ¿cuánto daría alguno de vosotros por estar junto a Orfeo, Museo, Hesíodo y Homero?

μόνο ο τυχαίος ιδιώτης αλλά κι ο μεγαλύτερος βασιλιάς θα τα έβρισκε πολύ λίγα σε σχέση με τη νύχτα εκείνη.

Αν κάτι τέτοιο είναι ο θάνατος, εγώ τουλάχιστον νομίζω ότι είναι όφελος. Γιατί έτσι η αιωνιότητα όλη δεν φαίνεται παρά σαν μια νύχτα. Αν πάλι ο θάνατος είναι αναχώρηση από εδώ για έναν άλλον τόπο κι είναι αλήθεια τα λεγόμενα ότι εκεί βρίσκονται όλοι όσοι έχουν πεθάνει, τι μεγαλύτερο καλό θα υπήρχε από αυτό, άνδρες δικαστές;

Αν κάποιος φτάνοντας στον Άδη, έχοντας απαλλαγεί απ' αυτούς εδώ που ισχυρίζονται ότι είναι δικαστές, θα βρει τους αληθινούς δικαστές που λένε ότι δικάζουν εκεί, τον Μίνωα και τον Ραδάμανθο, τον Αιακό και τον Τριπτόλεμο και τους άλλους από τους ημίθεους που υπήρξαν δίκαιοι στη ζωή τους; Θα ήταν μήπως άσχημη αυτή η αναχώρηση; Ή πάλι, και ποιος από σας δεν θα έδινε οτιδήποτε για να βρεθεί με τον Ορφέα, τον Μουσαίο, τον Ησίοδο και τον Όμηρο;

Yo estoy dispuesto a morir muchas veces, si esto es verdad, y sería un entretenimiento maravilloso, sobre todo para mí, cuando me encuentre allí con Palamedes, con Ayante, el hijo de Telamón, y con algún otro de los antiguos que haya muerto a causa de un juicio injusto, comparar mis sufrimientos con los de ellos; esto no sería desagradable, según creo. Y lo más importante, pasar el tiempo examinando e investigando a los de allí, como ahora a los de aquí, para ver quién de ellos es sabio, y quién cree serlo y no lo es.

¿Cuánto se daría, jueces, por examinar al que llevó a Troya aquel gran ejército, o bien a Odiseo o a Sísifo o á otros infinitos hombres y mujeres que se podrían citar? Dialogar allí con ellos, estar en su compañía y examinarlos sería el colmo de la felicidad. En todo caso, los de allí no condenan a muerte por esto. Por otras razones son los de allí más felices que los de aquí, especialmente porque ya el resto del tiempo son inmortales, si es verdad lo que se dice.

Εγώ πάντως πολλές φορές θα ήθελα να πεθάνω αν όλα αυτά αληθεύουν, γιατί σ' εμένα τουλάχιστον, φαίνεται θαυμαστή η παραμονή σε μέρος που θα μπορούσα να συναντήσω τον Παλαμήδη, τον Αίαντα του Τελαμώνα κι όσους άλλους από τους παλιούς πέθαναν από άδικη κρίση, και να συγκρίνω τα παθήματά μου με τα δικά τους. Νομίζω πως κάθε άλλο παρά δυσάρεστα θα μου ήταν όλα αυτά. Και μάλιστα, το σπουδαιότερο, να εξετάζω και να ερευνώ, όπως κάνω και για τους εδώ, ποιος απ' αυτούς είναι σοφός και ποιος νομίζει ότι είναι αλλά δεν είναι.

Και πόσα δεν θα έδινε κανείς, άνδρες δικαστές, για να μπορέσει να εξετάσει εκείνον που ηγήθηκε της μεγάλης στρατιάς της Τροίας ή τον Οδυσσέα ή τον Σίσυφο –ή και χιλιάδες άλλους που θα μπορούσε να αναφέρει κανείς, άνδρες και γυναίκες– να μιλάει μ' αυτούς και να βρίσκεται μαζί τους και να τους εξετάζει; Δεν θα ήταν όλα αυτά ανείπωτη ευτυχία; Πάντως, για τέτοιες αιτίες, όσοι βρίσκονται εκεί δεν θανατώνουν. Εκείνοι, είναι και για πολλά άλλα πιο ευτυχισμένοι απ' τους εδώ, για το λόγο ακόμα ότι τον υπόλοιπο χρόνο μένουν αθάνατοι, αν φυσικά όσα λέγονται είναι αλήθεια.

Es preciso que también vosotros, jueces, estéis llenos de esperanza con respecto a la muerte y tengáis en el ánimo esta sola verdad, que no existe mal alguno para el hombre bueno, ni cuando vive ni después de muerto, y que los dioses no se desentienden de sus dificultades. Tampoco lo que ahora me ha sucedido ha sido por casualidad, sino que tengo la evidencia de que ya era mejor para mí morir y librarme de trabajos. Por esta razón, en ningún momento la señal divina me ha detenido y, por eso, no me irritó mucho con los que me han condenado ni con los acusadores. No obstante, ellos no me condenaron ni acusaron con esta idea, sino creyendo que me hacían daño. Es justo que se les haga este reproche.

Sin embargo, les pido una sola cosa. Cuando mis hijos sean mayores, atenienses, castigadlos causándoles las mismas molestias que yo a vosotros, si os parece que se preocupan del dinero o de otra cosa cualquiera antes que de la virtud, y si creen que son algo sin serlo, reprochadles, como yo a vosotros, que no se preocupan de lo que es necesario y que creen

Αλλά κι εσείς πρέπει, άνδρες δικαστές, να σκέφτεστε με ελπίδα τον θάνατο και να καταλάβετε ότι η αλήθεια είναι μόνο μία: Ότι δεν υπάρχει για τον καλόν άνθρωπο κανένα κακό, ούτε όταν ζει ούτε όταν πεθάνει, και ότι δεν αμελούν οι θεοί να φροντίζουν για τις υποθέσεις του. Και ούτε τα δικά μου τώρα συνέβησαν από μόνα τους, αλλά μου είναι φανερό ότι για μένα πια το να πεθάνω και το να απαλλαγώ από τα πράγματα αυτά είναι το καλύτερο. Γι' αυτό και το σημείο του θεού δεν με απέτρεψε καθόλου, και εγώ σ' εκείνους που με καταδίκασαν και στους κατηγορούς μου δεν κρατάω καμία κακία. Παρ' όλο που δεν με καταδίκασαν και δεν με κατηγορήσαν μ' αυτήν τη σκέψη, αλλά επειδή πίστευαν ότι έτσι θα με έβλαπταν. Για το λόγο αυτό είναι αξιοκατάκριτοι.

Απ' εκείνους ένα μόνο ζητώ: τους γιους μου, όταν γίνουν έφηβοι, να τους τιμωρήσετε, άνδρες, στεναχωρώντας τους μ' εκείνα που σας στεναχώρησα κι εγώ, αν σας φανούν ότι νοιάζονται πιο πολύ για τα χρήματα ή για κάποιο άλλο πράγμα απ' ό,τι για την αρετή. Και αν νομίζουν ότι είναι κάτι ενώ δεν είναι, να τους επικρίνετε, όπως κι εγώ εσάς, που

ser algo sin ser dignos de nada. Si hacéis esto, mis hijos y yo habremos recibido un justo pago de vosotros.

Pero es ya hora de marcharnos, yo a morir y vosotros a vivir. Quién de nosotros se dirige a una situación mejor es algo oculto para todos, excepto para el dios.

δεν φροντίζουν για εκείνα που πρέπει και που νομίζουν ότι είναι κάτι ενώ δεν αξίζουν. Έτσι να πράξετε, κι ότι πάθω εγώ και οι γιοι μου από εσάς θα το έχω πάθει δίκαια.

Αλλά τώρα πια είναι ώρα να φύγουμε, εγώ για να πεθάνω, κι εσείς για να ζήσετε. Ποιο από τα δύο είναι το καλύτερο, είναι άγνωστο σε μας. Μόνο ο Θεός το γνωρίζει.

APOLOGÍA

PLATÓN

de Sócrates

griego clásico

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

[17a]

DISCURSO PRINCIPAL

ὅτι μὲν ὑμεῖς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πεπόνθατε ὑπὸ τῶν ἐμῶν κατηγορῶν, οὐκ οἶδα· ἐγὼ δ' οὖν καὶ αὐτὸς ὑπ' αὐτῶν ὀλίγου ἑμαυτοῦ ἐπελαθόμην, οὕτω πιθανῶς ἔλεγον. καίτοι ἀληθές γε ὡς ἔπος εἰπεῖν οὐδὲν εἰρήκασιν. μάλιστα δὲ αὐτῶν ἐν ἐθαύμασα τῶν πολλῶν ὧν ἐψεύσαντο, τοῦτο ἐν ᾧ ἔλεγον ὡς χρῆν ὑμᾶς εὐλαβεῖσθαι μὴ ὑπ' ἐμοῦ ἐξαπατηθῆτε

[17b]

ὡς δεινοῦ ὄντος λέγειν. τὸ γὰρ μὴ αἰσχυνοῦναι ὅτι αὐτίκα ὑπ' ἐμοῦ ἐξελεγχθήσονται ἔργῳ, ἐπειδὴ μὴδ' ὁπωστιοῦν φαίνωμαι δεινὸς λέγειν, τοῦτό μοι ἔδοξεν αὐτῶν ἀναισχυντότατον εἶναι, εἰ μὴ ἄρα δεινὸν καλοῦσιν οὗτοι λέγειν τὸν τάληθῆ λέγοντα· εἰ μὲν γὰρ τοῦτο λέγουσιν, ὁμολογοῖν ἂν ἔγωγε οὐ κατὰ τούτους εἶναι ῥήτωρ. οὗτοι μὲν οὖν, ὥσπερ ἐγὼ λέγω, ἢ τι ἢ οὐδὲν ἀληθὲς εἰρήκασιν, ὑμεῖς δέ μου ἀκούσεσθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν – οὐ μέντοι μὰ Δία, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κεκαλλιεπημένους γε λόγους, ὥσπερ οἱ τούτων,

[17c]

ῥήμασί τε καὶ ὀνόμασιν οὐδὲ κεκοσμημένους, ἀλλ' ἀκούσεσθε εἰκὴ λε-

γόμενα τοῖς ἐπιτυχούσιν ὀνόμασιν – πιστεύω γὰρ δίκαια εἶναι ἃ λέγω – καὶ μηδεὶς ὑμῶν προσδοκησάτω ἄλλως· οὐδὲ γὰρ ἂν δήπου πρέποι, ὦ ἄνδρες, τῇδε τῇ ἡλικίᾳ ὥσπερ μειρακίῳ πλάττοντι λόγους εἰς ὑμᾶς εἰσιέναι. καὶ μέντοι καὶ πάνυ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦτο ὑμῶν δέομαι καὶ παρίεμαι· ἐὰν διὰ τῶν αὐτῶν λόγων ἀκούητέ μου ἀπολογουμένου δι' ὧν περ εἴωθα λέγειν καὶ ἐν ἀγορᾷ ἐπὶ τῶν τραπεζῶν, ἵνα ὑμῶν πολλοὶ ἀκηκόασι, καὶ ἄλλοθι, μήτε

[17d]

θαυμάζειν μήτε θορυβεῖν τούτου ἔνεκα. ἔχει γὰρ οὕτως. νῦν ἐγὼ πρῶτον ἐπὶ δικαστήριον ἀναβέβηκα, ἔτη γεγωνὼς ἐβδομήκοντα· ἀτεχνῶς οὖν ξένως ἔχω τῆς ἐνθάδε λέξεως. ὥσπερ οὖν ἂν, εἰ τῷ ὄντι ξένος ἐτύγχανον ὧν, συνεγιγνώσκετε δήπου ἂν μοι εἰ ἐν ἐκείνῃ τῇ φωνῇ τε καὶ τῷ τρόπῳ

[18a]

ἔλεγον ἐν οἷσπερ ἐτεθράμμην, καὶ δὴ καὶ νῦν τοῦτο ὑμῶν δέομαι δίκαιον, ὥς γέ μοι δοκῶ, τὸν μὲν τρόπον τῆς λέξεως ἔαν – ἴσως μὲν γὰρ χείρων, ἴσως δὲ βελτίων ἂν εἴη – αὐτὸ δὲ τοῦτο σκοπεῖν καὶ τούτῳ τὸν νοῦν προσέχειν, εἰ δίκαια λέγω ἢ μή.

δικαστοῦ μὲν γὰρ αὕτη ἀρετή, ῥήτο-
ρος δὲ τάληθῇ λέγειν· πρῶτον μὲν
οὖν δίκαιός εἰμι ἀπολογήσασθαι, ὧ
ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πρὸς τὰ πρῶτά
μου ψευδῇ κατηγορημένα καὶ τοὺς
πρώτους κατηγοροὺς, ἔπειτα δὲ
πρὸς τὰ ὕστερον καὶ τοὺς

[18b]

ὕστερους. ἐμοῦ γὰρ πολλοὶ κατήγο-
ροι γεγόνασι πρὸς ὑμᾶς καὶ πάλαι
πολλὰ ἤδη ἔτη καὶ οὐδὲν ἀληθὲς λέ-
γοντες, οὓς ἐγὼ μᾶλλον φοβοῦμαι
ἢ τοὺς ἀμφὶ Ἄνυτον, καίπερ ὄντας
καὶ τούτους δεινούς· ἀλλ’ ἐκεῖνοι
δεινότεροι, ὧ ἄνδρες, οἱ ὑμῶν τοὺς
πολλοὺς ἐκ παίδων παραλαμβάνον-
τες ἔπειθόν τε καὶ κατηγοροῦν ἐμοῦ
μᾶλλον οὐδὲν ἀληθές, ὥς ἔστιν τις
Σωκράτης σοφὸς ἀνὴρ, τά τε μετέ-
ωρα φροντιστὴς καὶ τὰ ὑπὸ γῆς
πάντα ἀνεζητηκῶς καὶ τὸν ἥττω λό-
γον κρείττω

[18c]

ποιῶν. οὗτοι, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, (οἱ)
ταύτην τὴν φήμην κατασκεδάσαν-
τες, οἱ δεινοὶ εἰσὶν μου κατήγοροι· οἱ
γὰρ ἀκούοντες ἡγοῦνται τοὺς ταῦτα
ζητοῦντας οὐδὲ θεοὺς νομίζειν.
ἔπειτὰ εἰσὶν οὗτοι οἱ κατήγοροι πολ-
λοὶ καὶ πολὺν χρόνον ἤδη κατηγορη-
κότες, ἔτι δὲ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ

λέγοντες πρὸς ὑμᾶς ἐν ᾗ ἂν μάλιστα
ἐπιστεύσατε, παῖδες ὄντες ἔνιοι
ὑμῶν καὶ μειράκια, ἀτεχνῶς ἐρήμην
κατηγοροῦντες ἀπολογουμένου
οὐδενός. ὃ δὲ πάντων ἀλογώτατον,
ὅτι οὐδὲ τὰ

[18d]

ὀνόματα οἷόν τε αὐτῶν εἰδέναι καὶ
εἰπεῖν, πλὴν εἴ τις κωμωδοποιὸς τυγ-
χάνει ὧν. ὅσοι δὲ φθόνῳ καὶ δια-
βολῇ χρώμενοι ὑμᾶς ἀνέπειθον –οἱ
δὲ καὶ αὐτοὶ πεπεισμένοι ἄλλους πεί-
θοντες– οὗτοι πάντες ἀπορώτατοί
εἰσιν· οὐδὲ γὰρ ἀναβιβάσασθαι οἷόν
τ’ ἐστὶν αὐτῶν ἐνταυθοῖ οὐδ’ ἐλέγ-
ξαι οὐδένα, ἀλλ’ ἀνάγκη ἀτεχνῶς
ὥσπερ σκιαμαχεῖν ἀπολογούμενόν
τε καὶ ἐλέγχειν μηδενὸς ἀποκρινο-
μένου. ἀξιώσατε οὖν καὶ ὑμεῖς,
ὥσπερ ἐγὼ λέγω, διττοὺς μου τοὺς
κατηγοροὺς γεγονέναι, ἐτέρους μὲν
τοὺς ἄρτι κατηγορήσαντας, ἐτέρους
δὲ

[18e]

τοὺς πάλαι οὓς ἐγὼ λέγω, καὶ
οἰήθητε δεῖν πρὸς ἐκείνους πρῶτόν
με ἀπολογήσασθαι· καὶ γὰρ ὑμεῖς
ἐκείνων πρότερον ἠκούσατε κατη-
γορούντων καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ
τῶνδε τῶν ὕστερον.

εἶεν· ἀπολογητέον δὴ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ἐπιχειρητέον

[19a]

ὕμῶν ἐξελέσθαι τὴν διαβολὴν ἣν ὑμεῖς ἐν πολλῷ χρόνῳ ἔσχετε ταύτην ἐν οὕτως ὀλίγῳ χρόνῳ. βουλομένη μὲν οὖν ἂν τοῦτο οὕτως γενέσθαι, εἴ τι ἄμεινον καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοί, καὶ πλεον τί με ποιῆσαι ἀπολογούμενον· οἶμαι δὲ αὐτὸ χαλεπὸν εἶναι, καὶ οὐ πάνυ με λανθάνει οἷόν ἐστιν. ὅμως τοῦτο μὲν ἴτω ὅπη τῷ θεῷ φίλον, τῷ δὲ νόμῳ πειστέον καὶ ἀπολογητέον· ἀναλάβωμεν οὖν ἐξ ἀρχῆς τίς ἡ κατηγορία ἐστὶν ἐξ ἧς

[19b]

ἢ ἐμὴ διαβολὴ γέγονεν, ἣ δὴ καὶ πιστεύων Μέλητος με ἐγράψατο τὴν γραφὴν ταύτην. εἶεν· τί δὴ λέγοντες διέβαλλον οἱ διαβάλλοντες; ὥσπερ οὖν κατηγορῶν τὴν ἀντωμοσίαν δεῖ ἀναγνῶναι αὐτῶν· «Σωκράτης ἀδικεῖ καὶ περιεργάζεται ζητῶν τά τε ὑπὸ γῆς καὶ οὐράνια καὶ τὸν ἥττω λόγον κρείττω

[19c]

ποιῶν καὶ ἄλλους ταύτῃ ταῦτα διδάσκων». τοιαύτη τίς ἐστὶν· ταῦτα γὰρ ἐωρᾶτε καὶ αὐτοὶ ἐν τῇ Ἀριστοφάνους κωμῳδίᾳ, Σωκράτη τινὰ ἐκεῖ

περιφερόμενον, φάσκοντά τε ἀεροβατεῖν καὶ ἄλλην πολλὴν φλυαρίαν φλυαροῦντα, ὦν ἐγὼ οὐδὲν οὔτε μέγα οὔτε μικρὸν πέρι ἐπαῖω. καὶ οὐχ ὡς ἀτιμάζων λέγω τὴν τοιαύτην ἐπιστήμην, εἴ τις περὶ τῶν τοιούτων σοφός ἐστιν –μή πως ἐγὼ ὑπὸ Μελήτου τοσαύτας δίκας φεύγοιμι– ἀλλὰ γὰρ ἐμοὶ τούτων, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐδὲν μέτεστιν.

[19d]

μάρτυρας δὲ αὖ ὑμῶν τοὺς πολλοὺς παρέχομαι, καὶ ἀξιῶ ὑμᾶς ἀλλήλους διδάσκειν τε καὶ φράζειν, ὅσοι ἐμοῦ πώποτε ἀκηκόατε διαλεγομένου –πολλοὶ δὲ ὑμῶν οἱ τοιοῦτοί εἰσιν– φράζετε οὖν ἀλλήλοις εἰ πώποτε ἢ μικρὸν ἢ μέγα ἤκουσέ τις ὑμῶν ἐμοῦ περὶ τῶν τοιούτων διαλεγομένου, καὶ ἐκ τούτου γνῶσεσθε ὅτι τοιαύτ' ἐστὶ καὶ τᾶλλα περὶ ἐμοῦ ἃ οἱ πολλοὶ λέγουσιν.

ἀλλὰ γὰρ οὔτε τούτων οὐδὲν ἐστὶν, οὐδέ γ' εἴ τις ἀκηκόατε ὡς ἐγὼ παιδεύειν ἐπιχειρῶ ἀνθρώπους καὶ χρήματα

[19e]

πράττομαι, οὐδὲ τοῦτο ἀληθές. ἐπεὶ καὶ τοῦτό γέ μοι δοκεῖ καλὸν εἶναι, εἴ τις οἷός τ' εἴη παιδεύειν ἀνθρώπους ὥσπερ Γοργίας τε ὁ Λεοντῖνος

καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος καὶ Ἰππίας ὁ Ἡλείος. τούτων γὰρ ἕκαστος, ὡς ἄνδρες, οἷός τ' ἐστὶν ἰὼν εἰς ἐκάστην τῶν πόλεων τοὺς νέους –οἷς ἔξεστι τῶν ἑαυτῶν πολιτῶν προῖκα συνεῖναι ὧς ἂν βούλωνται– τούτους πείθουσι

[20a]

τὰς ἐκείνων συνουσίας ἀπολιπόντας σφίσιν συνεῖναι χρήματα διδόντας καὶ χάριν προσειδέναι. ἐπεὶ καὶ ἄλλος ἀνὴρ ἐστὶ Πάριος ἐνθάδε σοφὸς ὃν ἐγὼ ἡσθόμην ἐπιδημοῦντα· ἔτυχον γὰρ προσελθὼν ἀνδρὶ ὃς τετέλεκε χρήματα σοφισταῖς πλείω ἢ σύμπαντες οἱ ἄλλοι, Καλλία τῷ Ἰππονίκου· τοῦτον οὖν ἀνηρόμην –ἐστὸν γὰρ αὐτῷ δύο υἱεῖ– «ὦ Καλλία», ἦν δ' ἐγώ, «εἰ μὲν σου τὸ υἱεῖ πῶλῳ ἢ μόσχῳ ἐγενέσθην, εἴχομεν ἂν αὐτοῖν ἐπιστάτην λαβεῖν καὶ μισθώσασθαι ὃς

[20b]

ἔμελλεν αὐτῷ καλῶ τε κάγαθῶ ποιῆσειν τὴν προσήκουσαν ἀρετὴν, ἦν δ' ἂν οὗτος ἢ τῶν ἵππικῶν τις ἢ τῶν γεωργικῶν· νῦν δ' ἐπειδὴ ἀνθρώπῳ ἐστόν, τίνα αὐτοῖν ἐν νῷ ἔχεις ἐπιστάτην λαβεῖν; τίς τῆς τοιαύτης ἀρετῆς, τῆς ἀνθρωπίνης τε καὶ πολιτικῆς, ἐπιστήμων ἐστίν; οἶμαι γὰρ σε

ἐσκέφθαι διὰ τὴν τῶν υἱέων κτῆσιν. ἔστιν τις», ἔφην ἐγώ, «ἢ οὐ;» «πάνυ γε», ἦ δ' ὅς. «τίς», ἦν δ' ἐγώ, «καὶ ποδαπός, καὶ πόσου διδάσκει;» «Εὐήνορος», ἔφη, «ὦ Σώκρατες, Πάριος, πέντε μνῶν». καὶ ἐγὼ τὸν Εὐήνον ἐμακάρισα εἰ ὡς ἀληθῶς

[20c]

ἔχοι ταύτην τὴν τέχνην καὶ οὕτως ἐμμελῶς διδάσκει. ἐγὼ γοῦν καὶ αὐτὸς ἐκαλλυνόμην τε καὶ ἡβρυνόμην ἂν εἰ ἡπιστάμην ταῦτα· ἀλλ' οὐ γὰρ ἐπίσταμαι, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι. ὑπολάβοι ἂν οὖν τις ὑμῶν ἴσως· ἀλλ', ὦ Σώκρατες, τὸ σὸν τί ἐστὶ πρᾶγμα; πόθεν αἱ διαβολαὶ σοι αὗται γεγόνασιν; οὐ γὰρ δήπου σοῦ γε οὐδὲν τῶν ἄλλων περιττότερον πραγματευομένου ἔπειτα τοσαύτη φήμη τε καὶ λόγος γέγονεν, εἰ μὴ τι ἔπραττες ἄλλοῖον ἢ οἱ πολλοί. λέγε οὖν ἡμῖν τί

[20d]

ἐστίν, ἵνα μὴ ἡμεῖς περὶ σοῦ αὐτοσχεδιάζωμεν». ταυτί μοι δοκεῖ δίκαια λέγειν ὁ λέγων, καγὼ ὑμῖν πειράσομαι ἀποδείξαι τί ποτ' ἐστὶν τοῦτο ὃ ἐμοὶ πεποίηκεν τό τε ὄνομα καὶ τὴν διαβολήν. ἀκούετε δή. καὶ ἴσως μὲν δόξω τισὶν ὑμῶν παίζειν· εὖ μέντοι ἴστε, πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλή-

θειαν ἐρώ. ἐγὼ γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δι’ οὐδὲν ἀλλ’ ἢ διὰ σοφίαν τινὰ τοῦτο τὸ ὄνομα ἔσχηκα. ποίαν δὴ σοφίαν ταύτην; ἥπερ ἐστὶν ἴσως ἀνθρωπίνη σοφία· τῷ ὄντι γὰρ κινδυνεύω ταύτην εἶναι σοφός. οὗτοι δὲ τάχ’ ἂν, οὐς ἄρτι

[20e]

ἔλεγον, μείζω τινὰ ἢ κατ’ ἀνθρωπον σοφίαν σοφοὶ εἶεν, ἢ οὐκ ἔχω τί λέγω· οὐ γὰρ δὴ ἔγωγε αὐτὴν ἐπίσταμαι, ἀλλ’ ὅστις φησὶ ψεύδεται τε καὶ ἐπὶ διαβολῇ τῇ ἐμῇ λέγει. καί μοι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ θορυβήσητε, μηδ’ ἐὰν δόξω τι ὑμῖν μέγα λέγειν· οὐ γὰρ ἐμὸν ἐρῶ τὸν λόγον ὃν ἂν λέγω, ἀλλ’ εἰς ἀξιόχρεων ὑμῖν τὸν λέγοντα ἀνοίσω. τῆς γὰρ ἐμῆς, εἰ δὴ τίς ἐστὶν σοφία καὶ οἷα, μάρτυρα ὑμῖν παρέξομαι τὸν θεὸν τὸν ἐν Δελφοῖς. Χαιρεφῶντα γὰρ ἴστε που. οὗτος

[21a]

ἐμός τε ἐταῖρος ἦν ἐκ νέου καὶ ὑμῶν τῷ πλήθει ἐταῖρός τε καὶ συνέφυγε τὴν φυγὴν ταύτην καὶ μεθ’ ὑμῶν κατήλθε. καὶ ἴστε δὴ οἷος ἦν Χαιρεφῶν, ὡς σφοδρὸς ἐφ’ ὅτι ὁρμήσειεν. καὶ δὴ ποτε καὶ εἰς Δελφοὺς ἐλθὼν ἐτόλμησε τοῦτο μαντεύσασθαι –καί, ὅπερ λέγω, μὴ θορυβεῖτε,

ὦ ἄνδρες– ἥρετο γὰρ δὴ εἴ τις ἐμοῦ εἴη σοφώτερος. ἀνείλεν οὖν ἡ Πυθία μηδένα σοφώτερον εἶναι. καὶ τούτων πέρι ὁ ἀδελφὸς ὑμῖν αὐτοῦ οὕτοσὶ μαρτυρήσει, ἐπειδὴ ἐκεῖνος τετελεύτηκεν.

[21b]

σκέψασθε δὴ ὧν ἔνεκα ταῦτα λέγω· μέλλω γὰρ ὑμᾶς διδάξειν ὅθεν μοι ἡ διαβολὴ γέγονεν. ταῦτα γὰρ ἐγὼ ἀκούσας ἐνεθυμούμην οὕτως· «τί ποτε λέγει ὁ θεός, καὶ τί ποτε αἰνίττεται; ἐγὼ γὰρ δὴ οὔτε μέγα οὔτε σμικρὸν σύνοιδα ἐμαυτῷ σοφὸς ὦν· τί οὖν ποτε λέγει φάσκων ἐμὲ σοφώτατον εἶναι; οὐ γὰρ δήπου ψεύδεται γε· οὐ γὰρ θέμις αὐτῷ». καὶ πολὺν μὲν χρόνον ἠπόρουν τί ποτε λέγει· ἔπειτα μόγις πάνυ ἐπὶ ζήτησιν αὐτοῦ τοιαύτην τινὰ ἐτραπόμην. ἦλθον ἐπὶ τινα τῶν δοκούντων σοφῶν εἶναι, ὡς

[21c]

ἐνταῦθα εἶπερ που ἐλέγξων τὸ μαντεῖον καὶ ἀποφανῶν τῷ χρησμῷ ὅτι «οὕτοσὶ ἐμοῦ σοφώτερός ἐστι, σὺ δ’ ἐμὲ ἔφησθα». διασκοπῶν οὖν τοῦτον –όνόματι γὰρ οὐδὲν δέομαι λέγειν, ἦν δέ τις τῶν πολιτικῶν πρὸς ὃν ἐγὼ σκοπῶν τοιοῦτόν τι ἔπαθον, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ– ἔδοξέ μοι οὗτος ὁ ἀνὴρ

δοκεῖν μὲν εἶναι σοφὸς ἄλλοις τε πολλοῖς ἀνθρώποις καὶ μάλιστα ἑαυτῷ, εἶναι δ' οὐ· κᾷπειτα ἐπειρώ-
μην αὐτῷ δεικνύναι ὅτι οἷοιτο μὲν
εἶναι σοφός, εἶη δ' οὐ.

[21d]

έντεῦθεν οὖν τούτῳ τε ἀπηχθόμην
καὶ πολλοῖς τῶν παρόντων· πρὸς
ἑμαυτὸν δ' οὖν ἀπιὼν ἐλογιζόμην
ὅτι τούτου μὲν τοῦ ἀνθρώπου ἐγὼ
σοφώτερός εἰμι· κινδυνεύει μὲν γὰρ
ἡμῶν οὐδέτερος οὐδὲν καλὸν
κάγαθὸν εἰδέναί, ἀλλ' οὗτος μὲν
οἶεταί τι εἰδέναί οὐκ εἰδώς, ἐγὼ δέ,
ὥσπερ οὖν οὐκ οἶδα, οὐδὲ οἶομαι·
ἔοικα γοῦν τούτου γε σμικρῷ τινι
αὐτῷ τούτῳ σοφώτερος εἶναι, ὅτι ἂ
μὴ οἶδα οὐδὲ οἶομαι εἰδέναί.
έντεῦθεν ἐπ' ἄλλον ἦα τῶν ἐκείνου
δοκούντων σοφωτέρων εἶναι καί

[21e]

μοι ταύτῃ ταῦτα ἔδοξε, καὶ ένταῦθα
κάκείνῳ καὶ ἄλλοις πολλοῖς ἀπηχθό-
μην. μετὰ ταῦτ' οὖν ἤδη ἐφεξῆς ἦα,
αἰσθανόμενος μὲν καὶ λυπούμενος
καὶ δεδιὼς ὅτι ἀπηχθανόμην, ὅμως
δὲ ἀναγκαῖον ἐδόκει εἶναι τὸ τοῦ
θεοῦ περὶ πλείστου ποιεῖσθαι –ίτέον
οὖν, σκοποῦντι τὸν χρησμὸν τί λέγει,
ἐπὶ ἅπαντας τοὺς τι

[22a]

δοκοῦντας εἰδέναί. καὶ νῆ τὸν κύνα,
ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι –δεῖ γὰρ πρὸς
ὕμᾱς τάληθῇ λέγειν– ἦ μὴν ἐγὼ ἔπα-
θόν τι τοιοῦτον· οἱ μὲν μάλιστα εὐδο-
κιμοῦντες ἔδοξάν μοι ὀλίγου δεῖν
τοῦ πλείστου ένδεεῖς εἶναι ζητοῦντι
κατὰ τὸν θεόν, ἄλλοι δὲ δοκοῦντες
φαιλότεροι ἐπεικέστεροι εἶναι
ἄνδρες πρὸς τὸ φρονίμως ἔχειν. δεῖ
δὴ ὑμῖν τὴν ἐμὴν πλάνην ἐπιδείξαι
ὥσπερ πόνους τινὰς πονοῦντος ἵνα
μοι καὶ ἀνέλεγκτος ἡ μαντεία γέ-
νοιτο. μετὰ γὰρ τοὺς πολιτικοὺς ἦα
ἐπὶ τοὺς ποιητὰς τοὺς τε τῶν
τραγωδιῶν καὶ τοὺς τῶν

[22b]

διθυράμβων καὶ τοὺς ἄλλους, ὡς
ένταῦθα ἐπ' αὐτοφώρῳ καταληψό-
μενος ἑμαυτὸν ἀμαθέστερον ἐκεί-
νων ὄντα. ἀναλαμβάνων οὖν αὐτῶν
τὰ ποιήματα ἃ μοι ἐδόκει μάλιστα
πεπραγματεῦσθαι αὐτοῖς, διηρώτων
ἂν αὐτοὺς τί λέγοιεν, ἵν' ἅμα τι καὶ
μανθάνοιμι παρ' αὐτῶν. αἰσχύνομαι
οὖν ὑμῖν εἰπεῖν, ὦ ἄνδρες, τάληθῇ·
ὅμως δὲ ῥητέον. ὡς ἔπος γὰρ εἰπεῖν
ὀλίγου αὐτῶν ἅπαντες οἱ παρόντες
ἂν βέλτιον ἔλεγον περὶ ὧν αὐτοὶ ἐπε-
ποιήκεσαν. ἔγνω οὖν αὐ καὶ περὶ
τῶν ποιητῶν έν ὀλίγῳ τοῦτο, ὅτι οὐ
σοφία ποιοῖεν

[22c]

ἃ ποιοῖεν, ἀλλὰ φύσει τινὶ καὶ ἐνθου-
σιάζοντες ὥσπερ οἱ θεομάντεις καὶ
οἱ χρησμοδοί· καὶ γὰρ οὗτοι λέγουσι
μὲν πολλὰ καὶ καλά, ἴσασιν δὲ οὐδὲν
ὧν λέγουσι. τοιοῦτόν τί μοι ἐφάνη-
σαν πάθος καὶ οἱ ποιηταὶ πεπονθό-
τες, καὶ ἅμα ἡσθόμην αὐτῶν διὰ τὴν
ποίησιν οἰομένων καὶ τᾶλλα σοφω-
τάτων εἶναι ἀνθρώπων ἃ οὐκ ἦσαν.
ἀπῆα οὖν καὶ ἐντεῦθεν τῷ αὐτῷ
οἰόμενος περιγεγονέναι ὥπερ καὶ
τῶν πολιτικῶν. τελευτῶν οὖν ἐπὶ
τοὺς χειροτέχνας ἦα· ἐμαυτῷ γὰρ

[22d]

συνήδη οὐδὲν ἐπισταμένῳ ὡς ἔπος
εἰπεῖν, τούτους δέ γ' ἤδη ὅτι εὐρή-
σοιμι πολλὰ καὶ καλὰ ἐπισταμένους.
καὶ τούτου μὲν οὐκ ἐψεύσθην, ἀλλ'
ἠπίσταντο ἃ ἐγὼ οὐκ ἠπιστάμην καὶ
μου ταύτη σοφώτεροι ἦσαν. ἀλλ', ὦ
ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ταυτόν μοι ἔδοξαν
ἔχειν ἀμάρτημα ὅπερ καὶ οἱ ποιηταὶ
καὶ οἱ ἀγαθοὶ δημιουργοί – διὰ τὸ τὴν
τέχνην καλῶς ἐξεργάζεσθαι ἕκα-
στος ἡξίου καὶ τᾶλλα τὰ μέγιστα σο-
φώτατος εἶναι – καὶ αὐτῶν αὕτη ἡ
πλημμέλεια ἐκείνην τὴν σοφίαν

[22e]

ἀποκρύπτειν· ὥστε με ἐμαυτὸν ἀνε-
ρωτᾶν ὑπὲρ τοῦ χρησμοῦ πότερα

δεξαίμην ἂν οὕτως ὥσπερ ἔχω
ἔχειν, μήτε τι σοφὸς ὧν τὴν ἐκείνων
σοφίαν μήτε ἀμαθὴς τὴν ἀμαθίαν, ἢ
ἀμφοτέρα ἃ ἐκείνοι ἔχουσιν ἔχειν.
ἀπεκρινάμην οὖν ἐμαυτῷ καὶ τῷ
χρησμῷ ὅτι μοι λυσιτελοῖ ὥσπερ
ἔχω ἔχειν. ἐκ ταυτησὶ δὴ τῆς ἐξετά-
σεως, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,

[23a]

πολλαὶ μὲν ἀπέχθαι μοι γεγόνασιν
καὶ οἶαι χαλεπώταται καὶ βαρύταται,
ὥστε πολλὰς διαβολὰς ἀπ' αὐτῶν
γεγονέναι, ὄνομα δὲ τοῦτο λέγεσθαι,
σοφὸς εἶναι· οἷονται γὰρ με ἐκά-
στοτε οἱ παρόντες ταῦτα αὐτὸν εἶναι
σοφὸν ἃ ἂν ἄλλον ἐξελέγξω. τὸ δὲ
κινδυνεύει, ὦ ἄνδρες, τῷ ὄντι ὁ θεὸς
σοφὸς εἶναι, καὶ ἐν τῷ χρησμῷ
τούτῳ τοῦτο λέγειν, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη
σοφία ὀλίγου τινὸς ἀξία ἐστὶν καὶ
οὐδενός. καὶ φαίνεται τοῦτον λέγειν
τὸν Σωκράτη, προσκεκρῆσθαι δὲ

[23b]

τῷ ἐμῷ ὀνόματι, ἐμὲ παράδειγμα
ποιούμενος, ὥσπερ ἂν (εἰ) εἴποι ὅτι
«οὗτος ὑμῶν, ὦ ἄνθρωποι, σοφώ-
τατός ἐστιν, ὅστις ὥσπερ Σωκράτης
ἔγνωκεν ὅτι οὐδενὸς ἀξιός ἐστι τῇ
ἀληθείᾳ πρὸς σοφίαν». ταῦτ' οὖν
ἐγὼ μὲν ἔτι καὶ νῦν περιῶν ζητῶ καὶ
ἐρευνῶ κατὰ τὸν θεὸν καὶ τῶν

ἀστῶν καὶ ξένων ἂν τινα οἶωμαι σοφὸν εἶναι· καὶ ἐπειδάν μοι μὴ δοκῇ, τῷ θεῷ βοηθῶν ἐνδείκνυμαι ὅτι οὐκ ἔστι σοφός. καὶ ὑπὸ ταύτης τῆς ἀσχολίας οὔτε τι τῶν τῆς πόλεως πρᾶξαί μοι σχολὴ γέγονεν ἄξιον λόγου οὔτε τῶν οἰκείων, ἀλλ' ἐν

[23c]

πενία μυρία εἰμί διὰ τὴν τοῦ θεοῦ λατρείαν. πρὸς δὲ τούτοις οἱ νέοι μοι ἐπακολουθοῦντες –οἷς μάλιστα σχολή ἐστιν, οἱ τῶν πλουσιωτάτων– αὐτόματοι, χαίρουσιν ἀκούοντες ἐξεταζομένων τῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐτοὶ πολλάκις ἐμὲ μιμούνται, εἶτα ἐπιχειροῦσιν ἄλλους ἐξετάζειν· κᾶπειτα οἶμαι εὐρίσκουσι πολλὴν ἀφθονίαν οἰομένων μὲν εἰδέναι τι ἀνθρώπων, εἰδότων δὲ ὀλίγα ἢ οὐδέν. ἐντεῦθεν οὖν οἱ ὑπ' αὐτῶν ἐξεταζόμενοι ἐμοὶ ὀργίζονται, οὐχ αὐτοῖς,

[23d]

καὶ λέγουσιν ὡς Σωκράτης τίς ἐστι μιαιώτατος καὶ διαφθείρει τοὺς νέους· καὶ ἐπειδάν τις αὐτοὺς ἐρωτᾷ ὅτι ποιῶν καὶ ὅτι διδάσκων, ἔχουσι μὲν οὐδὲν εἰπεῖν ἀλλ' ἀγνοοῦσιν, ἵνα δὲ μὴ δοκῶσιν ἀπορεῖν, τὰ κατὰ πάντων τῶν φιλοσοφούντων πρόχειρα ταῦτα λέγουσιν, ὅτι «τὰ μετέωρα καὶ τὰ ὑπὸ γῆς» καὶ «θεοὺς μὴ νομίζειν»

καὶ «τὸν ἥττω λόγον κρεῖττω ποιεῖν». τὰ γὰρ ἀληθῆ οἶομαι οὐκ ἂν ἐθέλοιεν λέγειν, ὅτι κατάδηλοι γίνονται προσποιούμενοι μὲν εἰδέναι, εἰδότες δὲ οὐδέν. ἅτε οὖν οἶμαι φιλότιμοι

[23e]

ὄντες καὶ σφοδροὶ καὶ πολλοί, καὶ συντεταμένως καὶ πιθανῶς λέγοντες περὶ ἐμοῦ, ἐμπεπλήκασιν ὑμῶν τὰ ὤτα καὶ πάλαι καὶ σφοδρῶς διαβάλλοντες. ἐκ τούτων καὶ Μέλητος μοι ἐπέθετο καὶ Ἄνυτος καὶ Λύκων, Μέλητος μὲν ὑπὲρ τῶν ποιητῶν ἀχθόμενος, Ἄνυτος δὲ ὑπὲρ τῶν δημιουργῶν καὶ

[24a]

τῶν πολιτικῶν, Λύκων δὲ ὑπὲρ τῶν ῥητόρων· ὥστε, ὅπερ ἀρχόμενος ἐγὼ ἔλεγον, θαυμάζοιμ' ἂν εἰ οἷός τ' εἶην ἐγὼ ὑμῶν ταύτην τὴν διαβολὴν ἐξελέσθαι ἐν οὔτως ὀλίγῳ χρόνῳ οὔτω πολλὴν γεγонуῖαν. ταῦτ' ἔστιν ὑμῖν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τάληθῇ, καὶ ὑμᾶς οὔτε μέγα οὔτε μικρὸν ἀποκρυψάμενος ἐγὼ λέγω οὐδ' ὑποστειλάμενος. καίτοι οἶδα σχεδὸν ὅτι αὐτοῖς τούτοις ἀπεχθάνομαι, ὃ καὶ τεκμήριον ὅτι ἀληθῆ λέγω καὶ ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ διαβολὴ ἡ ἐμὴ καὶ τὰ αἷτια

[24b]

ταῦτά ἐστιν. καὶ ἐάντε νῦν ἐάντε αὖθις ζητήσητε ταῦτα, οὕτως εὐρήσετε. περὶ μὲν οὖν ὧν οἱ πρῶτοί μου κατήγοροι κατηγοροῦν αὕτη ἔστω ἱκανὴ ἀπολογία πρὸς ὑμᾶς· πρὸς δὲ Μέλητον τὸν ἀγαθὸν καὶ φιλόπολιν, ὡς φησι, καὶ τοὺς ὑστέρους μετὰ ταῦτα πειράσομαι ἀπολογήσασθαι. αὖθις γὰρ δὴ, ὥσπερ ἐτέρων τούτων ὄντων κατηγορῶν, λάβωμεν αὖ τὴν τούτων ἀντωμοσίαν. ἔχει δέ πως ὦδε· Σωκράτη φησὶν ἀδικεῖν τούτε νέους διαφθείροντα καὶ θεοὺς οὐς ἡ πόλις

[24c]

νομίζει οὐ νομίζοντα, ἕτερα δὲ δαιμόνια καινά. τὸ μὲν δὴ ἔγκλημα τοιοῦτόν ἐστιν· τούτου δὲ τοῦ ἐγκλήματος ἔν ἑκαστον ἐξετάσωμεν. φησὶ γὰρ δὴ τοὺς νέους ἀδικεῖν με διαφθείροντα. ἐγὼ δέ γε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀδικεῖν φημι Μέλητον, ὅτι σπουδῇ χαριεντίζεται, ῥαδίως εἰς ἀγῶνα καθιστὰς ἀνθρώπους, περὶ πραγμάτων προσποιούμενος σπουδάζειν καὶ κήδεσθαι ὧν οὐδὲν τούτῳ πώποτε ἐμέλησεν· ὡς δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, πειράσομαι καὶ ὑμῖν ἐπιδείξαι. καί μοι δεῦρο, ὦ Μέλητε, εἰπέ· ἄλλο τι ἢ

[24d]

περὶ πλείστου ποιῇ ὅπως ὡς βέλτιστοι οἱ νεώτεροι ἔσονται;

– ἔγωγε.

– ἴθι δὴ νυν εἰπὲ τούτοις, τίς αὐτοὺς βελτίους ποιεῖ; δῆλον γὰρ ὅτι οἶσθα, μέλον γέ σοι. τὸν μὲν γὰρ διαφθείροντα ἐξευρών, ὡς φῆς, ἐμέ, εἰσάγεις τουτοισὶ καὶ κατηγορεῖς· τὸν δὲ δὴ βελτίους ποιοῦντα ἴθι εἰπὲ καὶ μῆνυσον αὐτοῖς τίς ἐστιν. – ὁρᾷς, ὦ Μέλητε, ὅτι σιγᾷς καὶ οὐκ ἔχεις εἰπεῖν; καίτοι οὐκ αἰσχρόν σοι δοκεῖ εἶναι καὶ ἱκανὸν τεκμήριον οὐδὲ ἐγὼ λέγω, ὅτι σοι οὐδὲν μεμέληκεν; ἀλλ’ εἰπέ, ὦγαθέ, τίς αὐτοὺς ἀμείνους ποιεῖ;

– οἱ νόμοι.

[24e]

– ἀλλ’ οὐ τοῦτο ἐρωτῶ, ὦ βέλτιστε, ἀλλὰ τίς ἄνθρωπος, ὅστις πρῶτον καὶ αὐτὸ τοῦτο οἶδε, τοὺς νόμους;

– οὗτοι, ὦ Σώκρατες, οἱ δικασταί.

– πῶς λέγεις, ὦ Μέλητε; οἶδε τοὺς νέους παιδεύειν οἱοί τέ εἰσι καὶ βελτίους ποιοῦσιν;

– μάλιστα.

– πότερον ἅπαντες, ἢ οἱ μὲν αὐτῶν, οἱ δ’ οὐ;

– ἅπαντες.

– εὖ γε νῆ τὴν Ἥραν λέγεις καὶ πολλὴν ἀφθονίαν τῶν ὠφελούν-

των. τί δὲ δῆ; οἱ δὲ ἀκροαταὶ βελτίους ποιοῦσιν

[25a]

- ἢ οὐ;
- καὶ οὐτοί.
- τί δέ, οἱ βουλευταί;
- καὶ οἱ βουλευταί.
- ἀλλ’ ἄρα, ὦ Μέλητε, μὴ οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οἱ ἐκκλησιασταί, διαφθείρουν τοὺς νεωτέρους; ἢ κάκεῖνοι βελτίους ποιοῦσιν ἅπαντες;
- κάκεῖνοι.
- πάντες ἄρα, ὡς ἔοικεν, Ἀθηναῖοι καλοὺς κάγαθοὺς ποιοῦσι πλὴν ἐμοῦ, ἐγὼ δὲ μόνος διαφθείρω. οὕτω λέγεις;
- πάνυ σφόδρα ταῦτα λέγω.
- πολλήν γέ μου κατέγνωκας δυστυχίαν. καί μοι ἀποκρίναι· ἦ καὶ περὶ ἵππους οὕτω σοι δοκεῖ ἔχειν; οἱ μὲν

[25b]

βελτίους ποιοῦντες αὐτοὺς πάντες ἄνθρωποι εἶναι, εἷς δέ τις ὁ διαφθείρων; ἢ τούναντίον τούτου πᾶν εἷς μὲν τις ὁ βελτίους οἶός τ’ ὦν ποιεῖν ἢ πάνυ ὀλίγοι, οἱ ἵππικοί, οἱ δὲ πολλοὶ ἄνπερ συνῶσι καὶ χρῶνται ἵπποις, διαφθείρουν; οὐχ οὕτως ἔχει, ὦ Μέλητε, καὶ περὶ ἵππων καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ζώων; πάντως δῆ-

που, ἐάντε σὺ καὶ Ἄνυτος οὐ φῆτε ἐάντε φῆτε· πολλὴ γὰρ ἂν τις εὐδαιμονία εἴη περὶ τοὺς νέους εἰ εἷς μὲν μόνος αὐτοὺς διαφθείρει, οἱ δ’ ἄλλοι

[25c]

ὠφελοῦσιν. ἀλλὰ γάρ, ὦ Μέλητε, ἱκανῶς ἐπιδείκνυσαι ὅτι οὐδεπώποτε ἐφρόντισας τῶν νέων, καὶ σαφῶς ἀποφαίνεις τὴν σαυτοῦ ἀμέλειαν, ὅτι οὐδέν σοι μεμέληκεν περὶ ὧν ἐμὲ εἰσάγεις.

ἔτι δὲ ἡμῖν εἰπέ, ὦ πρὸς Διὸς Μέλητε, πότερόν ἐστιν οἰκεῖν ἄμεινον ἐν πολιταῖς χρηστοῖς ἢ πονηροῖς; ὦ τάν, ἀποκρίναι· οὐδέν γάρ τοι χαλεπὸν ἐρωτῶ. οὐχ οἱ μὲν πονηροὶ κακόν τι ἐργάζονται τοὺς ἀεὶ ἐγγυτάτῳ αὐτῶν ὄντας, οἱ δ’ ἀγαθοὶ ἀγαθόν τι;

– πάνυ γε.

[25d]

– ἔστιν οὖν ὅστις βούλεται ὑπὸ τῶν συνόντων βλάπτεσθαι μᾶλλον ἢ ὠφελεῖσθαι; ἀποκρίνου, ὦ ἀγαθέ· καὶ γὰρ ὁ νόμος κελεύει ἀποκρίνεσθαι. ἔσθ’ ὅστις βούλεται βλάπτεσθαι;

– οὐ δῆτα.

– φέρε δῆ, πότερον ἐμὲ εἰσάγεις δεῦρο ὡς διαφθείροντα τοὺς νέους καὶ πονηροτέρους ποιοῦντα ἐκόντα ἢ ἄκοντα;

- κόντα ἔγωγε.
- τί δῆτα, ὦ Μέλητε; τοσοῦτον σὺ ἐμοῦ σοφώτερος εἶ τηλικούτου ὄντος τηλικόσδε ὢν, ὥστε σὺ μὲν ἔγνωκας ὅτι οἱ μὲν κακοὶ κακόν τι ἐργάζονται ἀεὶ τοὺς μάλιστα πλησίον

[25e]

ἐαυτῶν, οἱ δὲ ἀγαθοὶ ἀγαθόν, ἐγὼ δὲ δὴ εἰς τοσοῦτον ἀμαθίας ἤκω ὥστε καὶ τοῦτ' ἀγνοῶ, ὅτι ἐάν τινα μοχθηρὸν ποιήσω τῶν συνόντων, κινδυνεύσω κακόν τι λαβεῖν ὑπ' αὐτοῦ, ὥστε τοῦτο (τὸ) τοσοῦτον κακὸν ἐκὼν ποιῶ, ὡς φῆς σύ; ταῦτα ἐγὼ σοὶ οὐ πείθομαι, ὦ Μέλητε, οἶμαι δὲ οὐδὲ ἄλλον ἀνθρώπων οὐδένα· ἀλλ' ἢ οὐ διαφθείρω, ἢ εἰ διαφθείρω,

[26a]

ἄκων, ὥστε σύ γε κατ' ἀμφοτέρω πεύδῃ. εἰ δὲ ἄκων διαφθείρω, τῶν τοιούτων [καὶ ἀκουσίων] ἀμαρτημάτων οὐ δεῦρο νόμος εἰσάγειν ἐστίν, ἀλλὰ ἰδίᾳ λαβόντα διδάσκειν καὶ νοουθετεῖν· δῆλον γὰρ ὅτι ἐὰν μάθω, παύσομαι ὃ γε ἄκων ποιῶ. σὺ δὲ συγγενέσθαι μὲν μοι καὶ διδάξαι ἔφυγες καὶ οὐκ ἠθέλησας, δεῦρο δὲ εἰσάγεις, οἱ νόμος ἐστίν εἰσάγειν τοὺς κολάσεως δεομένους ἀλλ' οὐ μαθήσεως. ἀλλὰ γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθη-

ναῖοι, τοῦτο μὲν ἤδη δῆλον

[26b]

οὐγὼ ἔλεγον, ὅτι Μελήτῳ τούτων οὔτε μέγα οὔτε μικρὸν πώποτε ἐμέλησεν. ὅμως δὲ δὴ λέγε ἡμῖν, πῶς με φῆς διαφθείρειν, ὦ Μέλητε, τοὺς νεωτέρους; ἢ δῆλον δὴ ὅτι κατὰ τὴν γραφὴν ἣν ἐγράψω θεοὺς διδάσκοντα μὴ νομίζειν οὐς ἡ πόλις νομίζει, ἕτερα δὲ δαιμόνια καινά; οὐ ταῦτα λέγεις ὅτι διδάσκων διαφθείρω;

- πάνυ μὲν οὖν σφόδρα ταῦτα λέγω.
- πρὸς αὐτῶν τοίνυν, ὦ Μέλητε, τούτων τῶν θεῶν ὧν νῦν ὁ λόγος ἐστίν, εἰπὲ ἔτι σαφέστερον καὶ ἐμοὶ καὶ τοῖς ἀνδράσιν

[26c]

τουτοισί. ἐγὼ γὰρ οὐ δύναμαι μαθεῖν πότερον λέγεις διδάσκειν με νομίζειν εἶναί τινας θεοὺς –καὶ αὐτὸς ἄρα νομίζω εἶναι θεοὺς καὶ οὐκ εἰμὶ τὸ παράπαν ἄθεος οὐδὲ ταύτη ἀδικῶ– οὐ μέντοι οὔσπερ γε ἡ πόλις ἀλλὰ ἑτέρους, καὶ τοῦτ' ἔστιν ὃ μοι ἐγκαλεῖς, ὅτι ἑτέρους, ἢ παντάπασί με φῆς οὔτε αὐτὸν νομίζειν θεοὺς τοὺς τε ἄλλους ταῦτα διδάσκειν.

- ταῦτα λέγω, ὡς τὸ παράπαν οὐ νομίζεις θεοὺς.

[26d]

ὦ θαυμάσιε Μέλητε, ἵνα τί ταῦτα λέγεις; οὐδὲ ἥλιον οὐδὲ σελήνην ἄρα νομίζω θεοὺς εἶναι, ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι;

- μὰ Δί', ὦ ἄνδρες δικασταί, ἐπεὶ τὸν μὲν ἥλιον λίθον φησὶν εἶναι, τὴν δὲ σελήνην γῆν.
- Ἀναξαγόρου οἷε κατηγορεῖν, ὦ φίλε Μέλητε; καὶ οὕτω καταφρονεῖς τῶνδε καὶ οἷε αὐτοὺς ἀπείρους γραμμάτων εἶναι ὥστε οὐκ εἰδέναι ὅτι τὰ Ἀναξαγόρου βιβλία τοῦ Κλαζομενίου γέμει τούτων τῶν λόγων; καὶ δὴ καὶ οἱ νέοι ταῦτα παρ' ἐμοῦ μανθάνουσιν, ἃ ἔξεστιν ἐνίστε εἰ πάνυ πολλοῦ δραχμῆς

[26e]

- ἐκ τῆς ὀρχήστρας πριαμένοις Σωκράτους καταγελᾶν, ἐὰν προσποιῆται ἑαυτοῦ εἶναι, ἄλλως τε καὶ οὕτως ἄτοπα ὄντα; ἀλλ', ὦ πρὸς Διός, οὕτωςί σοι δοκῶ; οὐδένα νομίζω θεὸν εἶναι;
- οὐ μέντοι μὰ Δία οὐδ' ὀπωστιοῦν.
- ἄπιστός γ' εἶ, ὦ Μέλητε, καὶ ταῦτα μέντοι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖς, σαυτῷ. ἐμοὶ γὰρ δοκεῖ οὕτοσί, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πάνυ εἶναι ὑβριστῆς καὶ ἀκόλαστος, καὶ ἀτεχνῶς τὴν γραφὴν ταύτην ὑβρεῖ τινὶ καὶ ἀκολασίᾳ καὶ νεότητι γράφασθαι.

[27a]

- ἔοικεν γὰρ ὥσπερ αἴνιγμα συντιθέντι διαπειρωμένῳ «ἄρα γνώσεται Σωκράτης ὁ σοφὸς δὴ ἐμοῦ χαριεντιζομένου καὶ ἐναντί' ἐμαυτῷ λέγοντος, ἢ ἐξαπατήσω αὐτὸν καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἀκούοντας;» οὗτος γὰρ ἐμοὶ φαίνεται τὰ ἐναντία λέγειν αὐτὸς ἑαυτῷ ἐν τῇ γραφῇ ὥσπερ ἂν εἰ εἴποι· «ἀδικεῖ Σωκράτης θεοὺς οὐ νομίζων, ἀλλὰ θεοὺς νομίζων». καίτοι τοῦτό ἐστι παίζοντος.
- συνεπισκέψασθε δὴ, ὦ ἄνδρες, ἢ μοι φαίνεται ταῦτα λέγειν· σὺ δὲ ἡμῖν ἀπόκριναι, ὦ Μέλητε. ὑμεῖς δέ, ὅπερ

[27b]

- κατ' ἀρχὰς ὑμᾶς παρητησάμην, μέμνησθέ μοι μὴ θορυβεῖν ἐὰν ἐν τῷ εἰώθῳ τρόπῳ τοὺς λόγους ποιῶμαι.
- ἔστιν ὅστις ἀνθρώπων, ὦ Μέλητε, ἀνθρώπεια μὲν νομίζει πράγματ' εἶναι, ἀνθρώπους δὲ οὐ νομίζει; ἀποκρινέσθω, ὦ ἄνδρες, καὶ μὴ ἄλλα καὶ ἄλλα θορυβεῖτω· ἔσθ' ὅστις ἵππους μὲν οὐ νομίζει, ἵππικὰ δὲ πράγματα; ἢ αὐλητὰς μὲν οὐ νομίζει εἶναι, αὐλητικὰ δὲ πράγματα; οὐκ ἔστιν, ὦ ἄριστε ἀνδρῶν· εἰ μὴ σὺ βούλει ἀποκρίνεσθαι, ἐγὼ

σοὶ λέγω καὶ τοῖς ἄλλοις τουτοισί.
ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τούτῳ γε ἀπόκριναι·

[27c]

- ἔσθ' ὅστις δαιμόνια μὲν νομίζει πράγματ' εἶναι, δαίμονας δὲ οὐ νομίζει;
- οὐκ ἔστιν.
- ὡς ὦνησας ὅτι μόγις ἀπεκρίνω ὑπὸ τουτωνὶ ἀναγκαζόμενος. οὐκοῦν δαιμόνια μὲν φῆς με καὶ νομίζειν καὶ διδάσκειν, εἴτ' οὖν καινὰ εἴτε παλαιά, ἀλλ' οὖν δαιμόνιά γε νομίζω κατὰ τὸν σὸν λόγον, καὶ ταῦτα καὶ διωμόσω ἐν τῇ ἀντιγραφῇ. εἰ δὲ δαιμόνια νομίζω, καὶ δαίμονας δήπου πολλὴ ἀνάγκη νομίζειν μέ ἐστιν· οὐχ οὕτως ἔχει; ἔχει δὴ· τίθημι γάρ σε ὁμολογοῦντα, ἐπειδὴ οὐκ ἀποκρίνη. τοὺς δὲ

[27d]

- δαίμονας οὐχὶ ἦτοι θεοὺς γε ἡγοῦμεθα ἢ θεῶν παῖδας; φῆς ἢ οὐ;
- πάνυ γε.
- οὐκοῦν εἴπερ δαίμονας ἡγοῦμαι, ὡς σὺ φῆς, εἰ μὲν θεοὶ τινὲς εἰσιν οἱ δαίμονες, τοῦτ' ἂν εἴη ὃ ἐγὼ φημί σε αἰνίττεσθαι καὶ χαριεντίζεσθαι, θεοὺς οὐχ ἡγούμενον φάναι με θεοὺς αὐτὸν ἡγεῖσθαι πάλιν, ἐπειδήπερ γε δαίμονας ἡγοῦμαι· εἰ δ' αὖ οἱ δαίμονες θεῶν παῖδές

εἰσιν νόθοι τινὲς ἢ ἐκ νυμφῶν ἢ ἐκ τινων ἄλλων ὧν δὴ καὶ λέγονται, τίς ἂν ἀνθρώπων θεῶν μὲν παῖδας ἡγοῖτο εἶναι, θεοὺς δὲ μή; ὁμοίως γὰρ

[27e]

ἂν ἄτοπον εἴη ὥσπερ ἂν εἴ τις ἵππων μὲν παῖδας ἡγοῖτο ἢ καὶ ὄνων, τοὺς ἡμιόνους, ἵππους δὲ καὶ ὄνους μὴ ἡγοῖτο εἶναι. ἀλλ', ὦ Μέλητε, οὐκ ἔστιν ὅπως σὺ ταῦτα οὐχὶ ἀποπειρώμενος ἡμῶν ἐγράψω τὴν γραφὴν ταύτην ἢ ἀπορῶν ὅτι ἐγκαλοῖς ἐμοὶ ἀληθὲς ἀδίκημα· ὅπως δὲ σύ τινα πείθοις ἂν καὶ σμικρὸν νοῦν ἔχοντα ἀνθρώπων, ὡς οὐ τοῦ αὐτοῦ ἔστιν καὶ δαιμόνια καὶ θεῖα ἡγεῖσθαι, καὶ αὐτοῦ αὐτοῦ μήτε

[28a]

δαίμονας μήτε θεοὺς μήτε ἥρωας, οὐδεμία μηχανή ἐστιν. ἀλλὰ γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὡς μὲν ἐγὼ οὐκ ἀδικῶ κατὰ τὴν Μελήτου γραφὴν, οὐ πολλῆς μοι δοκεῖ εἶναι ἀπολογίας, ἀλλὰ ἱκανὰ καὶ ταῦτα· ὃ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἔλεγον, ὅτι πολλή μοι ἀπέχθεια γέγονεν καὶ πρὸς πολλοὺς, εὖ ἴστε ὅτι ἀληθὲς ἐστιν. καὶ τοῦτ' ἔστιν ὃ ἐμὲ αἰρεῖ, ἐάνπερ αἰρῇ, οὐ Μέλητος οὐδὲ Ἄνυτος ἀλλ' ἢ τῶν πολλῶν διαβολή

τε καὶ φθόνος. ἃ δὴ πολλοὺς καὶ ἄλλους καὶ ἀγαθοὺς

[28b]

ἄνδρας ἤρηκεν, οἶμαι δὲ καὶ αἰρήσει· οὐδὲν δὲ δεινὸν μὴ ἐν ἐμοὶ στῇ.

– ἴσως ἂν οὖν εἴποι τις· «εἴτ' οὐκ αἰσχύνῃ, ὦ Σώκρατες, τοιοῦτον ἐπιτήδευμα ἐπιτηδεύσας ἐξ οὗ κινδυνεύεις νυνὶ ἀποθανεῖν;» ἐγὼ δὲ τούτῳ ἂν δίκαιον λόγον ἀντεῖποιμι, ὅτι 'οὐ καλῶς λέγεις, ὦ ἄνθρωπε, εἰ οἷε δεῖν κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι τοῦ ζῆν ἢ τεθνάναι ἄνδρα ὅτου τι καὶ σμικρὸν ὄφελός ἐστιν, ἀλλ' οὐκ ἐκείνο μόνον σκοπεῖν ὅταν πράττῃ, πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράττει, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ. φαῦλοι

[28c]

γὰρ ἂν τῷ γε σῶ λόγῳ εἶεν τῶν ἡμιθέων ὅσοι ἐν Τροίᾳ τετελευτήκασιν οἱ τε ἄλλοι καὶ ὁ τῆς Θέτιδος υἱός, ὃς τοσοῦτον τοῦ κινδύνου κατεφρόνησεν παρὰ τὸ αἰσχρόν τι ὑπομεῖναι ὥστε, ἐπειδὴ εἶπεν ἡ μήτηρ αὐτῷ προθυμουμένῳ Ἑκτορα ἀποκτείνειν, θεὸς οὐσα, οὕτωςί πως, ὡς ἐγὼ οἶμαι· «ὦ παῖ, εἰ τιμωρήσεις Πατρόκλῳ τῷ ἐταίρῳ τὸν φόνον καὶ Ἑκτορα ἀποκτενεῖς, αὐτὸς ἀποθανῇ –αὐτίκα γάρ τοι», φησί, «μεθ'

Ἑκτορα πότμος ἐτοῖμος»– ὁ δὲ τοῦτο ἀκούσας τοῦ μὲν θανάτου καὶ τοῦ κινδύνου ὠλιγώρησε, πολὺ δὲ μάλλον

[28d]

δείσας τὸ ζῆν κακὸς ὢν καὶ τοῖς φίλοις μὴ τιμωρεῖν, «αὐτίκα», φησί, «τεθναίην, δίκην ἐπιθεὶς τῷ ἀδικοῦντι, ἵνα μὴ ἐνθάδε μένω καταγέλαστος παρὰ νηυσὶ κορωνίσιν ἄχθος ἀρούρης». μὴ αὐτὸν οἷε φροντίσαι θανάτου καὶ κινδύνου;

οὕτω γὰρ ἔχει, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῇ ἀληθείᾳ· οὐ ἂν τις ἑαυτὸν τάξη ἡγησάμενος βέλτιστον εἶναι ἢ ὑπ' ἄρχοντος ταχθῇ, ἐνταῦθα δεῖ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μένοντα κινδυνεύειν, μηδὲν ὑπολογιζόμενον μήτε θάνατον μήτε ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ αἰσχροῦ. ἐγὼ οὖν δεινὰ ἂν εἶην εἰργασμένος, ὦ ἄνδρες

[28e]

Ἀθηναῖοι, εἰ ὅτε μὲν με οἱ ἄρχοντες ἔταπτον, οὐς ὑμεῖς εἵλεσθε ἄρχειν μου, καὶ ἐν Ποτειδαίᾳ καὶ ἐν Ἀμφιπόλει καὶ ἐπὶ Δηλίῳ, τότε μὲν οὐ ἐκείνοι ἔταπτον ἔμενον ὥσπερ καὶ ἄλλος τις καὶ ἐκινδύνευον ἀποθανεῖν, τοῦ δὲ θεοῦ τάττοντος, ὡς ἐγὼ ᾤκηθην τε καὶ ὑπέλαβον, φιλοσοφούντά με δεῖν ζῆν καὶ ἐξετάζοντα

έμαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους, ἐνταῦθα
δὲ φοβηθεῖς ἢ θάνατον

[29a]

ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν πράγμα λίποίμι τὴν τά-
ξιν. δεινὸν τὰν εἴη, καὶ ὡς ἀληθῶς
τότ' ἂν με δικαίως εἰσάγοι τις εἰς δι-
καστήριον, ὅτι οὐ νομίζω θεοὺς εἶναι
ἀπειθῶν τῇ μαντείᾳ καὶ δεδιῶς θά-
νατον καὶ οἰόμενος σοφὸς εἶναι οὐκ
ῶν. τὸ γάρ τοι θάνατον δεδιέναι, ὦ
ἄνδρες, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ δοκεῖν
σοφὸν εἶναι μὴ ὄντα· δοκεῖν γὰρ
εἰδέναι ἐστὶν ἃ οὐκ οἶδεν. οἶδε μὲν
γὰρ οὐδεὶς τὸν θάνατον οὐδ' εἰ τυγ-
χάνει τῷ ἀνθρώπῳ πάντων μέγιστον
ὄν τῶν ἀγαθῶν, δεδίασι δ' ὡς εὖ
εἰδότες

[29b]

ὅτι μέγιστον τῶν κακῶν ἐστὶ.
καίτοι πῶς οὐκ ἀμαθία ἐστὶν αὕτη ἢ
ἐπονείδιστος, ἢ τοῦ οἶεσθαι εἰδέναι
ἃ οὐκ οἶδεν; ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες,
τούτῳ καὶ ἐνταῦθα ἴσως διαφέρω
τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰ δὴ τῷ
σοφώτερός του φαίην εἶναι, τούτῳ
ἂν, ὅτι οὐκ εἰδῶς ἱκανῶς περὶ τῶν
ἐν Ἄιδου οὕτω καὶ οἶομαι οὐκ εἰδέ-
ναι· τὸ δὲ ἀδικεῖν καὶ ἀπειθεῖν τῷ
βελτίονι καὶ θεῷ καὶ ἀνθρώπῳ, ὅτι
κακὸν καὶ αἰσχρὸν ἐστὶν οἶδα. πρὸ
οὖν τῶν κακῶν ὧν οἶδα ὅτι κακά

ἐστὶν, ἃ μὴ οἶδα εἰ καὶ ἀγαθὰ ὄντα
τυγχάνει οὐδέποτε φοβήσομαι οὐδὲ
φεύξομαι· ὥστε οὐδ' εἴ

[29c]

με νῦν ὑμεῖς ἀφίετε Ἀνύτῳ ἀπιστή-
σαντες, ὃς ἔφη ἢ τὴν ἀρχὴν οὐ δεῖν
ἐμὲ δεῦρο εἰσελθεῖν ἢ, ἐπειδὴ
εἰσῆλθον, οὐκ οἶόν τ' εἶναι τὸ μὴ
ἀποκτεῖναί με, λέγων πρὸς ὑμᾶς ὡς
εἰ διαφευξοίμην ἤδη [ἂν] ὑμῶν οἱ
ὑεῖς ἐπιτηδεύοντες ἃ Σωκράτης δι-
δάσκει πάντες παντάπασι διαφθα-
ρήσονται, –εἴ μοι πρὸς ταῦτα εἴποιτε·
«ὦ Σώκρατες, νῦν μὲν Ἀνύτῳ οὐ πει-
σόμεθα ἀλλ' ἀφίεμέν σε, ἐπὶ τούτῳ
μέντοι, ἐφ' ᾧ τε μηκέτι ἐν ταύτῃ τῇ
ζητήσῃ διατρίβειν μηδὲ φιλοσο-
φεῖν· ἐὰν δὲ

[29d]

ἀλῶς ἔτι τοῦτο πράττων, ἀποθανῇ»
εἰ οὖν με, ὅπερ εἶπον, ἐπὶ τούτοις
ἀφίοιτε, εἴποιμ' ἂν ὑμῖν ὅτι «ἐγὼ
ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀσπάζομαι
μὲν καὶ φιλῶ, πείσομαι δὲ μᾶλλον
τῷ θεῷ ἢ ὑμῖν, καὶ ἕωσπερ ἂν
ἐμπνέω καὶ οἶός τε ὦ, οὐ μὴ παύσω-
μαι φιλοσοφῶν καὶ ὑμῖν παρακε-
λευόμενός τε καὶ ἐνδεικνύμενος ὅτῳ
ἂν ἀεὶ ἐντυχάνω ὑμῶν, λέγων
οἰάπερ εἴωθα, ὅτι «ὦ ἄριστε
ἀνδρῶν, Ἀθηναῖος ὢν, πόλεως τῆς

μεγίστης καὶ εὐδοκιμωτάτης εἰς σοφίαν καὶ ἰσχύν, χρημάτων μὲν οὐκ αἰσχύνη ἐπιμελούμενος ὅπως σοι ἔσται ὡς πλείστα,

[29e]

καὶ δόξης καὶ τιμῆς, φρονήσεως δὲ καὶ ἀληθείας καὶ τῆς ψυχῆς ὅπως ὡς βελτίστη ἔσται οὐκ ἐπιμελῇ οὐδὲ φροντίζεις;» καὶ ἐάν τις ὑμῶν ἀμφισβητήσῃ καὶ φῇ ἐπιμελεῖσθαι, οὐκ εὐθὺς ἀφήσω αὐτὸν οὐδ' ἄπειμι, ἀλλ' ἐρήσομαι αὐτὸν καὶ ἐξετάσω καὶ ἐλέγξω, καὶ ἐάν μοι μὴ δοκῇ κεκτῆσθαι ἀρετήν,

[30a]

φάναι δέ, ὄνειδιῶ ὅτι τὰ πλείστου ἄξια περὶ ἐλαχίστου ποιεῖται, τὰ δὲ φαυλότερα περὶ πλείονος. ταῦτα καὶ νεωτέρω καὶ πρεσβυτέρω ὅτῳ ἂν ἐντυγχάνω ποιήσω, καὶ ξένω καὶ ἀστῶ, μᾶλλον δὲ τοῖς ἀστοῖς, ὅσω μου ἐγγυτέρω ἐστὲ γένει. ταῦτα γὰρ κελεύει ὁ θεός, εὐ ἴστε, καὶ ἐγὼ οἶμαι οὐδέν πω ὑμῖν μείζον ἀγαθὸν γενέσθαι ἐν τῇ πόλει ἢ τὴν ἐμὴν τῷ θεῷ ὑπηρεσίαν. οὐδὲν γὰρ ἄλλο πράττων ἐγὼ περιέρχομαι ἢ πείθων ὑμῶν καὶ νεωτέρους καὶ πρεσβυτέρους μήτε σωμάτων

[30b]

ἐπιμελεῖσθαι μήτε χρημάτων πρότερον μηδὲ οὕτω σφόδρα ὡς τῆς ψυχῆς ὅπως ὡς ἀρίστη ἔσται, λέγων ὅτι 'οὐκ ἐκ χρημάτων ἀρετὴ γίγνεται, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς χρήματα καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις ἅπαντα καὶ ἰδία καὶ δημοσία'. εἰ μὲν οὖν ταῦτα λέγων διαφθείρω τοὺς νέους, ταῦτ' ἂν εἴη βλαβερά· εἰ δέ τις μέ φησιν ἄλλα λέγειν ἢ ταῦτα, οὐδὲν λέγει. πρὸς ταῦτα», φαίην ἂν, «ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἢ πείθεσθε Ἀνύτῳ ἢ μή, καὶ ἢ ἀφίετέ με ἢ μή, ὡς ἐμοῦ οὐκ

[30c]

ἂν ποιήσαντος ἄλλα, οὐδ' εἰ μέλλω πολλάκις τεθνάναι». μὴ θορυβεῖτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ἐμμείνατέ μοι οἷς ἐδεήθην ὑμῶν, μὴ θορυβεῖν ἐφ' οἷς ἂν λέγω ἀλλ' ἀκούειν· καὶ γάρ, ὡς ἐγὼ οἶμαι, ὀνήσεσθε ἀκούοντες. μέλλω γὰρ οὖν ἅττα ὑμῖν ἐρεῖν καὶ ἄλλα ἐφ' οἷς ἴσως βοήσεσθε· ἀλλὰ μηδαμῶς ποιεῖτε τοῦτο. εὐ γὰρ ἴστε, ἐάν με ἀποκτείνητε τοιοῦτον ὄντα οἶον ἐγὼ λέγω, οὐκ ἐμὲ μείζω βλάψετε ἢ ὑμᾶς αὐτούς· ἐμὲ μὲν γὰρ οὐδὲν ἂν βλάψειεν οὔτε Μέλητος οὔτε Ἄνυτος – οὐδὲ γὰρ ἂν δύναίτο – οὐ γὰρ οἶμαι θεμιτὸν

[30d]

εἶναι ἀμείνωνι ἀνδρὶ ὑπὸ χείρονος βλάπτεσθαι. ἀποκτείνειε μεντὰν ἴσως ἢ ἐξελάσειεν ἢ ἀτιμώσειεν· ἀλλὰ ταῦτα οὗτος μὲν ἴσως οἶεται καὶ ἄλλος τίς που μεγάλα κακά, ἐγὼ δ' οὐκ οἶομαι, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ποιεῖν ἢ οὐτοσὶ νῦν ποιεῖ, ἄνδρα ἀδίκως ἐπιχειρεῖν ἀποκτείνεσθαι. νῦν οὖν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πολλοῦ δέω ἐγὼ ὑπὲρ ἑμαυτοῦ ἀπολογεῖσθαι, ὥς τις ἂν οἶοιτο, ἀλλὰ ὑπὲρ ὑμῶν, μή τι ἐξαμάρτητε περὶ τὴν τοῦ

[30e]

θεοῦ δόσιν ὑμῖν ἐμοῦ καταψηφισάμενοι. ἐὰν γάρ με ἀποκτείνητε, οὐ ραδίως ἄλλον τοιοῦτον εὐρήσετε, ἀτεχνῶς –εἰ καὶ γελοιότερον εἰπεῖν– προσκείμενον τῇ πόλει ὑπὸ τοῦ θεοῦ ὥσπερ ἵππῳ μεγάλῳ μὲν καὶ γενναίῳ, ὑπὸ μεγέθους δὲ νωθεστέρῳ καὶ δεομένῳ ἐγείρεσθαι ὑπὸ μύω- πός τινος, οἷον δὴ μοι δοκεῖ ὁ θεὸς ἐμὲ τῇ πόλει προστεθηκέναι τοιοῦ- τόν τινα, ὃς ὑμᾶς ἐγείρων καὶ πείθων καὶ ὀνειδίζων ἕνα ἕκαστον

[31a]

οὐδὲν παύομαι τὴν ἡμέραν ὅλην πανταχοῦ προσκαθίζων. τοιοῦτος οὖν ἄλλος οὐ ραδίως ὑμῖν γενήσεται, ὦ ἄνδρες, ἀλλ' ἐὰν ἐμοὶ πείθη-

σθε, φείσεσθέ μου· ὑμεῖς δ' ἴσως τάχ' ἂν ἀχθόμενοι, ὥσπερ οἱ νυστάζοντες ἐγειρόμενοι, κρούσαντες ἂν με, πειθόμενοι Ἀνύτῳ, ραδίως ἂν ἀποκτείναιτε, εἴτα τὸν λοιπὸν βίον καθεύδοντες διατελοῖτε ἂν, εἰ μή τινα ἄλλον ὁ θεὸς ὑμῖν ἐπιπέμψειεν κηδόμενος ὑμῶν. ὅτι δ' ἐγὼ τυγχάνω ὢν τοιοῦτος οἷος ὑπὸ τοῦ θεοῦ τῇ πόλει δεδόσθαι, ἐνθένδε

[31b]

ἂν κατανοήσαιτε· οὐ γὰρ ἀνθρωπίνῳ ἔοικε τὸ ἐμὲ τῶν μὲν ἑμαυτοῦ πάντων ἡμεληκέναι καὶ ἀνέχεσθαι τῶν οἰκείων ἀμελουμένων τοσαῦτα ἤδη ἔτη, τὸ δὲ ὑμέτερον πράττειν αἰεὶ, ἰδίᾳ ἐκάστῳ προσιόντα ὥσπερ πατέρα ἢ ἀδελφὸν πρεσβύτερον πείθοντα ἐπιμελεῖσθαι ἀρετῆς. καὶ εἰ μὲν τι ἀπὸ τούτων ἀπέλαυον καὶ μισθὸν λαμβάνων ταῦτα παρεκελευόμην, εἶχον ἂν τινα λόγον· νῦν δὲ ὁρᾶτε δὴ καὶ αὐτοὶ ὅτι οἱ κατήγοροι τᾶλλα πάντα ἀναισχύντως οὕτω κατηγοροῦντες τοῦτό γε οὐκ οἶοί τε ἐγένοντο ἀπαναισχυντῆσαι

[31c]

παρασχόμενοι μάρτυρα, ὥς ἐγὼ ποτέ τινα ἢ ἐπραξάμην μισθὸν ἢ ἥτησα. ἱκανὸν γάρ, οἶμαι, ἐγὼ παρέχομαι τὸν μάρτυρα ὥς ἀληθῆ λέγω, τὴν πενίαν.

ἴσως ἂν οὖν δόξειεν ἄτοπον εἶναι, ὅτι δὴ ἐγὼ ἰδίᾳ μὲν ταῦτα συμβουλεύω περιιῶν καὶ πολυπραγμονῶ, δημοσίᾳ δὲ οὐ τολμῶ ἀναβαίνων εἰς τὸ πλῆθος τὸ ὑμέτερον συμβουλεύειν τῇ πόλει. τούτου δὲ αἰτίον ἐστίν ὃ ὑμεῖς ἐμοῦ πολλάκις ἀκηκόατε πολλαχοῦ λέγοντος, ὅτι μοι θεῖόν τι καὶ

[31d]

δαιμόνιον γίγνεται [φωνή], ὃ δὴ καὶ ἐν τῇ γραφῇ ἐπικωμωδῶν Μέλητος ἐγράψατο. ἐμοὶ δὲ τοῦτ' ἔστιν ἐκ παιδὸς ἀρξάμενον, φωνή τις γιγνομένη, ἣ ὅταν γένηται, αἰεὶ ἀποτρέπει με τοῦτο ὃ ἂν μέλλω πράττειν, προτρέπει δὲ οὐποτε. τοῦτ' ἔστιν ὃ μοι ἐναντιοῦται τὰ πολιτικὰ πράττειν, καὶ παγκάλως γέ μοι δοκεῖ ἐναντιοῦσθαι· εὖ γὰρ ἴστε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ ἐγὼ πάλαι ἐπεχείρησα πράττειν τὰ πολιτικὰ πράγματα, πάλαι ἂν ἀπολώλῃ καὶ οὔτ' ἂν ὑμᾶς ὠφελήκη

[31e]

οὐδὲν οὔτ' ἂν ἐμαυτόν. καί μοι μὴ ἄχθεσθε λέγοντι τάληθῆ· οὐ γὰρ ἔστιν ὅστις ἀνθρώπων σωθήσεται οὔτε ὑμῖν οὔτε ἄλλῳ πλῆθει οὐδενὶ γνησίως ἐναντιούμενος καὶ διακωλύων πολλὰ ἄδικα καὶ παράνομα ἐν τῇ πόλει γίνεσθαι, ἀλλ'

[32a]

ἀναγκαῖόν ἐστι τὸν τῷ ὄντι μαχομένον ὑπὲρ τοῦ δικαίου, καὶ εἰ μέλλει ὀλίγον χρόνον σωθήσεσθαι, ἰδιωτεύειν ἀλλὰ μὴ δημοσιεύειν.

μεγάλα δ' ἔγωγε ὑμῖν τεκμήρια παρέξομαι τούτων, οὐ λόγους ἀλλ' ὃ ὑμεῖς τιμᾶτε, ἔργα. ἀκούσατε δὴ μοι τὰ συμβεβηκότα, ἵνα εἰδῆτε ὅτι οὐδ' ἂν ἐνὶ ὑπείκῃθιμι παρὰ τὸ δίκαιον δείσας θάνατον, μὴ ὑπείκων δὲ ἀλλὰ κἂν ἀπολοίμην. ἐρῶ δὲ ὑμῖν φορτικὰ μὲν καὶ δικανικά, ἀληθῆ δέ. ἐγὼ γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἄλλην μὲν ἀρχὴν οὐδεμίαν

[32b]

πώποτε ἤρξα ἐν τῇ πόλει, ἐβούλευσα δέ· καὶ ἔτυχεν ἡμῶν ἡ φυλὴ Ἀντιοχίς πρυτανεύουσα ὅτε ὑμεῖς τοὺς δέκα στρατηγοὺς τοὺς οὐκ ἀνελομένους τοὺς ἐκ τῆς ναυμαχίας ἐβουλεύσασθε ἀθρόους κρίνειν, παρὰ νόμῳ, ὥς ἐν τῷ ὑστέρω χρόνῳ πᾶσιν ὑμῖν ἔδοξεν. τότε ἐγὼ μόνος τῶν πρυτάνεων ἠναντιώθην ὑμῖν μηδὲν ποιεῖν παρὰ τοὺς νόμους καὶ ἐναντία ἐψηφισάμην· καὶ ἐτοίμων ὄντων ἐνδεικνύναι με καὶ ἀπάγειν τῶν ῥητόρων, καὶ ὑμῶν κελευόντων καὶ βοώντων, μετὰ τοῦ

[32c]

νόμου καὶ τοῦ δικαίου ὥμην μᾶλλον με δεῖν διακινδυνεύειν ἢ μεθ' ὑμῶν γενέσθαι μὴ δίκαια βουλευομένων, φοβηθέντα δεσμὸν ἢ θάνατον. καὶ ταῦτα μὲν ἦν ἔτι δημοκρατουμένης τῆς πόλεως· ἐπειδὴ δὲ ὀλιγαρχία ἐγένετο, οἱ τριάκοντα αὐτὸν μεταπεμψάμενοί με πέμπτον αὐτὸν εἰς τὴν θόλον προσέταξαν ἀγαγεῖν ἐκ Σαλαμίνοσ Λέοντα τὸν Σαλαμίνιον ἵνα ἀποθάνῃ, οἷα δὲ καὶ ἄλλοις ἐκεῖνοι πολλοῖς πολλὰ προσέταττον, βουλόμενοι ὥς πλείστους ἀναπληῆσαι αἰτίων. τότε μέντοι ἐγὼ

[32d]

οὐ λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ αὐτὸν ἐνεδειξάμην ὅτι ἐμοὶ θανάτου μὲν μέλει, εἰ μὴ ἀγροικότερον ἦν εἰπεῖν, οὐδ' ὀτιοῦν, τοῦ δὲ μηδὲν ἄδικον μηδ' ἀνόσιον ἐργάζεσθαι, τούτου δὲ τὸ πᾶν μέλει. ἐμὲ γὰρ ἐκείνη ἡ ἀρχὴ οὐκ ἐξέπληξεν, οὕτως ἰσχυρὰ οὖσα, ὥστε ἄδικόν τι ἐργάσασθαι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκ τῆς θόλου ἐξήλθομεν, οἱ μὲν τέτταρες ὥχοντο εἰς Σαλαμίνα καὶ ἤγαγον Λέοντα, ἐγὼ δὲ ὥχόμην ἀπιὼν οἴκαδε. καὶ ἴσως ἂν διὰ ταῦτα ἀπέθανον, εἰ μὴ ἡ ἀρχὴ διὰ ταχέων κατελύθη. καὶ

[32e]

τούτων ὑμῖν ἔσονται πολλοὶ μάρτυρες. ἄρ' οὖν ἂν με οἴεσθε τοσάδε ἔτη διαγενέσθαι εἰ ἔπραττον τὰ δημόσια, καὶ πράττων ἀξίως ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἐβοήθουν τοῖς δικαίοις καὶ ὥσπερ χρὴ τοῦτο περὶ πλείστου ἐποιούμην; πολλοῦ γε δεῖ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι· οὐδὲ γὰρ ἂν ἄλλος

[33a]

ἀνθρώπων οὐδεὶς. ἀλλ' ἐγὼ διὰ παντὸς τοῦ βίου δημοσίᾳ τε εἴ ποῦ τι ἔπραξα τοιοῦτος φανοῦμαι, καὶ ἰδίᾳ ὁ αὐτὸς οὗτος, οὐδενὶ πώποτε συγχωρήσας οὐδὲν παρὰ τὸ δίκαιον οὔτε ἄλλῳ οὔτε τούτων οὐδενὶ οὐς δὴ διαβάλλοντες ἐμέ φασιν ἐμοὺς μαθητὰς εἶναι. ἐγὼ δὲ διδάσκαλος μὲν οὐδενὸς πώποτ' ἐγενόμην· εἰ δέ τις μου λέγοντος καὶ τὰ ἐμαυτοῦ πράττοντος ἐπιθυμοῖ ἀκούειν, εἴτε νεώτερος εἴτε πρεσβύτερος, οὐδενὶ πώποτε ἐφθόνησα, οὐδὲ χρήματα μὲν λαμβάνων διαλέγομαι

[33b]

μὴ λαμβάνων δὲ οὐ, ἀλλ' ὁμοίως καὶ πλουσίῳ καὶ πένητι παρέχω ἐμαυτὸν ἐρωτᾶν, καὶ ἐάν τις βούληται ἀποκρινόμενος ἀκούειν ὧν ἂν λέγω. καὶ τούτων ἐγὼ εἴτε τις χρηστὸς γίγνεται

εἴτε μή, οὐκ ἂν δικαίως τὴν αἰτίαν ὑπέχοιμι, ὧν μήτε ὑπεσχόμεν μηδενὶ μηδὲν πώποτε μάθημα μήτε ἐδί-
δαξα· εἰ δέ τις φησι παρ' ἐμοῦ πώ-
ποτέ τι μαθεῖν ἢ ἀκοῦσαι ἰδίᾳ ὅτι μὴ
καὶ οἱ ἄλλοι πάντες, εὖ ἴστε ὅτι οὐκ
ἀληθῆ λέγει.

ἀλλὰ διὰ τί δὴ ποτε μετ' ἐμοῦ χαί-
ρουσί τινες πολὺν

[33c]

χρόνον διατρίβοντες; ἀκηκόατε, ὦ
ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πᾶσαν ὑμῖν τὴν
ἀλήθειαν ἐγὼ εἶπον· ὅτι ἀκούοντες
χαίρουσιν ἐξεταζομένοις τοῖς οἰομέ-
νοις μὲν εἶναι σοφοῖς, οὗσι δ' οὐ.
ἔστι γὰρ οὐκ ἀηδέες. ἐμοὶ δὲ τοῦτο,
ὡς ἐγὼ φημι, προστέτακται ὑπὸ τοῦ
θεοῦ πράττειν καὶ ἐκ μαντείων καὶ
ἐξ ἐνυπνίων καὶ παντὶ τρόπῳ ὑπὲρ
τίς ποτε καὶ ἄλλη θεία μοῖρα
ἀνθρώπῳ καὶ ὅτιοῦν προσέταξε
πράττειν. ταῦτα, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
καὶ ἀληθῆ ἐστὶν καὶ εὐέλεγκτα. εἰ
γὰρ δὴ ἔγωγε τῶν νέων

[33d]

τοὺς μὲν διαφθείρω τοὺς δὲ διέ-
φθαρκα, χρῆν δήπου, εἴτε τινὲς
αὐτῶν πρεσβύτεροι γενόμενοι
ἔγνωσαν ὅτι νέοις οὗσιν αὐτοῖς ἐγὼ
κακὸν πώποτέ τι συνεβούλευσα,
νυνὶ αὐτοὺς ἀναβαίνοντας ἐμοῦ κα-

τηγορεῖν καὶ τιμωρεῖσθαι· εἰ δὲ μὴ
αὐτοὶ ἤθελον, τῶν οἰκείων τινὰς τῶν
ἐκείνων, πατέρας καὶ ἀδελφοὺς καὶ
ἄλλους τοὺς προσήκοντας, εἴπερ ὑπ'
ἐμοῦ τι κακὸν ἐπεπόνθεσαν αὐτῶν
οἱ οἰκεῖοι, νῦν μεμνήσθαι καὶ τιμω-
ρεῖσθαι. πάντως δὲ πάρεισιν αὐτῶν
πολλοὶ ἐνταυθοῖ οὓς ἐγὼ ὁρῶ,
πρῶτον μὲν Κρίτων οὐτοσί, ἐμὸς ἡλι-
κιώτης

[33e]

καὶ δημότης, Κριτοβούλου τοῦδε πα-
τὴρ, ἔπειτα Λυσανίας ὁ Σφήττιος,
Αἰσχίνου τοῦδε πατήρ, ἔτι δ'
Ἀντιφῶν ὁ Κηφισιεὺς οὐτοσί, Ἐπιγέ-
νους πατήρ, ἄλλοι τοίνυν οὗτοι ὧν
οἱ ἀδελφοὶ ἐν ταύτῃ τῇ διατριβῇ γε-
γόνασιν, Νικόστρατος Θεοζοτίδου,
ἀδελφὸς Θεοδότου –καὶ ὁ μὲν Θεό-
δοτος τετελεύτηκεν, ὥστε οὐκ ἂν
ἐκεῖνός γε αὐτοῦ καταδεηθείη– καὶ
Παράλιος ὁδε, ὁ Δημοδόκου, οὗ ἦν
Θεάγης ἀδελφός· ὁδε δὲ

[34a]

Ἀδείμαντος, ὁ Ἀρίστωνος, οὗ
ἀδελφὸς οὐτοσί Πλάτων, καὶ Αἴαν-
τόδωρος, οὗ Ἀπολλόδωρος ὁδε
ἀδελφός. καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐγὼ
ἔχω ὑμῖν εἰπεῖν, ὧν τινα ἐχρῆν μάλι-
στα μὲν ἐν τῷ ἑαυτοῦ λόγῳ παρα-
σχέσθαι Μέλητον μάρτυρα· εἰ δὲ

τότε ἐπελάθετο, νῦν παρασχέ-
σθω –ἐγὼ παραχωρῶ– καὶ λεγέτω
εἴ τι ἔχει τοιοῦτον. ἀλλὰ τούτου πᾶν
τούναντίον εὐρήσετε, ὦ ἄνδρες,
πάντας ἐμοὶ βοηθεῖν ἐτοίμους τῷ
διαφθείροντι, τῷ κακὰ ἐργαζομένῳ
τοὺς οἰκείους αὐτῶν, ὥς φασι Μέ-
λητος καὶ

[34b]

Ἄνυτος. αὐτοὶ μὲν γὰρ οἱ διεφθαρ-
μένοι τάχ' ἂν λόγον ἔχοιεν βοη-
θοῦντες· οἱ δὲ ἀδιάφθαρτοι, πρε-
σβύτεροι ἤδη ἄνδρες, οἱ τούτων
προσήκοντες, τίνα ἄλλον ἔχουσι λό-
γον βοηθοῦντες ἐμοὶ ἀλλ' ἢ τὸν
ὀρθόν τε καὶ δίκαιον, ὅτι συνίσασι
Μελήτῳ μὲν ψευδομένῳ, ἐμοὶ δὲ
ἀληθεύοντι;
εἶεν δὴ, ὦ ἄνδρες· ἂ μὲν ἐγὼ ἔχοιμ'
ἂν ἀπολογεῖσθαι, σχεδὸν ἐστὶ ταῦτα
καὶ ἄλλα ἴσως τοιαῦτα.
τάχα δ' ἂν τις

[34c]

ὕμῶν ἀγανακτήσειεν ἀναμνησθεῖς
ἐαυτοῦ, εἰ ὁ μὲν καὶ ἐλάττω τουτοῦ
τοῦ ἀγῶνος ἀγῶνα ἀγωνιζόμενος
ἐδεήθη τε καὶ ἰκέτευσε τοὺς δι-
καστὰς μετὰ πολλῶν δακρύων, παι-
δία τε αὐτοῦ ἀναβιβασάμενος ἵνα ὅτι
μάλιστα ἐλεηθείη, καὶ ἄλλους τῶν
οἰκείων καὶ φίλων πολλοὺς, ἐγὼ δὲ

οὐδὲν ἄρα τούτων ποιήσω, καὶ
ταῦτα κινδυνεύων, ὥς ἂν δόξαιμι,
τὸν ἔσχατον κίνδυνον. τάχ' ἂν οὖν
τις ταῦτα ἐννοήσας αὐθαδέστερον
ἂν πρὸς με σχοίη καὶ ὀργισθεὶς
αὐτοῖς τούτοις θεῖτο ἂν μετ' 34d
ὀργῆς τὴν ψῆφον. εἰ δὴ τις ὑμῶν
οὕτως ἔχει –οὐκ ἀξιῶ μὲν γὰρ ἔγωγε,
εἰ δ' οὖν– ἐπεικῇ ἂν μοι δοκῶ πρὸς
τοῦτον λέγειν λέγων ὅτι «ἐμοί, ὦ ἄρι-
στε, εἰσὶν μὲν πού τινες καὶ οἰκείοι·
καὶ γὰρ τοῦτο αὐτὸ τὸ τοῦ Ὅμηρου,
οὐδ' ἐγὼ 'ἀπὸ δρυὸς οὐδ' ἀπὸ πέ-
τρης' πέφυκα ἀλλ' ἐξ ἀνθρώπων,
ὥστε καὶ οἰκείοί μοι εἰσὶ καὶ ὑεῖς γε,
ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τρεῖς, εἷς μὲν μει-
ράκιον ἤδη, δύο δὲ παιδία· ἀλλ'
ὅμως οὐδένα αὐτῶν δεῦρο ἀναβιβα-
σάμενος δεήσομαι ὑμῶν ἀποψηφί-
σασθαι». τί δὴ οὖν οὐδὲν τούτων ποι-
ήσω; οὐκ αὐθαδιζόμενος, ὦ ἄνδρες

[34e]

Ἀθηναῖοι, οὐδ' ὑμᾶς ἀτιμάζων, ἀλλ'
εἰ μὲν θάρραλέως ἐγὼ ἔχω πρὸς θά-
νατον ἢ μή, ἄλλος λόγος, πρὸς δ' οὖν
δόξαν καὶ ἐμοὶ καὶ ὑμῖν καὶ ὅλῃ τῇ
πόλει οὗ μοι δοκεῖ καλὸν εἶναι ἐμὲ
τούτων οὐδὲν ποιεῖν καὶ τηλικόνδε
ὄντα καὶ τοῦτο τοῦνομα ἔχοντα, εἴτ'
οὖν ἀληθὲς εἴτ' οὖν ψεῦδος, ἀλλ'
οὖν δεδογμένον

[35a]

γέ ἐστί τῳ Σωκράτῃ διαφέρειν τῶν πολλῶν ἀνθρώπων. εἰ οὖν ὑμῶν οἱ δοκοῦντες διαφέρειν εἴτε σοφία εἴτε ἀνδρεία εἴτε ἄλλη ἡτινιοῦν ἀρετῇ τοιοῦτοι ἔσονται, αἰσχροὺν ἂν εἴη· οἷουσπερ ἐγὼ πολλάκις ἐώρακά τινας ὅταν κρίνωνται, δοκοῦντας μὲν τι εἶναι, θαυμάσια δὲ ἐργαζομένους, ὡς δεινόν τι οἰομένους πείσεσθαι εἰ ἀποθανοῦνται, ὥσπερ ἀθανάτων ἐσομένων ἂν ὑμεῖς αὐτοὺς μὴ ἀποκτείνητε· οἱ ἐμοὶ δοκοῦσιν αἰσχύνῃ τῇ πόλει περιάπτειν, ὥστ' ἂν τινα καὶ τῶν ξένων

[35b]

ὑπολαβεῖν ὅτι οἱ διαφέροντες Ἀθηναίων εἰς ἀρετὴν, οὓς αὐτοὶ ἑαυτῶν ἔν τε ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἄλλαις τιμαῖς προκρίνουσιν, οὗτοι γυναικῶν οὐδὲν διαφέρουσιν. ταῦτα γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὔτε ὑμᾶς χρὴ ποιεῖν τοὺς δοκοῦντας καὶ ὀπιοῦν τι εἶναι, οὔτ', ἂν ἡμεῖς ποιῶμεν, ὑμᾶς ἐπιτρέπειν, ἀλλὰ τοῦτο αὐτὸ ἐνδείκνυσθαι, ὅτι πολὺ μᾶλλον καταψηφιεῖσθε τοῦ τὰ ἐλεῖν ταῦτα δράματα εἰσάγοντος καὶ καταγέλαστον τὴν πόλιν ποιοῦντος ἢ τοῦ ἡσυχίαν ἄγοντος.

χωρὶς δὲ τῆς δόξης, ὦ ἄνδρες, οὐδὲ δίκαιόν μοι δοκεῖ

[35c]

εἶναι δεῖσθαι τοῦ δικαστοῦ οὐδὲ δεόμενον ἀποφεύγειν, ἀλλὰ διδάσκειν καὶ πείθειν. οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ κάθηται ὁ δικαστής, ἐπὶ τῷ καταχαρίζεσθαι τὰ δίκαια, ἀλλ' ἐπὶ τῷ κρίνειν ταῦτα· καὶ ὁμῶμοκεν οὐ χαριεῖσθαι οἷς ἂν δοκῇ αὐτῷ, ἀλλὰ δικάσειν κατὰ τοὺς νόμους. οὐκ οὐκ χρὴ οὔτε ἡμᾶς ἐθίζειν ὑμᾶς ἐπιορκεῖν οὔθ' ὑμᾶς ἐθίζεσθαι· οὐδέτεροι γὰρ ἂν ἡμῶν εὐσεβοῖεν. μὴ οὖν ἀξιούτέ με, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοιαῦτα δεῖν πρὸς ὑμᾶς πράττειν ἢ μήτε ἡγοῦμαι καλὰ εἶναι μήτε

[35d]

δίκαια μήτε ὅσια, ἄλλως τε μέντοι νῆ Δία πάντως καὶ ἀσεβείας φεύγοντα ὑπὸ Μελήτου τουτουῖ. σαφῶς γὰρ ἂν, εἰ πείθοιμι ὑμᾶς καὶ τῷ δεῖσθαι βιαζοίμην ὁμωμοκότας, θεοὺς ἂν διδάσκοιμι μὴ ἡγεῖσθαι ὑμᾶς εἶναι, καὶ ἀτεχνῶς ἀπολογούμενος κατηγοροίην ἂν ἑμαυτοῦ ὡς θεοὺς οὐ νομίζω. ἀλλὰ πολλοῦ δεῖ οὕτως ἔχειν· νομίζω τε γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὡς οὐδεὶς τῶν ἐμῶν κατηγορῶν, καὶ ὑμῖν ἐπιτρέπω καὶ τῷ θεῷ κρίναι περὶ ἐμοῦ ὅπῃ μέλλει ἐμοὶ τε ἄριστα εἶναι καὶ ὑμῖν.

[35e] DESPUÉS DEL VEREDICTO
τὸ μὲν μὴ ἀγανακτεῖν, ὧ ἄνδρες Ἀθη-
ναῖοι, ἐπὶ τούτῳ

[36a]
τῷ γεγονότι, ὅτι μου κατεψηφίσα-
σθε, ἄλλα τέ μοι πολλὰ συμβάλλε-
ται, καὶ οὐκ ἀνέλπιστόν μοι γέγονεν
τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον
θαυμάζω ἐκατέρων τῶν ψήφων τὸν
γεγονότα ἀριθμόν. οὐ γὰρ ὥόμην
ἔγωγε οὕτω παρ' ὀλίγον ἔσεσθαι
ἀλλὰ παρὰ πολὺ· νῦν δέ, ὡς ἔοικεν,
εἰ τριάκοντα μόναι μετέπεσον τῶν
ψήφων, ἀπεπεφεύγη ἄν. Μέλητον
μὲν οὖν, ὡς ἐμοὶ δοκῶ, καὶ νῦν ἀπο-
πέφευγα, καὶ οὐ μόνον ἀποπέφευγα,
ἀλλὰ παντὶ δῆλον τοῦτό γε, ὅτι εἰ μὴ
ἀνέβη Ἄνυτος καὶ Λύκων κατηγορή-
σοντες ἐμοῦ, κἂν ὦφλε

[36b]
χιλίας δραχμάς, οὐ μεταλαβὼν τὸ
πέμπτον μέρος τῶν ψήφων.
τιμᾶται δ' οὖν μοι ὁ ἀνὴρ θανάτου.
εἶεν· ἐγὼ δὲ δὴ τίνος ὑμῖν ἀντιτιμή-
σομαι, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι; ἢ δῆλον
ὅτι τῆς ἀξίας; τί οὖν; τί ἄξιός εἰμι πα-
θεῖν ἢ ἀποτεῖσαι, ὅτι μαθὼν ἐν τῷ
βίῳ οὐκ ἡσυχίαν ἤγον, ἀλλ' ἀμελή-
σας ὦνπερ οἱ πολλοί, χρηματισμοῦ
τε καὶ οἰκονομίας καὶ στρατηγιῶν καὶ
δημηγοριῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀρχῶν

καὶ συνωμοσιῶν καὶ στάσεων τῶν
ἐν τῇ πόλει γιγνομένων, ἡγησάμενος
ἐμαυτὸν

[36c]
τῷ ὄντι ἐπιεικέστερον εἶναι ἢ ὥστε
εἰς ταῦτ' ἰόντα σῶζεσθαι, ἐνταῦθα
μὲν οὐκ ἦα οἱ ἐλθὼν μήτε ὑμῖν μήτε
ἐμαυτῷ ἔμελλον μηδὲν ὄφελος
εἶναι, ἐπὶ δὲ τὸ ἰδίᾳ ἔκαστον ἰὼν
εὐεργετεῖν τὴν μεγίστην εὐεργεσίαν,
ὡς ἐγὼ φημι, ἐνταῦθα ἦα, ἐπιχειρῶν
ἔκαστον ὑμῶν πείθειν μὴ πρότερον
μήτε τῶν ἑαυτοῦ μηδενὸς ἐπιμε-
λεῖσθαι πρὶν ἑαυτοῦ ἐπιμεληθεῖν
ὅπως ὡς βέλτιστος καὶ φρονιμώτα-
τος ἔσοιτο, μήτε τῶν τῆς πόλεως,
πρὶν αὐτῆς τῆς πόλεως, τῶν τε
ἄλλων οὕτω κατὰ τὸν

[36d]
αὐτὸν τρόπον ἐπιμελεῖσθαι –τί οὖν
εἰμι ἄξιος παθεῖν τοιοῦτος ὢν; ἀγα-
θόν τι, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ δεῖ γε
κατὰ τὴν ἀξίαν τῇ ἀληθείᾳ τιμᾶσθαι·
καὶ ταῦτά γε ἀγαθὸν τοιοῦτον ὅτι ἂν
πρέποι ἐμοί. τί οὖν πρέπει ἀνδρὶ πέ-
νητι εὐεργέτη δεομένῳ ἄγειν σχολὴν
ἐπὶ τῇ ὑμετέρᾳ παρακελεύσει; οὐκ
ἔσθ' ὅτι μᾶλλον, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
πρέπει οὕτως ὡς τὸν τοιοῦτον ἄνδρα
ἐν πρυτανείῳ σιτεῖσθαι, πολὺ γε
μᾶλλον ἢ εἴ τις ὑμῶν ἵππῳ ἢ συνω-

ρίδι ἢ ζεύγει νενίκηκεν Ὀλυμπίασιν· ὁ μὲν γὰρ ὑμᾶς ποιεῖ εὐδαίμονας δοκεῖν εἶναι, ἐγὼ δὲ

[36e]

εἶναι, καὶ ὁ μὲν τροφῆς οὐδὲν δεῖται, ἐγὼ δὲ δέομαι. εἰ οὖν δεῖ με κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ἀξίας τιμᾶσθαι, τούτου

[37a]

τιμῶμαι, ἐν πρυτανείῳ σιτήσεως. ἴσως οὖν ὑμῖν καὶ ταυτὶ λέγων παραπλησίως δοκῶ λέγειν ὥσπερ περὶ τοῦ οἴκτου καὶ τῆς ἀντιβολήσεως, ἀπαυθαδιζόμενος· τὸ δὲ οὐκ ἔστιν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοιοῦτον ἀλλὰ τοιόνδε μᾶλλον. πέπεισμαι ἐγὼ ἐκὼν εἶναι μηδένα ἀδικεῖν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ὑμᾶς τοῦτο οὐ πείθω· ὀλίγον γὰρ χρόνον ἀλλήλοις διειλέγμεθα. ἐπεὶ, ὥς ἐγὼμαι, εἰ ἦν ὑμῖν νόμος, ὥσπερ καὶ ἄλλοις ἀνθρώποις, περὶ θανάτου μὴ μίαν ἡμέραν

[37b]

μόνον κρίνειν ἀλλὰ πολλὰς, ἐπείσθητε ἄν· νῦν δ' οὐ ῥάδιον ἐν χρόνῳ ὀλίγῳ μεγάλας διαβολὰς ἀπολύεσθαι. πεπεισμένος δὲ ἐγὼ μηδένα ἀδικεῖν πολλοῦ δέω ἐμαυτὸν γε ἀδικήσιν καὶ κατ' ἐμαυτοῦ ἐρεῖν αὐτὸς ὥς ἄξιός εἰμί του κακοῦ καὶ τιμήσεσθαι τοιούτου τινὸς ἐμαυτῷ. τί δεῖ-

σας; ἢ μὴ πάθω τοῦτο οὐ Μέλητός μοι τιμᾶται, ὃ φημι οὐκ εἰδέναι οὔτ' εἰ ἀγαθὸν οὔτ' εἰ κακὸν ἐστίν; ἀντὶ τούτου δὲ ἔλωμαι ὧν εὖ οἶδά τι κακῶν ὄντων τούτου τιμησάμενος; πότερον δεσμοῦ;

[37c]

καὶ τί με δεῖ ζῆν ἐν δεσμωτηρίῳ, δουλεύοντα τῇ ἀεὶ καθισταμένῃ ἀρχῇ, τοῖς ἔνδεκα; ἀλλὰ χρημάτων καὶ δεδέσθαι ἕως ἂν ἐκτείσω; ἀλλὰ ταυτόν μοι ἐστίν ὅπερ νυνδὴ ἔλεγον· οὐ γὰρ ἔστι μοι χρήματα ὁπόθεν ἐκτείσω. ἀλλὰ δὴ φυγῆς τιμήσωμαι; ἴσως γὰρ ἂν μοι τούτου τιμήσαιτε. πολλὴ μεντὰν με φιλοψυχία ἔχοι, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ οὔτως ἀλόγιστός εἰμι ὥστε μὴ δύνασθαι λογίζεσθαι ὅτι ὑμεῖς μὲν ὄντες πολῖταί μου οὐχ οἰοί τε ἐγένεσθε ἐνεγκεῖν τὰς ἐμὰς

[37d]

διατριβὰς καὶ τοὺς λόγους, ἀλλ' ὑμῖν βαρύτεραι γεγόνασιν καὶ ἐπιφθονώτεραι, ὥστε ζητεῖτε αὐτῶν νυνὶ ἀπαλλαγῆναι· ἄλλοι δὲ ἄρα αὐτὰς οἴσουσι ῥαδίως; πολλοῦ γε δεῖ, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι. καλὸς οὖν ἂν μοι ὁ βίος εἴη ἐξελθόντι τηλικῶδε ἀνθρώπῳ ἄλλην ἐξ ἄλλης πόλεως ἀμειβομένῳ καὶ ἐξελαυνομένῳ ζῆν.

εὖ γὰρ οἶδ' ὅτι ὅποι ἂν ἔλθω, λέγον-
τος ἐμοῦ ἀκροάσονται οἱ νέοι
ὥσπερ ἐνθάδε· κἂν μὲν τούτους
ἀπελαύνω, οὐτοί με αὐτοὶ ἐξελῶσι
πείθοντες τοὺς πρεσβυτέρους·

[37e]

ἐὰν δὲ μὴ ἀπελαύνω, οἱ τούτων πα-
τέρες δὲ καὶ οἰκεῖοι δι' αὐτοὺς τού-
τους.

ἴσως οὖν ἂν τις εἴποι· «σιγῶν δὲ καὶ
ἡσυχίαν ἄγων, ὦ Σώκρατες, οὐχ οἶός
τ' ἔση ἡμῖν ἐξελθὼν ζῆν;» τουτὶ δὴ
ἐστὶ πάντων χαλεπώτατον πείσαι τι-
νας ὑμῶν. ἐάντε γὰρ λέγω ὅτι τῷ
θεῷ ἀπειθεῖν τοῦτ' ἐστὶν καὶ διὰ
τοῦτ' ἀδύνατον

[38a]

ἡσυχίαν ἄγειν, οὐ πείσεσθέ μοι ὡς
εἰρωνευομένῳ· ἐάντ' αὖ λέγω ὅτι
καὶ τυγχάνει μέγιστον ἀγαθὸν ὄν
ἀνθρώπῳ τοῦτο, ἐκάστης ἡμέρας
περὶ ἀρετῆς τοὺς λόγους ποιεῖσθαι
καὶ τῶν ἄλλων περὶ ὧν ὑμεῖς ἐμοῦ
ἀκούετε διαλεγομένου καὶ ἐμαυτὸν
καὶ ἄλλους ἐξετάζοντος, ὃ δὲ ἀνεξέ-
ταστος βίος οὐ βιωτὸς ἀνθρώπῳ,
ταῦτα δ' ἔτι ἦττον πείσεσθέ μοι λέ-
γοντι. τὰ δὲ ἔχει μὲν οὕτως, ὡς ἐγώ
φημι, ὦ ἄνδρες, πείθειν δὲ οὐ
ῥάδιον. καὶ ἐγὼ ἅμα οὐκ εἴθισμαι
ἐμαυτὸν ἀξιοῦν κακοῦ

[38b]

οὐδενός. εἰ μὲν γὰρ ἦν μοι χρήματα,
ἐτιμησάμην ἂν χρημάτων ὅσα ἔμελ-
λον ἐκτεῖσειν, οὐδὲν γὰρ ἂν ἐβλά-
βην· νῦν δὲ οὐ γὰρ ἔστιν, εἰ μὴ ἄρα
ὅσον ἂν ἐγὼ δυναίμην ἐκτεῖσαι, το-
σούτου βούλεσθέ μοι τιμῆσαι. ἴσως
δ' ἂν δυναίμην ἐκτεῖσαι ὑμῖν που
μνᾶν ἀργυρίου· τοσούτου οὖν
τιμῶμαι.

Πλάτων δὲ ὅδε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
καὶ Κρίτων καὶ Κριτόβουλος καὶ
Ἀπολλόδωρος κελεύουσί με τριά-
κοντα μνῶν τιμήσασθαι, αὐτοὶ δ'
ἐγγυᾶσθαι· τιμῶμαι οὖν τοσούτου,
ἐγγυηταὶ δὲ ὑμῖν ἔσονται τοῦ ἀργυ-
ρίου οὗτοι ἀξιόχρεω.

[38c]

LUEGO DE LA SENTENCIA

οὐ πολλοῦ γ' ἔνεκα χρόνου, ὦ
ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὄνομα ἔξετε καὶ
αἰτίαν ὑπὸ τῶν βουλομένων τὴν πό-
λιν λοιδορεῖν ὡς Σωκράτη ἀπεκτό-
νατε, ἄνδρα σοφόν –φήσουσι γὰρ
δὴ σοφὸν εἶναι, εἰ καὶ μὴ εἰμι, οἱ βου-
λόμενοι ὑμῖν ὄνειδίζειν– εἰ γοῦν πε-
ριεμείνατε ὀλίγον χρόνον, ἀπὸ τοῦ
αὐτομάτου ἂν ὑμῖν τοῦτο ἐγένετο·
ὁρᾶτε γὰρ δὴ τὴν ἡλικίαν ὅτι πόρρω
ἤδη ἐστὶ τοῦ βίου θανάτου δὲ ἐγγύς.
λέγω δὲ τοῦτο οὐ

[38d]

πρὸς πάντας ὑμᾶς, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἐμοῦ καταψηφισαμένους θάνατον. λέγω δὲ καὶ τόδε πρὸς τοὺς αὐτοὺς τούτους. ἴσως με οἴεσθε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀπορία λόγων ἐαλωκέναι τοιούτων οἷς ἂν ὑμᾶς ἔπεισα, εἰ ὥμην δεῖν ἅπαντα ποιεῖν καὶ λέγειν ὥστε ἀποφυγεῖν τὴν δίκην. πολλοῦ γε δεῖ. ἀλλ' ἀπορία μὲν ἐάλωκα, οὐ μέντοι λόγων, ἀλλὰ τόλμης καὶ ἀναισχυντίας καὶ τοῦ μὴ ἐθέλγειν λέγειν πρὸς ὑμᾶς τοιαῦτα οἷ' ἂν ὑμῖν μὲν ἥδιστα ἦν ἀκούειν – θρηνηοῦντός τέ μου καὶ ὀδυρομένου καὶ ἄλλα ποιοῦντος καὶ

[38e]

λέγοντος πολλὰ καὶ ἀνάξια ἐμοῦ, ὡς ἐγὼ φημι, οἷα δὴ καὶ εἴθισθε ὑμεῖς τῶν ἄλλων ἀκούειν. ἀλλ' οὔτε τότε ὥήθην δεῖν ἔνεκα τοῦ κινδύνου πρᾶξαι οὐδὲν ἀνελεύθερον, οὔτε νῦν μοι μεταμέλει οὔτως ἀπολογησαμένῳ, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον αἰροῦμαι ὥδε ἀπολογησάμενος τεθνάναι ἢ ἐκείνως ζῆν. οὔτε γὰρ ἐν δίκη οὔτ' ἐν πολέμῳ οὔτ' ἐμὲ οὔτ' ἄλλον οὐδένα δεῖ

[39a]

τοῦτο μηχανᾶσθαι, ὅπως ἀποφεύξεται πᾶν ποιῶν θάνατον. καὶ γὰρ ἐν

ταῖς μάχαις πολλάκις δῆλον γίγνεται ὅτι τό γε ἀποθανεῖν ἂν τις ἐκφύγοι καὶ ὅπλα ἀφείς καὶ ἐφ' ἱκετείαν τραπεζόμενος τῶν διωκόντων· καὶ ἄλλαι μηχαναὶ πολλάί εἰσιν ἐν ἐκάστοις τοῖς κινδύνοις ὥστε διαφεύγειν θάνατον, ἐάν τις τολμᾷ πᾶν ποιεῖν καὶ λέγειν. ἀλλὰ μὴ οὐ τοῦτ' ἦ χαλεπόν, ὦ ἄνδρες, θάνατον ἐκφυγεῖν, ἀλλὰ πολὺ χαλεπώτερον πονηρίαν·

[39b]

θάττον γὰρ θανάτου θεῖ. Καὶ νῦν ἐγὼ μὲν ἄτε βραδὺς ὢν καὶ πρεσβύτης ὑπὸ τοῦ βραδυτέρου ἐάλων, οἱ δ' ἐμοὶ κατήγοροι ἄτε δεινοὶ καὶ ὀξεῖς ὄντες ὑπὸ τοῦ θάττονος, τῆς κακίας. καὶ νῦν ἐγὼ μὲν ἄπειμι ὑφ' ὑμῶν θανάτου δίκην ὀφλῶν, οὔτοι δ' ὑπὸ τῆς ἀληθείας ὠφληκότες μοχθηρίαν καὶ ἀδικίαν. καὶ ἐγὼ τε τῷ τιμήματι ἐμμένω καὶ οὔτοι. ταῦτα μὲν που ἴσως οὔτως καὶ ἔδει σχεῖν, καὶ οἶμαι αὐτὰ μετρίως ἔχειν.

[39c]

τὸ δὲ δὴ μετὰ τοῦτο ἐπιθυμῶ ὑμῖν χρησμοδεῖσαι, ὥ καταψηφισάμενοί μου· καὶ γὰρ εἰμι ἤδη ἐνταῦθα ἐν ᾧ μάλιστα ἄνθρωποι χρησμοδοοῦσιν, ὅταν μέλλωσιν ἀποθανεῖσθαι. φημί γάρ, ὦ ἄνδρες οἱ ἐμὲ ἀπεκτόνατε, τιμωρίαν ὑμῖν ἥξειν εὐθύς μετὰ τὸν

ἐμὸν θάνατον πολὺ χαλεπωτέραν νῆ Δία ἢ οἶαν ἐμὲ ἀπεκτόνατε· νῦν γὰρ τοῦτο εἴργασθε οἰόμενοι μὲν ἀπαλλάξεσθαι τοῦ διδόναι ἔλεγχον τοῦ βίου, τὸ δὲ ὑμῖν πολὺ ἐναντίον ἀποβήσεται, ὡς ἐγὼ φημι. πλείους ἔσονται ὑμᾶς

[39d]

οἱ ἐλέγχοντες, οὓς νῦν ἐγὼ κατεῖχον, ὑμεῖς δὲ οὐκ ἠσθάνεσθε· καὶ χαλεπώτεροι ἔσονται ὅσῳ νεώτεροί εἰσιν, καὶ ὑμεῖς μᾶλλον ἀγανακτήσετε. εἰ γὰρ οἴεσθε ἀποκτείνοντες ἀνθρώπους ἐπισχῆσιν τοῦ ὄνειδίζειν τινὰ ὑμῖν ὅτι οὐκ ὀρθῶς ζῆτε, οὐ καλῶς διανοεῖσθε· οὐ γάρ ἐσθ' αὕτη ἡ ἀπαλλαγὴ οὔτε πάνυ δυνατὴ οὔτε καλή, ἀλλ' ἐκείνη καὶ καλλίστη καὶ ῥάστη, μὴ τοὺς ἄλλους κολοῦειν ἀλλ' ἐαυτὸν παρασκευάζειν ὅπως ἔσται ὡς βέλτιστος. ταῦτα μὲν οὖν ὑμῖν τοῖς καταψηφισαμένοις μαντευσάμενος ἀπαλλάττομαι.

[39e]

τοῖς δὲ ἀποψηφισαμένοις ἡδέως ἂν διαλεχθείην ὑπὲρ τοῦ γεγονότος τουτοῦ πράγματος, ἐν ᾧ οἱ ἄρχοντες ἀσχολίαν ἄγουσι καὶ οὔπω ἔρχομαι οἱ ἐλθόντα με δεῖ τεθνάναι. ἀλλὰ μοι, ὦ ἄνδρες, παραμείνατε τοσοῦτον χρόνον· οὐδὲν γὰρ κωλύει

διαμυθολογῆσαι πρὸς ἀλλήλους ἕως ἔξεστιν. ὑμῖν

[40a]

γὰρ ὡς φίλοις οὖσιν ἐπιδείξαι ἐθέλω τὸ νυνὶ μοι συμβεβηκὸς τί ποτε νοεῖ. ἐμοὶ γάρ, ὦ ἄνδρες δικασταί – ὑμᾶς γὰρ δικαστὰς καλῶν ὀρθῶς ἂν καλοῖην – θαυμάσιόν τι γέγονεν. ἡ γὰρ εἰωθυῖά μοι μαντικὴ ἢ τοῦ δαιμονίου ἐν μὲν τῷ πρόσθεν χρόνῳ παντὶ πάνυ πυκνὴ ἀεὶ ἦν καὶ πάνυ ἐπὶ σμικροῖς ἐναντιουμένη, εἴ τι μέλλοιμι μὴ ὀρθῶς πράξειν. νυνὶ δὲ συμβέβηκέ μοι ἄπερ ὁρᾶτε καὶ αὐτοί, ταυτὶ ἅ γε δὴ οἰηθείη ἂν τις καὶ νομίζεται ἔσχατα κακῶν εἶναι· ἐμοὶ δὲ

[40b]

οὔτε ἐξιόντι ἔωθεν οἴκοθεν ἦναντιώθη τὸ τοῦ θεοῦ σημεῖον, οὔτε ἡνίκα ἀνέβαινον ἐνταυθοὶ ἐπὶ τὸ δικαστήριον, οὔτε ἐν τῷ λόγῳ οὐδαμοῦ μέλλοντί τι ἐρεῖν. καίτοι ἐν ἄλλοις λόγοις πολλαχοῦ δὴ με ἐπέσχε λέγοντα μεταξύ· νῦν δὲ οὐδαμοῦ περὶ ταύτην τὴν πράξιν οὔτ' ἐν ἔργῳ οὐδενὶ οὔτ' ἐν λόγῳ ἦναντίωταί μοι. τί οὖν αἴτιον εἶναι ὑπολαμβάνω; ἐγὼ ὑμῖν ἐρῶ· κινδυνεύει γὰρ μοι τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο ἀγαθὸν γυγνέσθαι, καὶ οὐκ ἔσθ' ὅπως ἡμεῖς ὀρθῶς ὑπολαμβάνομεν,

[40c]

ὅσοι οἰόμεθα κακὸν εἶναι τὸ τεθνάναι. μέγα μοι τεκμήριον τούτου γέγονεν· οὐ γὰρ ἔσθ' ὅπως οὐκ ἦν αντιώθη ἂν μοι τὸ εἰωθὸς σημεῖον, εἰ μή τι ἔμελλον ἐγὼ ἀγαθὸν πράξειν. ἐννοήσωμεν δὲ καὶ τῇδε ὡς πολλὴ ἐλπίς ἐστὶν ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι. δυοῖν γὰρ θάτερόν ἐστιν τὸ τεθνάναι· ἢ γὰρ οἷον μηδὲν εἶναι μηδὲ αἰσθησὶν μηδεμίαν μηδενὸς ἔχειν τὸν τεθνεῶτα, ἢ κατὰ τὰ λεγόμενα μεταβολή τις τυγχάνει οὐσα καὶ μετοίκησις τῇ ψυχῇ τοῦ τόπου τοῦ ἐνθένδε εἰς ἄλλον τόπον. καὶ εἴτε δὴ μηδεμία αἰσθησίς ἐστιν ἄλλ'

[40d]

οἷον ὕπνος ἐπειδάν τις καθεύδων μηδ' ὄναρ μηδὲν ὁρᾷ, θαυμάσιον κέρδος ἂν εἴη ὁ θάνατος –ἐγὼ γὰρ ἂν οἶμαι, εἴ τινα ἐκλεξάμενον δέοι ταύτην τὴν νύκτα ἐν ᾗ οὕτω κατέδαρθεν ὥστε μηδὲ ὄναρ ἰδεῖν, καὶ τὰς ἄλλας νύκτας τε καὶ ἡμέρας τὰς τοῦ βίου τοῦ ἑαυτοῦ ἀντιπαραθέντα ταύτῃ τῇ νυκτὶ δέοι σκεψάμενον εἰπεῖν πόσας ἄμεινον καὶ ἡδιον ἡμέρας καὶ νύκτας ταύτης τῆς νυκτὸς βεβίωκεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ βίῳ, οἶμαι ἂν μὴ ὅτι ἰδιώτην τινά, ἀλλὰ τὸν μέγαν βασιλέα εὐαριθμήτους

[40e]

ἂν εὐρεῖν αὐτὸν ταύτας πρὸς τὰς ἄλλας ἡμέρας καὶ νύκτας –εἰ οὖν τοιοῦτον ὁ θάνατός ἐστιν, κέρδος ἔγωγε λέγω· καὶ γὰρ οὐδὲν πλείων ὁ πᾶς χρόνος φαίνεται οὕτω δὴ εἶναι ἢ μία νύξ. εἰ δ' αὖ οἷον ἀποδημησαί ἐστιν ὁ θάνατος ἐνθένδε εἰς ἄλλον τόπον, καὶ ἀληθὴ ἐστὶν τὰ λεγόμενα, ὡς ἄρα ἐκεῖ εἰσι πάντες οἱ τεθνεῶτες, τί μείζον ἀγαθὸν τούτου εἴη ἂν, ὧ ἄνδρες δικασταί; εἰ γάρ τις

[41a]

ἀφικόμενος εἰς Ἄιδου, ἀπαλλαγείς τουτωνὶ τῶν φασκόντων δικαστῶν εἶναι, εὐρήσει τοὺς ὡς ἀληθῶς δικαστάς, οἵπερ καὶ λέγονται ἐκεῖ δικάζειν, Μίνως τε καὶ Ῥαδάμανθυς καὶ Αἰακὸς καὶ Τριπτόλεμος καὶ ἄλλοι ὅσοι τῶν ἡμιθέων δίκαιοι ἐγένοντο ἐν τῷ ἑαυτῶν βίῳ, ἄρα φαύλη ἂν εἴη ἡ ἀποδημία; ἢ αὖ Ὀρφεὶ συγγενέσθαι καὶ Μουσαίῳ καὶ Ἡσιόδῳ καὶ Ὀμήρῳ ἐπὶ πόσῳ ἂν τις δέξαιτ' ἂν ὑμῶν; ἐγὼ μὲν γὰρ πολλάκις ἐθέλω τεθνάναι εἰ ταῦτ' ἐστὶν ἀληθὴ. ἐπεὶ

[41b]

ἔμοιγε καὶ αὐτῷ θαυμαστὴ ἂν εἴη ἡ διατριβὴ αὐτόθι, ὁπότε ἐντύχοιμι Παλαμήδει καὶ Αἴαντι τῷ Τελαμώνος καὶ εἴ τις ἄλλος τῶν παλαιῶν διὰ κρί-

σιν ἄδικον τέθνηκεν, ἀντιπαραβάλλοντι τὰ ἐμαυτοῦ πάθη πρὸς τὰ ἐκείνων –ὡς ἐγὼ οἶμαι, οὐκ ἂν ἀηδὲς εἶη– καὶ δὴ τὸ μέγιστον, τοὺς ἐκεῖ ἐξετάζοντα καὶ ἐρευνῶντα ὥσπερ τοὺς ἐνταῦθα διάγειν, τίς αὐτῶν σοφός ἐστιν καὶ τίς οἶεται μέν, ἔστιν δ' οὐ. ἐπὶ πόσῳ δ' ἂν τις, ὦ ἄνδρες δικασταί, δέξαιτο ἐξετάσαι τὸν ἐπὶ Τροίαν ἀγαγόντα

[41c]

τὴν πολλὴν στρατιὰν ἢ Ὀδυσσέα ἢ Σίσυφον ἢ ἄλλους μυρίους ἂν τις εἶποι καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας, οἷς ἐκεῖ διαλέγεσθαι καὶ συνεῖναι καὶ ἐξετάζειν ἀμήχανον ἂν εἶη εὐδαιμονίας; πάντως οὐ δήπου τούτου γε ἔνεκα οἱ ἐκεῖ ἀποκτείνουσι· τά τε γὰρ ἄλλα εὐδαιμονέστεροί εἰσιν οἱ ἐκεῖ τῶν ἐνθάδε, καὶ ἤδη τὸν λοιπὸν χρόνον ἀθάνατοί εἰσιν, εἴπερ γε τὰ λεγόμενα ἀληθῆ.

ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς χρή, ὦ ἄνδρες δικασταί, εὐέλπιδας εἶναι πρὸς τὸν θάνατον, καὶ ἔν τι τοῦτο διανοεῖσθαι ἀληθές, ὅτι

[41d]

οὐκ ἔστιν ἀνδρὶ ἀγαθῷ κακὸν οὐδὲν οὔτε ζῶντι οὔτε τελευτήσαντι, οὐδὲ ἀμελεῖται ὑπὸ θεῶν τὰ τούτου πράγματα· οὐδὲ τὰ ἐμὰ νῦν ἀπὸ τοῦ αὐτο-

μάτου γέγονεν, ἀλλὰ μοι δῆλόν ἐστι τοῦτο, ὅτι ἤδη τεθνάναι καὶ ἀπηλλάχθαι πραγμάτων βέλτιον ἦν μοι. διὰ τοῦτο καὶ ἐμὲ οὐδαμοῦ ἀπέτρεψεν τὸ σημεῖον, καὶ ἔγωγε τοῖς καταψηφισαμένοις μου καὶ τοῖς κατηγοροῖς οὐ πάνυ χαλεπαίνω. καίτοι οὐ ταύτῃ τῇ διανοίᾳ κατεψηφίζοντό μου καὶ κατηγοροῦν, ἀλλ' οἰόμενοι βλάπτειν.

[41e]

τοῦτο αὐτοῖς ἄξιον μέμφεσθαι. τοσόνδε μέντοι αὐτῶν δέομαι· τοὺς ὑεῖς μου, ἐπειδὴν ἠβήσωσι, τιμωρήσασθε, ὦ ἄνδρες, ταῦτα ταῦτα λυποῦντες ἅπερ ἐγὼ ὑμᾶς ἐλύπουν, ἐὰν ὑμῖν δοκῶσιν ἢ χρημάτων ἢ ἄλλου του πρότερον ἐπιμελεῖσθαι ἢ ἀρετῆς, καὶ ἐὰν δοκῶσί τι εἶναι μηδὲν ὄντες, ὄνειδίζετε αὐτοῖς ὥσπερ ἐγὼ ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἐπιμελοῦνται ὧν δεῖ, καὶ οἶονταί τι εἶναι ὄντες οὐδενὸς ἄξιοι. καὶ ἐὰν

[42a]

ταῦτα ποιήτε, δίκαια πεπονθῶς ἐγὼ ἔσομαι ὑφ' ὑμῶν αὐτός τε καὶ οἱ ὑεῖς. ἀλλὰ γὰρ ἤδη ὥρα ἀπιέναι, ἐμοὶ μὲν ἀποθανουμένῳ, ὑμῖν δὲ βιωσομένοις· ὁπότεροι δὲ ἡμῶν ἔρχονται ἐπὶ ἄμεινον πρᾶγμα, ἄδηλον παντὶ πλήν ἢ τῷ θεῷ.

Platón, escribe sobre los últimos momentos de su maestro

Fedón de Platón

[117e-118b]

Traducción: Carlos García Gual

– Porque he oído que hay que morir en un silencio ritual. Conque tened valor y mantened la calma.

Y nosotros, al escucharlo, nos avergonzamos y contuvimos el llanto. Él paseó, y cuando dijo que le pesaban las piernas, se tendió boca arriba, pues así se lo había aconsejado el individuo. Y al mismo tiempo el que le había dado el veneno lo examinaba, tomándole de rato en rato los pies y las piernas, y luego, aprentándole con fuerza el pie, le preguntó si lo sentía, y él dijo que no. Y después de esto hizo lo mismo con sus pantorrillas, y ascendiendo de este modo nos dijo que se iba quedando frío y rígido. Mientras lo tanteaba nos dijo que, cuando eso le llegara al corazón, entonces se extinguiría.

Ο Πλάτων περιγράφει τις τελευταίες στιγμές του δασκάλου του

Πλάτωνος *Φαίδων* (ή *Περὶ ψυχῆς*)

[117e-118b]

– Έχω ακούσει μάλιστα ότι πρέπει να τελειώνει κανείς με ευχές και καλά λόγια. Ησυχάστε λοιπόν και φανείτε δυνατοί.

Κι εμείς, όταν τον ακούσαμε, νιώσαμε ντροπή και συγκρατήσαμε τα δάκρυα. Εκείνος, αφού έκανε μια βόλτα, επειδή, είπε, βάρυναν τα πόδια του, ξάπλωσε ανάσκελα, γιατί έτσι του συνέστησε ο άνθρωπος, που συνάμα τον έπιανε κι εξέταζε κάθε λίγο τις πατούσες και τα πόδια του. Έπειτα, αφού πίεσε δυνατά την πατούσα του, τον ρώτησε αν το αισθανόταν. Εκείνος είπε όχι. Στη συνέχεια τις κνήμες κι ανεβαίνοντας προς τα πάνω μας έκανε να καταλάβουμε ότι πάγωνε κι ότι η ακαμψία είχε αρχίσει. Τον έπιασε πάλι κι είπε ότι όταν φτάσει μέχρι την καρδιά, τότε θα φύγει ο Σωκράτης.

Ya estaba casi fría la zona del vientre cuando descubriéndose, pues se había tapado, nos dijo, y fue lo último que habló:

– Critón, le debemos un gallo a Asclepio. Así que págaselo y no lo descuides.

– Así se hará, dijo Critón. Mira si quieres algo más.

Pero a esta pregunta ya no respondió, sino que al poco rato tuvo un estremecimiento, y el hombre lo descubrió, y él tenía rígida la mirada. Al verlo, Critón le cerró la boca y los ojos...

Ήδη είχε αρχίσει να παγώνει το σώμα του γύρω από το υπογάστριο. Κι εκείνος αποκαλύπτοντας το πρόσωπό του που το είχε ήδη καλύψει μ' ένα μαντήλι, είπε το τελευταίο που βγήκε από το στόμα του:

– Χρωστάμε, Κρίτωνα, ένα κόκορα στον Ασκληπιό. Να του τον δώσετε, μην το αμελήσετε.

– Εντάξει, είπε ο Κρίτων. Μήπως θες τίποτε άλλο;

Στην ερώτηση του Κρίτωνα δεν απάντησε πια. Μετά από λίγο όμως σάλεψε, κι ο άνθρωπος τον ξεσκέπασε. Εκείνος είχε στυλώσει το βλέμμα. Βλέποντάς τον ο Κρίτων, το έκλεισε το στόμα και τα μάτια...

La planta que mató a Sócrates

Fedón de Platón
[117e-118b]

Το φυτό που σκότωσε τον Σωκράτη

Πλάτωνος Φαίδων (ή *Περὶ ψυχῆς*)
[117e-118b]

LA CICUTA

La **cicuta** (*Conium maculatum* L.) es una planta de las más venenosas del reino vegetal. La palabra cicuta se deriva del griego konas: girar sobre, en referencia al estado vertiginoso que produce su intoxicación.

En la Grecia Clásica se empleaba como método de ejecución, forzando a beber a los condenados a muerte una mezcla de vino y extracto de cicuta previamente machacada. Después de la ingesta se les obligaba a dar un paseo para que el veneno actuará con más rapidez. Los síntomas de cicuta son la parálisis comenzando por los miembros inferiores, bruscos episodios como náuseas, vómitos, diarreas, convulsiones, y al final, la muerte por asfixia.

ΚΩΝΕΙΟΝ ΤΟ ΣΤΙΚΤΟΝ

Το **κώνειον το στικτόν** (*Conium maculatum* L.) είναι ένα από τα πιο δηλητηριώδη φυτά. Οφείλει την ονομασία του στο ρήμα «κωνάω», που σημαίνει «περιστρέφω» (αρχ. ελλ. παράγωγο «κώνος» = σβούρα), λόγω της κατάστασης ιλίγγου και παράλυσης που επιφέρει η δηλητηρίαση.

Στην Αρχαία Ελλάδα χρησιμοποιούνταν ως μέθοδος εκτέλεσης θανατοποινιτών, που αναγκάζονταν να πίνουν ένα μίγμα κρασιού και εκχυλίσματος κωνείου. Για να δράσει συντομότερα το δηλητήριο, μετά την πρόσληψή του, υποχρεώνονταν να σηκωθούν και να περπατήσουν για λίγο. Τα συμπτώματα από τη λήψη κωνείου, είναι παράλυση που ξεκινά από τα κάτω άκρα, αιφνίδια επεισόδια, όπως ναυτία, έμετος, διάρροια, επιληπτικές κρίσεις, με τελική κατάληξη το θάνατο από ασφυξία.

